

Veden tuomaa, harjun huomaan

**Haukivuoren kirkonkylän, Saksalanharjun, Sarselinkylän
ja Lietjärven alueen maisemanhoitosuunnitelma**

Leena Lahdenvesi-Korhonen

Veden tuomaa, harjun huomaan

**Haukivuoren kirkonkylän, Saksalanharjun, Sarselinkylän ja
Lietjärven alueen maisemanhoitosuunnitelma**

Leena Lahdenvesi-Korhonen

ETELÄ-SAVON
YMPÄRISTÖKESKUS

ETELÄ-SAVON YMPÄRISTÖKESKUKSEN RAPORTTEJA 02 I 2009
Etelä-Savon ympäristökeskus

Taitto: Päivi Veijalainen /Huhtikuu
Kansikuva: Leena Lahdenvesi-Korhonen

Julkaisu on saatavana myös internetistä:
www.ymparisto.fi/esa/julkaisut

Edita Prima Oy, Helsinki 2009

ISBN 978-952-11-3470-8 (nid.)
ISBN 978-952-11-3471-5 (PDF)
ISSN 1796-1831 (pain.)
ISSN 1796-184X (verkkoj.)

SISÄLLYS

Saatteeksi	7
I Johdanto	9
2 Aineisto	10
2.1 Suunnittelutilanne ja kaavoitus	10
2.2 Maanomistaja- ja asukaskysely	13
2.3 Maastokäyntien yhteydessä kerätty aineisto	13
3 Alueen luonnon- ja kulttuuriympäristö	14
3.1 Luonnonympäristö	16
3.1.1 Kallioperä	16
3.1.2 Maaperä ja kasvuolosuhteet	16
3.1.3 Vesistöt	18
3.1.4 Paikallisilmasto	20
3.1.5 Luonnonsuojelu- ja erityiskohteet	20
3.2 Kulttuurimaiseman kehitysvaiheita	23
3.2.1 Pieksämäen kylästä Haukivuoren kirkkoherrakunnaksi	24
3.2.2 Asutuksen keskittyminen ja vanhoja asuinpaikkoja	26
3.2.3 Tiestön kehittyminen	38
4 Kulttuurimaiseman muutokset	40
4.1 Varhainen asuttaminen	41
4.2 Kaskiviljely ja maiseman avoimuus	41
4.3 Kirkonkylän maiseman muutos	42
4.4 Saksalanharjun hierarkkisten pisteiden muutos ja drumliinin kokeminen	43
4.5 Lietjärven kuivatus	45
5 Maisemanhoitosuunnitelma	47
5.1 Ohjeita ja suosituksia maisemanhoitoon	47
5.1.1 Rakentaminen	47
5.1.2 Pihapiirit ja rakennukset	49
5.1.3 Pihapiirin kasvillisuus	49
5.1.4 Vieraslajit ja niiden torjunta	52
5.1.5 Reunavyöhykkeet ja metsämaiseman hoito	54
5.1.6 Viljelysmaisema ja luonnon monimuotoisuus	56
5.1.7 Muinaisjäännökset	58
5.2 Toimenpide-ehdotukset kylittäin	59
5.2.1 Kirkonkylä	59
Kuusiaidan uudistaminen	69

5.2.2 Saksalanharju	74
Koivukujan uudistaminen	81
5.2.3 Hämeenkylä	84
Perinnebiotooppien hoito lammaslaidunnuksella.....	86
5.2.4 Sarselinkylä	88
5.2.5 Lietjärven alue.....	89
6 Tukea ja rahoitusta maisemanhoitoon.....	95
6.1 Maatalouden ympäristötuen erityiset ja Ei-tuotannolliset	
investoinnit	95
6.2 Arvokkaiden metsäelinympäristöjen rahoitus	98
6.3 Peruskuivatuksen rahoitus	99
6.4 Laidunpankki.....	99
6.5 Avustus rakennusperinnön hoitoon	99
6.6 Museoviraston entistämisyavustus.....	100
6.7 Työllistämistyöt, Yty-työt	101
6.8 Leader-toimintaryhmän rahoitus	101
LÄHTEET	103
LIITTEET	104
KUVAILULEHTI	111

SAATTEEKSI

Etelä-Savon ympäristökeskus on laatinut vuosittain maisemanhoitosuunnitelmia maakunnan valtakunnallisesti arvokkaille maisema-alueille. Suunnittelutöiden yhteydessä on kerätty alueiden kulttuuriympäristöä, maankäyttöä ja luonnon ja maiseman monimuotoisuutta koskevaa aineistoa sekä laadittu näiden pohjalta käytännön hoitotoihin tähtääviä maisemanhoitosuunnitelmia. Suunnitelmat on laadittu vuorovaikutuksessa alueiden asukkaiden ja maanomistajien kanssa. Vuonna 2008 maisemanhoitosuunnitelmaa on laadittu Saksalanharjun, Haukivuoren kirkonkylän, Sarselinkylän ja Lietjärven alueelle.

Alueen maisemanhoitosuunnitelman laadinta on ollut mm. tausta-aineiston hajanaisuuden vuoksi hyvin poikkeuksellista. Haukivuoren kunnan historiaa ei ole kirjoitettu, mutta tietoa löytyy jonkin verran Savon, Etelä-Savon ja Pieksämäen historiikeista sekä myös Haukivuoren seurakunnan historiasta. Lukuisten virastoetsintöjen jälkeenkin vanhaa karttamateriaalia on saatu suunnittelukäyttöön hyvin rajallisesti. Kuntaliitokset ja tiedon arkistointimuutokset ovat omalta osaltaan mutkistaneet aineistojen kokoamista. Suunnittelutyötä ei ole siten voitu aloittaa perehtymällä ensiksi historiaan ja kattavaan sarjaan vanhoja karttoja, vaan alueen historia ja tausta-aineistot ovat kertyneet pikkuhiljaa työn edetessä. Suunnittelua varten nyt koottua tausta-aineistoa onkin esitetty nyt tavanomaista maisemasuunnitelmaa laajemmin, jotta se omalta osaltaan olisi aineistona avuksi jatkossa mahdollisille muille aluetta koskeville suunnittelu- ja selvitystöille.

Maisemasuunnittelun ohjausryhmän ovat muodostaneet maanviljelijä, agronomi Kalle Mattila Haukivuoren Saksalanharjulta, ympäristöasiantuntija Anita Airaksinen Kaakkois-Suomen tiepiiristä, rakennusmestari Hannu Forsblom Haukivuoren kotiseutuyhdistyksestä, yleiskaava-arkkitehti Leena Paju-Kivinen ja työsuunnittelija Päivi Turtiainen Mikkelin kaupungilta, talouspäällikkö Matti Karjalainen Mikkelin seurakuntayhtymästä, toiminnanjohtaja Sanna Kiuru Veej'jakaja ry:stä sekä Etelä-Savon ympäristökeskuksesta arkkitehti, ohjausryhmän pj. Kirsti Kovanen, biologi Saara Ryhänen (31.12.2008 saakka), biologi Sirpa Peltonen (1.1.2009 alkaen), rakennusmestari Harri Kaipainen (31.12.2008 saakka) ja rakennusmestari Oiva Turunen (1.1.2009 alkaen).

Maisemasuunnitelman on laatinut maisemasuunnittelija FM, tutkija (maisema-arkkitehtuuri) Leena Lahdenvesi-Korhonen ProAgria Etelä-Savo, Etelä-Savon Maa- ja kotitalousnaisten piirikeskuksesta.

Suunnittelutyössä ovat auttaneet lukuisat eri tahot, lämmin kiitos heille kaikille ja etenkin kiitos DI Jarmo Mäkelälle, rakennusmestari Olavi Pakariselle, paikkatietoinsinööri Osmo Hurrille ja kartastoteknikko Harri Penttilälle aineistoavusta ja yhteistyöstä. Erityiskiitos kuuluu alueen asukkaille ja maanomistajille sekä ohjausryhmälle aktiivisesta otteesta suunnittelutyön eri vaiheissa!

1 Johdanto

Haukivuoren kirkonkylän, Saksalanharjun, Sarselinkylän ja Lietjärven alueen maisemanhoitosuunnittelutyön tavoitteena oli tuottaa tietoa suunnittelualueen maiseman arvoista, ongelmista ja maisemakuvallisista vaiheista ja muutoksista ja laatia niiden pohjalta käytännön hoitotoihin tähtäävä maisemanhoitosuunnitelma.

Suunnittelu käynnistettiin helmikuussa 2008 kokoamalla työlle ohjausryhmä ja keräämällä aluetta koskevaa olemassa olevaa aineistoa. Alueeseen on tutustuttu lukuisilla maastokäynneillä maaliskuusta lokakuuhun 2008. Maastotöiden yhteydessä on keskusteltu alueen asukkaiden kanssa sekä käyty läpi mm. ympäristötukeen sitoutuneiden tilojen luonnon monimuotoisuuskohteita. Alueella on pidetty kolme yleisötilaisuutta: ensimmäinen suunnittelun käynnistyessä 26.3.2008, toinen suunnittelutyön edetessä kyläkävelyinä 30.8.2008 sekä kolmas suunnittelutyön lopussa 10.1.2009. Suunnittelutyötä varten on kerätty aineistoa myös maanomistaja- ja asukaskyselyllä.

Kuva 1. Kyläkävely 30.8.2008.

2 Aineisto

Suunnittelutyössä on käytetty tausta-aineistona alueesta aiemmin laadittuja selvityksiä ja suunnitelmia sekä aluetta koskevia karttoja, valokuvia ja kirjallisuutta. Aineistona on käytetty myös asukkaiden- ja maanomistajien kanssa käydyissä keskusteluissa ja asukaskyselyissä esiin tulleita historiatietoja.

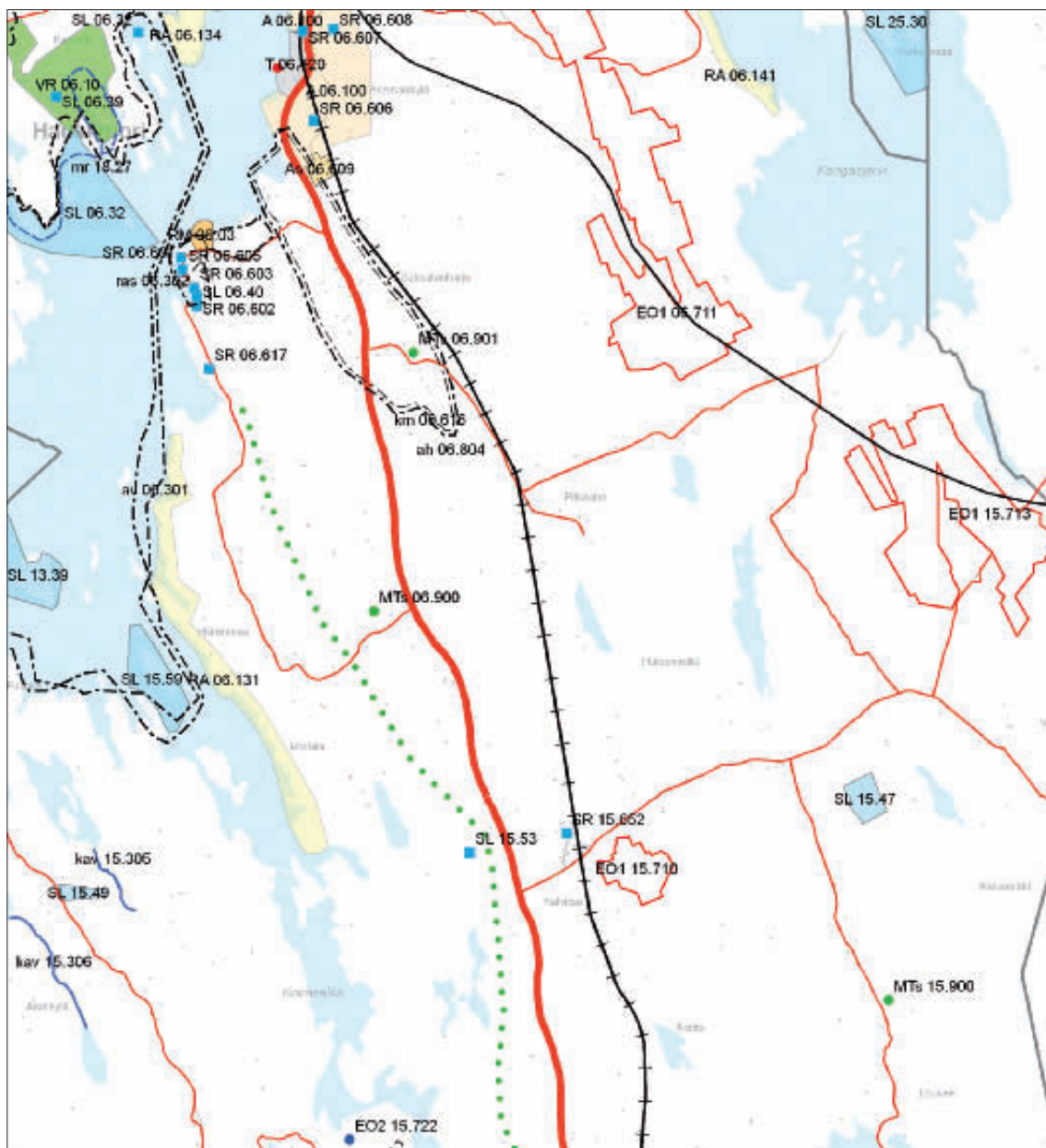
2.1

Suunnittelutilanne ja kaavoitus

Haukivuoren kirkonkylä ja Saksalanharju-Hämeenkylä -kulttuurimaisema kuuluvat valtakunnallisesti merkittäviin kulttuurihistoriallisiin ympäristöihin (Museovirasto ja ympäristöministeriö 1993) että valtakunnallisesti merkittäviin arvokkaisiin maisema-alueisiin (ympäristöministeriö 1993). Jälkimmäiset on vahvistettu valtioneuvostossa 5.1.1995.

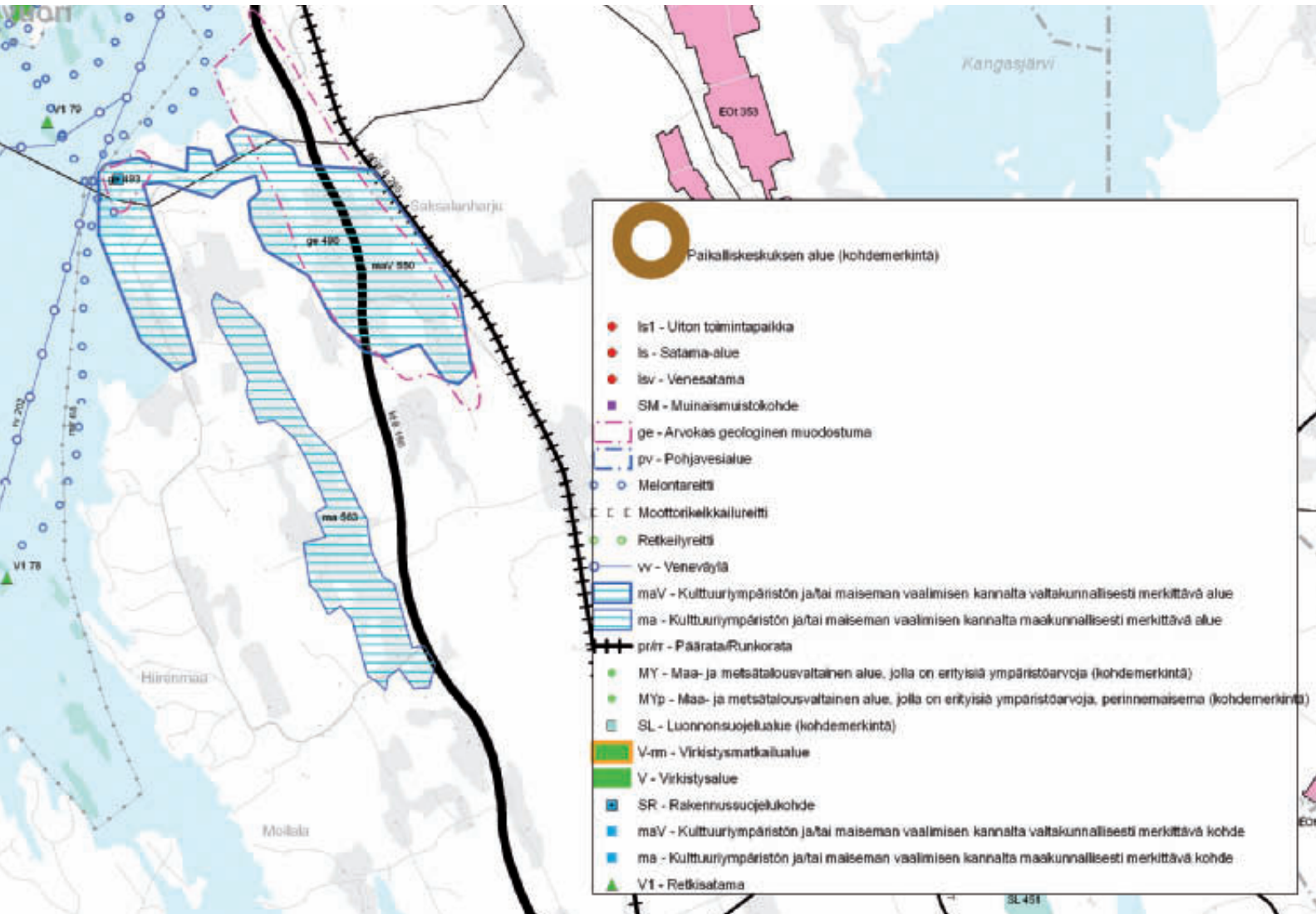
Alueen suunnittelua koskevat valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet. Näistä tavoitteista on eniten merkitystä tällä alueella kohdalla 4.4., joka sisältää kulttuuri- ja luonnonperintöä koskevat yleis- ja erityistavoitteet. Niitä toteutetaan kaavoituksessa ja viranomaistoiminnassa.

Alueella on voimassa vain yksi vahvistettu kaava: Etelä-Savon seutukaava. Siinä olevat aluevaraukset näkyvät oheisessa kartassa.

Kuva 2. Ote seutukaavasta (Etelä-Savon maakuntaliitto).

Etelä-Savon maakuntakaavaehdotukseen (pvm. 24.11.2008) sisältyy useita aluevarauksia, mm. valtakunnallisesti merkittävä maisema-alue. Maakuntakaava korvaa seutukaavan todennäköisesti v. 2010.

Kuva 3. Ote maakuntakaavaehdotuksesta.

Yleiskaava on laadittu ohjeellisena kirkonkylän alueelle 1980-luvun lopussa. Kirkonkylän ja Saksalanharjun yleiskaavan laatiminen käynnistettiin uudestaan v. 1999 ja sitä varten valmistuivat perusselvitykset, tavoitteet sekä osallistumis- ja arviointisuunnitelma. Työ on keskeytynyt. Pienelle osalle kirkonkylän aluetta aloitettiin asemakaavan laatiminen v. 2002, mutta työ on keskeytynyt. Kirkonkylän ulkopuolisia rantavyöhykkeen alueita koskee Kyyveden rantayleiskaava, joka hyväksyttiin kunnanvaltuustossa 25.6.2001.

Maanomistaja- ja asukaskysely

Suunnittelutyön alussa järjestettiin kysely asukkaiden ja maanomistajien maisemasuunnitteluun kohdistuvien toiveiden kuulemiseksi. Kyselylomaketta jaettiin suunnittelun aloitustilaisuudessa maaliskuussa 2008 kahvila Harjun Helmessä, minne sitä jäi jakoon myös tilaisuuden jälkeen. Kyselylomake ja palautuskuori lähetettiin myös kaikille alueen ympäristötukeen sitoutuneille viljelijöille ja kaikille niille alueen maanomistajille, jotka eivät asu alueella. Kaikista toimitetuista n. 70 lomakkeesta palautui suunnittelijalle yhteensä kymmenen kappaletta.

”Mitkä paikat ovat elinympäristössäsi erityisen kauniita, mieleen jääviä ja miellyttäviä?” -kysymyksen vastauksissa korostuivat etenkin Saksalanharjun avoimet maisemat ja näkymät Kyyveteen ja hyvin hoidetut, keskeiset tilakeskukset ja pihapiirit, kirkonkylän raitti ja vanha pappilan alue ja Kyyvesi itsessään.

”Mitkä ovat ongelmakohtia, ikäviä paikkoja ja miksi?” -kysymykseen vastattiin yleensä pusikoiden ja raivaamattomien alueiden olevan maiseman häiriötä. Samoin maiseman ongelmiksi koettiin yksityisillä tonteilla oleva epäjärjestys ja välinpitämättömyys, ylimääräiset romut ja tavarat. Myös kirkonkylän maisemallista muutosta pidettiin osissa vastauksista negatiivisena ja alueen hoitotason koettiin huonontuneen, kyläraitin ilmeen muuttuneen entisestä hoidetusta, nyt hoitamattomaksi. Myös maiseman umpeutuminen ja avoimuuden häviäminen koettiin negatiivisena muutoksena.

”Miten aluetta voisi kehittää ja parantaa, toiveesi ja viestisi maisemasuunnittelulle” -kysymykseen vastattiin ja ehdotettiin puuston raivausta ja Kyyvesi-maiseman avaamista alueilla, missä maisema on aiemmin ollut nykyistä avoimempi etenkin Saksalanharjulla sekä kirkonkylän raitilla.

”Kohdistuuko asuinympäristösi uhkatekijöitä?” -kysymyksen vastauksissa korostuivat epävarmuus ja huoli turvetuotannon vaikutuksista Lonkarinjokeen ja Heinolanjokeen sekä niiden kautta Kyyveteen. Myös Lietlahden rehevöitymisestä oltiin huolestuneita. Uhkatekijänä alueen maisemalle nähtiin lisäksi suunniteltu uusi sähkölinja, alueelle sopimaton rakentaminen ja taitamaton kaavoitus.

Maastokäyntien yhteydessä kerätty aineisto

Alueeseen on tutustuttu yhteensä 21 maastopäivänä maaliskuussa sekä touko-marraskuussa 2008. Pääosan maastokäynneistä suunnittelija on tehnyt yksin. Maastotöiden yhteydessä on tehty 26 tilakäyntiä, joissa useimmissa maaomistajat ovat myös osallistuneet maastokatselmuksiin. Alueeseen on tutustuttu myös yhdessä Haukivuoren kotiseutuyhdistyksen nimeämän ohjausryhmän edustajan Hannu Forsblomin kanssa. Työllisyystöille sopivia rakennusten kunnostuskohteita on tarkistettu maastossa Etelä-Savon ympäristökeskuksen arkkitehti Kirsti Kovasen, rakennusmestari Harri Kaipaisen ja suunnittelija Hanna Kemppaisen kanssa.

Suunnitteluaineistoa on kerätty haastattelemalla lukuisia alueen asukkaita ja maanomistajia. Keskusteluissa on myös annettu kohdekohtaista maiseman hoidon neuvontaa. Työn aikana on järjestetty ja kerätty alueen historiaan liittyvää aineistoa myös kahdella kyläkävelytapahtumalla. Alueen maisemaa on tallennettu valokuvaamalla. Kerättyyn aineistoon kuuluu satoja kuvia.

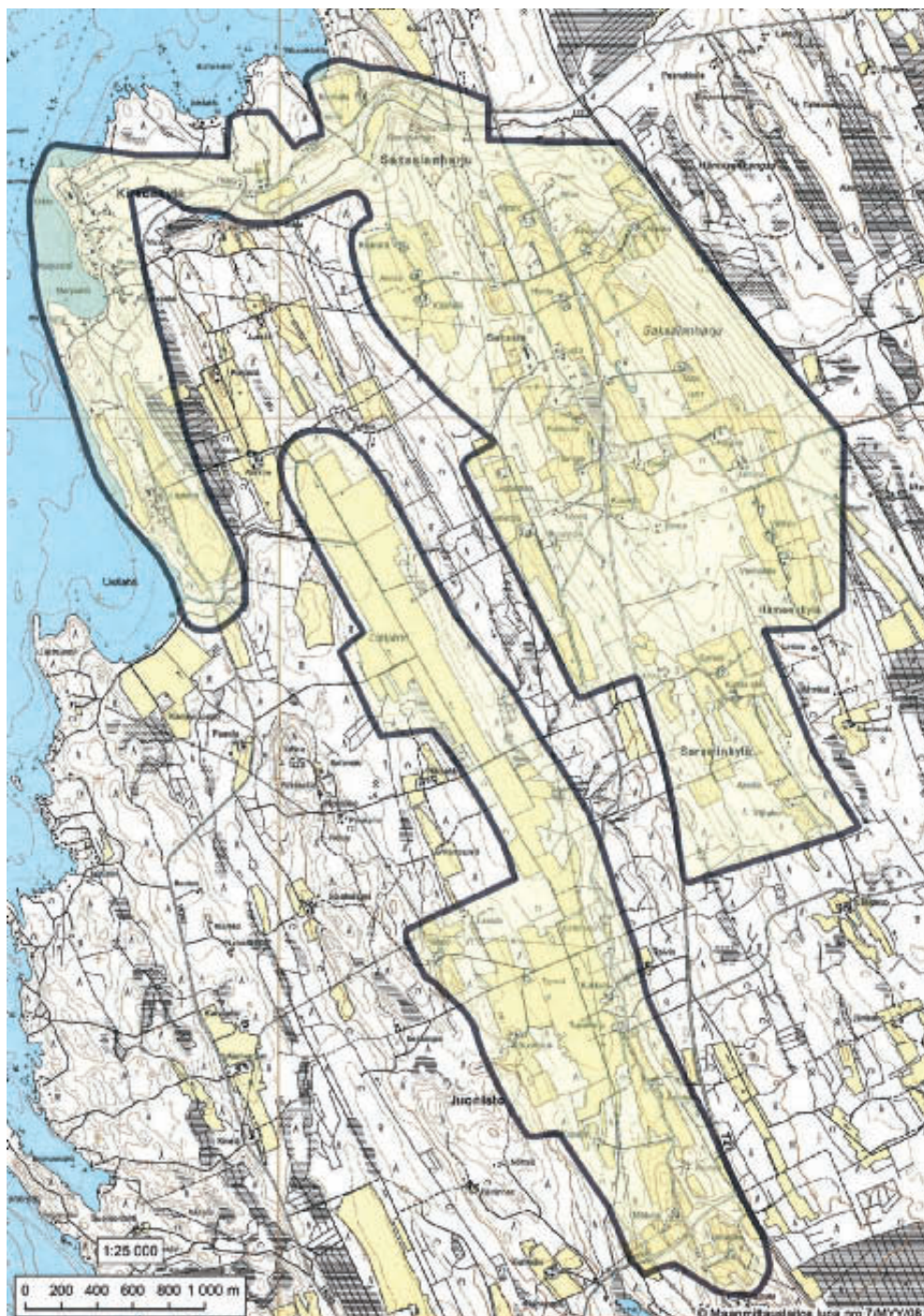
3 Alueen luonnon- ja kulttuuriympäristö

Alueen muodostavat Haukivuoren kirkonkylän - Saksalanharjun valtakunnallisesti arvokas maisema-alue täydennettynä maakuntakaavaehdotukseen lisätyllä Lietlahden alueella ja maakunnallisesti arvokas Lietjärvi-Lietmäki alue. Lietlahden ja Lietjärven alueilla. Näiden lisäksi alueeseen on otettu mukaan ohjausryhmän päätöksellä Sarselinkylä.

Haukivuoren kirkonkylä on Maisema-alue työryhmän mietinnön mukaan edustava vanha järvisuomalainen kirkonkylämiljö. Se on eheänä ja hyvin hoidettuna maisemallisesti hyvin arvokas. Alueen muut osat edustavat tyypillistä Savon selän viljelymaisemaa.

Maisema-alue työryhmän mietinnön mukaan myös kauniilla luonnonmaisemalla on voimakas vaikutus Haukivuoren kirkonkylän maisemaan. Vesistö luo selkeän rajan kylän länsi- ja pohjoispuolelle, ja harju antaa muutoin melko tasaisille pinnanmuodoille vaihtelua ja jylhyyttä. Harju erottuu melko avoimesta ja tasaisesta maastosta maisemallisesti merkittävänä. Avoin järvenselkä hallitsee voimakkaana kyläkuvaa, ja rantaviivasta kohoava jyhkeä männikkö ohjaa kohti raitin päässä kohoavaa kellotapulia.

Kirkonkylän maisema on kaunis ja perinteinen, ja se on rakentunut selkeästi kirkon ja pappilan välisen kyläraitin ympärille. Erityisen kauniina kylä avautuu sinne aseman suunnalta saavuttaessa. Kirkonkylän ympäristö on tasapainoista, puoliavointa viljelymaisemaa. Kapean metsävyöhykkeen takana alkavat varsinaiset pellot, joita ympäröivät selvärajaiset vanhat männiköt. Edustavimpana vanha maatalousmaisema näkyy Saksalanharjun ja Hämeenkylän alueella, jotka ovat oikeammin kaksi peltoaukeaa harjun laella ja ylärinteillä. Kirkonkylän ja varsinaisen viljelyalueen yhdistää toisiinsa harjussa olevan uoman kautta kulkeva tie.

Kuva 4. Haukivuoren kk, Saksalanharju, Sarselinkylä ja Lietjärven alue (Etelä-Savon ympäristökeskus).

3.1

Luonnonympäristö

3.1.1 Kallioperä

Kallioperä määrittää alueen korkokuvan, maiseman perusmuodot, suuntautuneisuuden ja mittasuhteet. Kallioperä vaikuttaa myös kasvillisuuteen. Happamat ja heikosti rapautuvat kivilajit (gneissit, graniitit) ovat niukkaravinteisia. Emäksiset ja helposti rapautuvat kivilajit ovat ravinteikkaampia. Happamat kivilajit rakoilevat emäksisiä kivilajeja runsaammin ja rakoilu vaikuttaa mm. pohjaveden muodostumiseen¹.

Haukivuoren-Pieksämäen seutua luonnehtii laaja, lähes luode-kaakkoinen kiillelius-kemaisten kiillegneissien ja kiillegneissien valtaama alue, jota muutamit granitoidi-alueet rikkovat. Kallioperä on erittelemättömiä kiilleliuskeita, kiillegneissejä ja migmatiitteja. Alueen lounaiskulmassa on tonaliitti muodostuma luode-kaakkoissuunnassa.

Kuva 5. Kallioperä määrittää alueen korkokuvan, maiseman perusmuodot, suuntautuneisuuden ja mittasuhteet.

3.1.2 Maaperä ja kasvuolosuhteet

Alueen maaperää ei ole kartoitettu maalajien osalta kokonaisuutena, mutta yksittäisissä selvityksissä ja kasvillisuuden perusteella sen on todettu olevan pääosin erittäin ravinteista, jäätikön alla kerrostunutta ja tiiviiksi puristunutta moreenia. Moreeni muodostaa usein matalia harjanteita ja selänteitä, drumliineja. Alueelle sijoittuu keskeisesti myös hyvin huomattava drumliinialue. Saksalanharju on geomorfologialtaan arvokas ja poikkeuksellisen suuri harjumuodostuma, joka on ilmeisesti peri-

¹ lisakkila 1988:24.

glasiaalisen² uoman katkaisema. Alueesta noin puolet sijoittuu tämän drumliinikilven alueelle. Haukivuori-Pieksämäen alueen maisemaa laajemminkin luonnehtivat lukuisat lähes luode-kaakkoissuuntaiset drumliinit³, joita maastossa pystyy seuraamaan useita kilometrejä. Drumliinien suunta on sama kuin jäätikön yleisin kulkusuunta⁴. Saksalanharjun drumliinikilpi sijoittuu Pieksämäen drumliinikentän keskiosaan.

Drumliinikilven laella on kaksi hyvin suuntautunutta leveää selännettä, joista läntinen on melko epämääräinen ja jakautunut muutamisiin osaselänteisiin. Kilpialueen ulkokyljet ovat pääosin loivahkot ja sisäosien rinteet loivat. Länsikyljellä on muutamia matalia purojen kuluttamia raviineja⁵. Rajauksessa on mukana myös Kyyveteen pistävä melko jyrkkäpiirteinen sukkulamaista drumliinityyppiä edustava Rantokankaan selänne, jonka leveä ja syvä sulavesiuoma jakaa kahteen osaan. Saksalanharjun lähiympäristössä ja erityisesti sen itä- ja kaakkoispuolella hyvin suuntautuneet matalat drumliinit ovat maisemaa hallitsevia maastonmuotoja⁶. Topografialtaan alue on harjualetta lukuun ottamatta melko tasaista.

Kuva 6. Saksalanharjun muodostuma on 5 400 m pitkä ja 1 600 m leveä. Sen korkeus Kyyveden tasosta on enimmillään 68 metriä.

² Periglasiaalinen l. jäätikköä reunustava kylmä ympäristö, joka ei ole jään alla.

³ Drumliini l. jääkauden muodostama pitkänomainen moreenista muodostuva maastonkohouma Drumliinit syntyivät mannerjäätiköiden sulaessa lähellä jäätikön vetäytyvää reunaa, kun moreeniainekset kasautuivat puikulanmuotoisiksi kohoumiksi, jotka olivat jäätikön liikesuunnan mukaisia. Drumliinit voivat olla useita kilometrejä pitkiä. Niillä on usein kalliosydän.

⁴ Pekkarinen 2002.

⁵ Raviini l. veden uurtama kapea ja syvä laakso. Jyrkkärinteinen, v-muotoinen jokikäytävä.

⁶ Mäkinen, Palmu, Teeriaho, Rönty, Rauhaniemi & Jarva 2007.

Haukivuoren Saksalanharjulla ja drumliinikilven alueella maaperä on erittäin ravinteista ja alueella on runsaasti vaateliaita lajeja (sudenmarja, lehtokorte, mustakannonmarja, lehtomatara, lehtotähtimö, käenkaali, oravanmarja, lehtopähkämö, kotkansiipi, syyläjuuri, nuokkuhelmikkä, suokeltto, kellotalvikki, tuomi, paatsama ja koiranheisi) sekä metsät ovat luonteisinta Rantokankaan aluetta lukuun ottamatta lehtoja. Monipuolisuutta lisäävät puulajiviljelmät, kosteat suurruoholehtokorvet sekä moreenialueen laen keskiravinteinen avosuo. Saksalanharjun drumliinialueen eteläisillä metsäalueilla on ruohoisia harmaaleppä-koivukosteikkoja sekä varttuneita kuusi-lehtoja⁷.

Drumliinin laen avosuon ympäristössä maa on kosteaa ja lehväsammaleista peltojen reunoilta rinteiden alaosiin saakka. Isoalvejuurta ja hiirenporrasta kasvaa laajoina kasvustoina jyrkällä lehtorinteellä. Rinteiden pohjoisosassa puusto on harvahkoa kuusi-koivu-harmaaleppä-sekametsää, eteläosassa se muuttuu kuusikoksi. Suurten kuusten alla kasvaa paksurunkoisia raitoja, harmaaleppiä, pihlajia sekä koivuja. Moreenimaat jatkuvat drumliinikilveltä kirkonkylään. Rantokankaan ja kirkonkylän välillä metsät ovat paikoin maisemakuvassa selkeän mäntyvaltaisia ja paikoin myös melko nuoria⁸.

3.1.3 Vesistöt

Alue rajautuu länsiosastaan Kymijoen vesistöön kuuluvaan Kyyveteen. Kyyvesi on alueen maisemassa lähes ainoa ja keskeisin vesistö. Viimeisen jääkauden jälkeen Kyyvesi kuroutui ensimmäisenä suurjärvenä itsenäiseksi järveksi Ancyliusjärvestä runsas 9 000 vuotta sitten.

Nykyiseen korkeuteensa Kyyvesi on laskettu vuonna 1867 nälkävuosien työttömyysoin. Laskun seurauksena Kyyveden rannoille on muodostunut runsaasti uusia viljavia viljelysmaita⁹. Vanha rantapenger on alueen rantamaisemassakin selvästi nähtävissä edelleen monin paikoin.

Kyyveden selkävesiä rikkovien saarten korkeuserot ovat pieniä. Rannat ovat loivia ja monin paikoin on alavaa. Jääkausi on muovannut alueen saaret luoteis-kaakko-suuntaisiksi, alueella on rakkakivikoita ja suuria siirtolohkareita sekä saarten sisäosissa että vesialueilla¹⁰.

Lietjärvi tai Suur-Lietjärvi, miten sitä vanhimmissa kartoissa nimettiin, oli merkittävä vesistö vielä 1900-luvun alkuvuosikymmeninä alueen maisemassa. Nykyisin Lietjärven alue on kuitenkin peltoa. Lietjärveä tiedetään lasketun ensimmäisen kerran jo 1800-luvulla, milloin myös vesijättöjä oli saatu viljelyskäyttöön. Matalan vesistön suunnitelmallinen kuivatustoiminta alkoi Juoniston alueen etelälaidassa sijaitsevan Lietlammen laskulla 1930-luvun alkupuolella, tätä seurasi Lietjärven laskemistyö vuonna 1941 vuoden 1909 suunnitelmien mukaan. Työ jatkui heti sotien jälkeen järven vesijätön kuivatuksena. Seuraavat vaiheet kuivatuksessa olivat pääuoman syventämis-

⁷ Mäkinen, Palmu, Teeriaho, Rönty, Rauhaniemi & Jarva 2007.

⁸ Mäkinen, Palmu, Teeriaho, Rönty, Rauhaniemi & Jarva 2007.

⁹ Nenonen 2000.

¹⁰ Metsähallitus 2008, www.luontoon.fi.

suunnitelma v.1950 ja välittömästi Lietjärven alueeseen liittyvänä Hernekankaanojan perkaus 1950-luvun lopulla¹¹.

Kuva 7. Suuri, maisemallisesti merkittävä siirtolohkare sijaitsee myös kirkon rannasta avautuvassa näkyvässä kohti luodetta, hieman suunnittelualueen ulkopuolella.

Kun Lietjärven vesijätöllä painumat olivat olleet odotettua suurempia ja kaivetuissa uomissa esiintynyt sortumia, oli kuivatus alueella ratkaisevasti huonontunut 1950-luvun lopulla ja alueen maanomistajat päättivät kääntyä v. 1961 pitämässään kokouksessa maanviljelysinööripiirin puoleen uuden kuivatussuunnitelman saamiseksi. Tarkoituksena oli ollut suunnitellaan kuuluvia vesiväyliä perkaamalla ja syventämällä pyrkiä poistamaan tai alentamaan haitallisen korkeita tulvia ja pohjavedenpintaa vaikutusalueella. Hankkeen suunnitelmat valmistuivat v. 1963 ja kuivatushanke oli kokonaisuudessaan uudelleen valmis vuonna 1971. Hankkeen valmistuttua kuivatusalueelle muodostui yhteensä yli 74 ha ensiluokkaista viljelysmaata.

Alueella on kaksi huomattavaa jokea: Heinolanjokena idästä alkava ja Lonkarinjokeksi muuttuva haara laskee alueen pohjoisosassa Kyyveden Jokilahteen. Lonkarinjokeen liittyvä Lonkarinlampi ei kuulu alueeseen. Lietlahdenjoki laskee alueen länsiosassa Lietjärven peltoalueelta Kyyveden Lietlahteen.

Alueen suot ovat pienialaisia korpia ja rämeitä. Saksalanharjun lakiosassa on pitkänomainen avosuo. Nykyinen Mikkeli-Pieksämäki -kantatie kulkee suon eteläosaa leikaten. Pääosa alueen soista on ojitettu.

¹¹ Karttakeskus & Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 2007.

3.1.4 Paikallisilmasto

Ravinteikkaan moreenimaan ja kallioperän lisäksi alueen kasvuolosuhteisiin vaikuttavat suotuisasti drumliinit ja Kyyveden vesistö. Harjut ovat niin sanottuja paahdeympäristöjä, joita leimaavat ravinneolojen lisäksi erityislaatuiset ilmasto- ja valaistusolot. Tuulisuus suojaa hallalta ja vaikuttaa mm. harjualueiden peltomaihin suotuisasti kuivattamalla rinnepellot laaksojen pelloja nopeammin. Kasvillisuudella on merkittävä vaikutus varsinkin paikallis- ja pienilmastoon. Tiheä kasvillisuus estää auringonsäteilyn pääsyn lähelle maanpintaa. Sen sijaan aukealla paikalla aurinko pääsee paistamaan suoraan, joten päivän keskilämpötilat nousevat huomattavasti korkeammiksi kuin varjoisassa ja suojaisassa metsässä.

Kyyveden laaja vesistö tasaa lämpötilaeroja. Vesi lämpenee maata hitaammin, mutta myös viilenee hitaammin. Kun maa on jo viilennyt, vesistö edelleen vapauttaa lämpöä ympäristöön.

Korkeus vaikuttaa merkittävästi alueen paikallisilmastoon. Samalla kun maaston korkeus kasvaa, auringon suora säteily ja tuulisuus kasvavat, mutta ilmanpaine, ilmankosteus ja lämpötila laskevat. Erityisesti tyyninä ja selkeinä öinä kylmä, raskas ilma valuu kaltevalla maalla alaviin kohtiin maastossa, ja siksi öisin rinteiden alaosissa on kuitenkin kylmempää kuin rinteiden yläosissa.

Rinteiden suunta ja kaltevuus vaikuttavat voimakkaasti suoran säteilyn määrään ja on oletettavaa, että etenkin alueen avoimet etelärinteet saavat paljon auringonsäteilyä ja pohjoisrinteet vähiten. Etelärinteillä on siis selvästi kuivempaa ja lämpimämpää, mikä vaikuttaa myös kasvillisuuteen. Vuorokauden lämpötilamaksimi saadaan yleensä lounaisrinteellä ja minimi pohjoiskoillis- tai koillisrinteellä.

3.1.5 Luonnonsuojelu- ja erityiskohteet

Kirkonkylän arvokas harjualue ja luonnonsuojelulain mukainen luontotyyppi

Arvokkaan harjualueen, Kirkonkylän harjualueen, keskellä on Haukivuoren kirkko ja hautausmaa. Kirkonkylän hiekkarannassa on luonnonsuojelulain mukaisen luontotyyppin ominaispiirteitä. Ranta on rakentamaton ja jonkin verran virkistyskäytön kuluttama¹².

Pappilan tervalepikko

Oravanmarja-käenkaalityypin lehdon puusto on nuorta, varttunutta koivua ja haapaa sekä alueen eteläosassa tervaleppää. Kenttä- ja pensaskerroksessa viihtyvät mm. te-sma, sormisara, sudenmarja, nuokkuhelmikkä, aho-orvokki, paatsama, herukat ja tuomi.

Pappilan tervaleppälehto on seutukaavassa suojelualue.

Saksalanharju

Saksalanharju on seutukaavassa sekä maakuntakaavaehdotuksessa arvokas geologinen muodostuma.

¹² Mikkelin läänin maakuntayhtymä 1996 ja Nironen 1999.

Kuva 8. Pappilan tervaleppälehto.

Kuva 9. Särämäkuisma viihtyy Uusituvan niityllä.

Nimetön suo

Metsälain mukainen erityisen arvokkaisiin elinympäristöihin kuuluva pienialainen suo sijaitsee aivan alueen pohjoisosassa, vain osin alueella. Suolta lähtee umpeenkasvanut oja Heinolanjokeen.

Uusituvan niitty

Paikallisesti merkittävä perinnemaisemakohde Uusituvan vanha niitty Hämeenkyllällä on alueen harvoja perinnebiotooppeja. Niittyä on hoidettu laiduntaen viimeksi vajaat kaksikymmentä vuotta sitten, mutta edelleen niityllä on havaittavissa edustavaa perinnebiotoppikasvillisuutta (mm. särmäkuisma, ahomansikka, päivänkakkara, kissankello, varsankello, poimulehti, ruusuruoho, valkoailakki).

Kuva 10. Vanha avoin niitty on maisemakvaltaan nyt pihlajavaltainen puoliavoin hakamaa.

Mikkolan laidun

Maakunnallisesti merkittävä perinnemaisemakohde Mikkolan laidun (metsälaidun ja hakamaa) on alueen eteläosassa, lähellä vanhan Mikkeli-Pieksämäen, nykyisen Taulumäentien ja Lietlahdentien risteystä. Sitä on hoidettu laiduntaen viimeksi 2000-luvun alussa. Alue on luontaisesti hyvin rehevää ja alkanut voimakkaasti vesottua ja kasvaa umpeen laidunnuksen loputtua.

Kulttuurimaiseman kehitysvaiheita

Viimeisin jääkausi ja väistynvä jää loivat n. 9 500 vuotta sitten maiseman pääraamit ja edellytykset kulttuurimaiseman kehitykselle. Epäilemättä kivikautisen ihmisen tulo Haukivuorelle liittyy vesistön kehitykseen. Kyyveden rantoja on asuttu kivikaudelta lähtien, mutta vielä 1750-luvullakin asutus oli harvaa.

Vesistöillä on aina ollut suuri merkitys itäisen Suomen asukkaille, sitä suurempi, mitä vanhemmasta ajasta on kysymys. Kivikaudelta lähtien kalastus on kuulunut alueen tärkeisiin elinkeinoihin. Varhaisimpien asuinpaikkojen sijoittuminen vesistöjen rannoille kertoo kalastuksen suuresta merkityksestä ja siitä, että vesistöt tarjosivat helpoimmat matkareitit. Kesäisin niitä pitkin pääsi liikkumaan ruuhilla ja veneillä, talvikaudella ne muodostivat tasaisia kulkuväyliä liikkuu.

Esihistorian ajan ihminen on tuntenut ympäristönsä hyvin ja valinnut asuinpaikkansa tarkkaan, usein tasaiselta hiekkarannalta, jolle asumus on ollut helppo pystyttää. Yleensä, mutta ei suinkaan aina, ne ovat olleet etelänpuoleisilla rannoilla. Harjut ja vesistöt olivat parhaita kulkureittejä. Asuinpaikkoja vaihdettiin pyyntikauden ja vuodenajan mukaan. Kalastusmahdollisuuksien ja kulkuyhteyksien vuoksi ne olivat usein salmien rannalla tai kahden järven välisellä kannaksella, myös niemet olivat suosittuja asumasijoja. Uudet asuinpaikat valittiin usein entisten lähetyviltä samalta vesistö- tai harjualueelta¹³.

Vesistöjen ohella harjuilla oli luontaisina helppokulkuisina reitteinä merkitystä varhaisten asutuspaikkojen muodostumisessa, kun metsästävät kivikauden ihmiset käyttivät harjuja metsästysreitteinä¹⁴. Helppokulkuisuuden lisäksi maaperän ravinteisuus ja maaperä on ollut maanviljelyä ja karjanhoitoa harjoittaneille yhteisöille yksi keskeisimmistä asutusta ja toimintaa ohjanneista ympäristötekijöistä. Noin puolet Etelä-Savon nuoremman rautakauden kohteista on sijainnut juuri Saksalanharjun kaltaisilla ravinteikkailla moreenialueilla¹⁵.

Alueen varhaisimmista asuinpaikoista on maisemassa jäänteinä yksi todennettu muinaisjäännös: esihistoriallinen asuinpaikka Haukivuoren kirkonkylässä, hautausmaan luoteispuolella, Hulkonniemessä¹⁶. Tuulenkaatoon tehdystä koekuopasta on löytynyt v. 1999 kvartsi-iskoksia ja palanutta luuta. Lisäksi rantatörmältä on löytynyt kaksi kvartsi-iskosta. Muinaisjäännösalue on hyvin säilynyt, joskin se on kulumiselle altis. Tämän lisäksi alueelta ja lähinnä Haukivuoren kirkonkylän läheisyydestä, Kirkkotien pohjoispuolella ja Kyyveden ranta-alueella on havaittu muitakin, mutta vahvistamattomia merkkejä, mm. kiviröykkiöitä ja pyyntikuoppia.

¹³ Lehtinen 1989.

¹⁴ Taskinen 2007.

¹⁵ Savonlinnan maakuntamuseo 1994.

¹⁶ Savonlinnan maakuntamuseo 1994. Museoviraston muinaisjäännösrekisterin tunnus 1000004908.

Kuva 11. Hulkonniemen esihistoriallinen asuinpaikka.

3.2.1 Pieksämäen kylästä Haukivuoren kirkkoherrakunnaksi

Alkuaan Haukivuori oli Pieksämäen kylä. Haukivuoren nimen alkuperästä on monia tulkintoja. Ensimmäisissä säilyneissä kartoissa paikannimeksi on merkitty Haukiworibý 1561, Haukiworij 1575 ja mm. Haukiworen kylän alda 1664. Nimen alkuperällä on monta tulkintaa. Nimenalku voi viitata keskiaikaiseen haukkametsästykseen¹⁷. Joidenkin tulkintojen mukaan paikan nimi olisi alkujaan ollut Haukkuvuori ja nykyinen nimi olisi syntynyt virheellisestä kirjoitusasusta. Erään tulkinnan mukaan Haukivesi tai Haukijärvi -nimisen järven rannalla oleva maankohouma olisi saanut Haukivuori nimen, mutta tällaista vesistöä ei lähistöltä kuitenkaan löydy¹⁸. Eräs tarina kertoo myös haukan kantaneen kynsissään suuren hauen Saksalanharjulle, jota ruvettiin sittemmin nimittämään Haukivuoreksi¹⁹.

Haukivuori mainitaan nimismiespitäjänä vuonna 1573. Samoihin aikoihin seudulla on ollut papinveroluettelon mukaan 23 savua. 1600-luvun lopulla Haukivuoren on sanottu olleen yksi Pieksämäen suurimmista ja vanhimmista kylistä ja siellä on ollut 24–25 taloa. Suur-Savosta pitäjään suuntautuneen asutusvirran tärkeä tulouoma on ollut kulkemista suosinut vesistöreitti Kyyveden latvavesien kautta Haukivuoren Nykälän kautta. Noihin aikoihin Haukivuori oli myös koko Suur-Savon vauraimpia kyliä ja Haukivuorta suunniteltiin uuden seurakunnan kirkonkyläksi, mutta koska se sijaitsi aivan Pieksämäen pitäjän etelälaidalla, ei se soveltunut seurakunnan keskukseksi²⁰.

¹⁷ Kaitainen, Laukkanen & Uotila 2003.

¹⁸ Karttakeskus & Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 2007.

¹⁹ Kunnala 1928.

²⁰ Lappalainen 1961.

Haukivuorelle tiedetään rakennetun kirkko 1640-luvulla. Vuonna 1737 haukivuorelaiset esittivät piispalle anomuksen saada rakentaa rukoushuone ja samana vuonna myös tuomiokapituli myös myönsi luvan. V. 1739 haukivuorelaiset anoivat kuninkaalta kolehtia kirkkorakennusta varten. Rukoushuone rakennettiin korjaamalla jo 100-vuotias kirkkorakennus. Vuonna 1761 haukivuorelaiset jälleen lähettivät valtiopäiville anomuksen päästä kappeliseurakunnaksi. Anomuksessa myös kuvailtiin kirkonseutua ja kirkkorakennusta: *”se sijaitsi syrjässä varsinaisesta kylästä, sankan kuusimetsän keskellä ja oli enemmän kuin 70 v. vanha, mutta vasta lähes 30 vuotta sitten varustettu katolla”*. Lisäksi *”pyhäkkö oli epämukava ja liian pieni, aikanaan rakennettu kolmen sylen tukeista ristin muotoon sekä varustettu luukkuikkunoilla”*²¹. Vuonna 1798 valmistunut puukirkko palveli haukivuorelaisia aina v. 1949 tulipaloon asti.

Kuva 12. Kirkon palosta säästy v. 1839 valmistunut kellotapuli, joka vielä tänä päivänä avaa näkymän vanhalle kyläraitille. Uusi kirkko rakennettiin vanhan kirkon paikalle vuonna 1951.

Haukivuorelaiset olivat Pieksämäen pitäjän muita kyliä edullisemmassa asemassa kauan. 1700-luvun alusta alkaen oli Haukivuorella asunut oma siltavouti ja viestiratsastaja. Emäseurakunnan kappalaiset ja joskus kirkkoherratkin olivat käyneet Haukivuorella saarnaamassa ja suorittamassa muita kirkollisia toimituksia joka neljäs viikko²².

Haukivuorelaiset anoivat pääsyä eroon emäseurakunnasta vuosina 1737, 1746 ja 1761. Toive toteutui vuonna 1782, kun Haukivuoren kappeliseurakunta perustettiin. Kappeliseurakunnan perustamisesta kului kuitenkin vielä sata vuotta Haukivuoren

²¹ Lappalainen 1961.

²² Lappalainen 1961.

itsenäistymiseen, Keisarillisella käskykirjeellä Haukivuori erotettiin Pieksämäestä omaksi kirkkoherrakunnaksi vuonna 1873. Haukivuorella tosin oli ollut oma, itsenäinen seurakuntahallintonsa jo kappeliseurakunnan perustamisesta lähtien. Kirkonkirjoja alettiin pitää jo vuodesta 1783 ja rippikirjoja vuodesta 1784²³. Haukivuoren itsenäisyys kesti 133 vuotta, vuodesta 1873 vuoteen 2006.

3.2.2 Asutuksen keskittyminen ja vanhoja asuinpaikkoja

Jo 1750-luvun Ruotsin armeijan kartasta voi todeta keskeisten asuinpaikkojen sijainneen lähinnä Saksalanharjulla ja alueen pienemmillä harjuilla nauhamaisesti, mutta muodostaen jo selkeästi nykyisiä kyliä: Saksalanharjua, Kääriälä-Annilaa, Hämeenkyllää

Kuva 13. Ruotsin armeijan kartta 1750-luvulta (kopio Kalle Mattila).

²³ Lappalainen 1961.

ja mm. Sarselinkylää vastaavia keskittymiä. V. 1761 Haukivuorelta valtiopäiville lähetetyssä anomuksessa kappeliseurakunnaksi pääsystä, kuvataan kirkon ympäristöä: *"Se sijaitsi syrjässä varsinaisesta kylästä, sankan kuusimetsän keskellä..."*, tästä päätellen noihin aikoihin kirkonkylällä oli asutusta hyvin vähän. Ruotsin armeijan kartan mukaan näyttää Kyyveden rannoilla olleen asutusta 1700-luvun puolivälissä lähinnä Lietlahdessa ja vain kirkko Hulkonniemessä.

Vähitellen alueen asutus lisääntyi jo 1750-luvulla asuttuja alueita täydentäen ja harjujen kulkua sekä suuntaa myötäillen. Pellot olivat 1800-1806 muodostetussa isojaossa jo talojen ympärillä lohkojaon mukaisesti, eikä isojaako muuttanut merkittävästi alueen asutusta eikä talojen paikkoja²⁴. Vielä 1850-luvullakin asutuksen pääpaino oli harjuilla, vasta 1930-luvulle tultaessa kirkonkylän ranta-alueet saivat pysyvät asukkaat. Sotien jälkeinen aika näkyi myös maisemassa uutena asutuksena. Yksin kunnan maille Saksalanharjulla syntyi toistakymmentä ns. siirtolais- tai muuta asutustilaa. Kyyveden pohjoisten lahtien Joki-, Eklundin- ja Marjoniemen rantojen asuttaminen on tapahtunut pääosin vasta viimeisten 50–40 vuoden aikana.

Alueen varhaisimmat asutuskeskittymät ja päätilat ovat olleet maisemallisesti keskeisiä alueita jo hyvin pitkään. Talot sekä niiden pellot ovat pääpiirteissään säilyneet samana isojaosta näihin päiviin asti. Monet tilat ovat myös edelleen maataloutta aktiivisesti harjoittavia ja pysyvästi asuttuja.

Saksalan tila ja Saksalanharju

Saksalan rustholli (Saxala) Saksalanharjulla on mahdollisesti antanut osin nimensä myös koko harjulle. Vanhoissa kartoissa mäen nimenä on myös Savoselkä ja Saxalanmäki. Saksala -nimen alkuperästä on useita tulkintoja. Pidetään mahdollisena, että seudulla on asunut Saksa -niminen mies, entinen Ruotsin suurvalta-ajan sotilas, joka olisi sotinut Saksanmaalla. Talo olisi voinut olla vanhastaan myös kauppapaikka, jossa kauppasaksat kävivät vaihtamassa tavaraa²⁵.

Kuva 14. Saksalanharju.

²⁴ Savonlinnan maakuntamuseo 1999.

²⁵ Karttakeskus & Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 2007.

Saksalan tilan historia on värikäs ja monivaiheinen. 1700-luvulla Saksala oli yksi Pieksämäen seudun harvoista rustholleista eli ratsutiloista. Ratsumiehen ylläpito vaati talolta varakkuutta, koska talon piti kustantaa ratsumiehelle paitsi torppa, myös hevonen, aseet ja muut tarvittavat varusteet. Myöhemmin rusthollarit erottuivat muista talonpojista omaksi etuoikeutetuksi ryhmäkseen ja heidän piiristään on todettu nousseen Haukivuorella lukuisia kansan luottamusmiehiä.

1700-luvun lopulla Saksala kuului everstiluutnantti Gustaf Adolf Tigerstedtille, jolla oli myös veljensä, suurmaanomistaja Georg Fredrikin tapaan maaomistuksia laajasti ympäri Savoa. Mahdollisesti hän myös edelleen kasvatti maanomistustaan Haukivuorella ja Saksalanharjulla ja jossakin vaiheessa möi sitä edelleen.

Merkittävä osa Saksalanharjun viljelysmaista ja tiloista on aina 1700-luvulta 1900-luvun alkuun asti todennäköisesti keskittynyt muutamalle varakkaalle maanomistajalle. Tähän viittaavat myös kuntakokouksen pöytäkirjat v. 1913, kun tuolloin mm. Saksalan omistanut eversti Bonsdorff tarjoutui myymään maitaan ja tilojaan kunnalle vaivastalokäyttöön seuraavasti: Häyriän talo, Saksalan talo, Hovilan talo (osa) ja Pääkkölän talo²⁶.

Todennäköisesti myös vanhoissa kartoissa Saksalanharjulle merkitty kestikievari on toiminut juuri Saksalassa. Vanhojen karttojen mukaan kestikievari olisi ollut toiminnassa ainakin vuosina 1845–1848, 1863–1865, 1875–1878 sekä vuosina 1888–1891.

Saksalan nykyinen päärakennus on alun perin 1920-luvulta. Pihapiirin vanhimmat säilyneet rakennukset ovat 1900-luvun alkuvuosikymmeniltä. Vuoteen 1989 saakka Saksalan tila toimi kunnalliskotina ja vuodesta 2003 alkaen Saksala ArtRadius -taidekeskuksena. Etenkin julkisten tilojen huonekaluja valmistava Rislappu Oy toimii Saksalan vanhassa navetassa.

Saksala on seutukaavan ja maakuntakaavaehdotuksen rakennussuojelukohde.

Kuva 15. Saksala.

²⁶ Juuti 2008.

Saksalanharjulla on ollut myös muuta liiketoimintaa. Saksalan tilan läheisyydessä on toiminut saha sekä joitakin vuosikymmeniä Osuuskauppa. Osuuskauppa on sulkenut ovensa 1970-luvun lopulla. Kunnan pitämä saha on lopettanut toimintansa noin 15 vuotta sitten. Nykyisin Saksalanharjulla toimii keskeisellä paikalla mm. Harjun Helmi -kahvila ja huoltoasema sekä matkailunähtävyydet Martin Galleria ja Seija Liukkosen puutarha.

Kuva 16. Seija Liukkosen puutarha, Mäen tila.

Kuva 17. Hämeenkylä.

Hämeenkylä

1700-luvun lopulla everstiluutnantti Gustaf Adolf Tigerstedt omisti Saksalan lisäksi seudulta myös Hovilan ja Häyriän tilat. 1700-luvun kartassa karttamerkintä Tigerstedtin rusthollista sijainniltaan juuri parhaiten vastaa nykyisiä Häyriää ja Uusitupaa,

²⁷ Lappalainen 1961.

mitkä lienevät yhdessä muodostaneetkin silloisen Tigerstedtin / Häyri­län rusthollin. Haukivuoren Häyri­sen suku erottui erityisesti muista talonpojista ja kehittyi ajan mittaan Keski-Savon seudulla merkittäväksi, runsaasti talonpoikaisjohtajia ja luottamusmiehiä synnyttäneeksi suvuksi juuri rusthollin vaikutuksesta²⁷.

Uusituvan tila on syntynyt Häyri­län tilan pilkkomisissa. Häyri­län tilan päärakennuksen on sanottu sijainneen Uusituvan nykyisen pihasaunan pohjoispuolella. Uusituvan nykyiset rakennukset ovat pääosin 1900-luvun alusta, päärakennus on rakennettu vuosina 1918-19.

Kuva 18. Uusitupa 1940-luvulla (Entisaikojen Haukivuorta -kuvakokoelma).

Kuva 19. Uusitupa 2008.

Kuva 20. Uusitupa 2008.

Kuva 21. Uusituvan tilaan liittyy myös sotahistoriallisia tapahtumia, sillä sekä talvi- että jatkosodan aikaan talossa on toiminut ilmavalvonta-asema.

Hämeenkylässä Vähitalon ja Vanhatalon tilat ovat olleet asuttuina jo 1750-luvulla. Tilojen nykyisistä rakennuksista vanhimmat ovat peräisin 1900-luvun alusta.

Kääriälä-Annala

Kääriälän ja Annilan vanha, avoin viljelymaisema on ollut asuttuna nykymuodossaan jo 1700-luvulla. Tilojen nykyisistä rakennuksista vanhimmat on peräisin 1900-luvun alusta.

Kuva 22. Kääriälän ja Annilan tilat.

Lemettilä

1750-luvun -kartassa Lemettilän tilan paikka on asuttu, mutta ei vielä nykynimellä vaan sen kohdalle on merkitty tilat Ripatin talo (Ripati H.) ja Hällj. Lemettilän nykyinen päärakennus on 1800-1900-luvun taitteesta. Pihapiirin aitoista vanhin on vuodelta 1751.

Pihapiiriä on muutettu nykyiseen asuunsa 1930-luvulla. Pihapiiri on aiemmin ollut nykyistä pienempi ja osin suljettu. Myös rakennuksia on ollut nykyistä huomattavasti enemmän. Pihapiiriin on kuulunut aiemmin myös mm. tuulimylly ja paja.

Kuva 23. Lemettilä.

Sarselinkylä

Sarselinkylällä on ollut 1700-luvun puolivälissä sotilastorppa ja Väliahon tila. Sarseli-nimen alkuperää ei tunneta, nimen merkitys ja alkuperä saattaa viitata mm. sotilas-sanastoon ja on myös mahdollista, että nimi viittaisi ruotsin varustelusanaan.

Sarselinkylän asuinpaikat eivät ole juurikaan muuttuneet sitten kylän asuttamisen. Kylän nykyinen rakennuskanta on vanhimmillaan peräisin 1900-luvun alusta. Sarselinkylällä sijaitsee myös alueen harvoja autiotaloja, Arvolan talo. Kylän maisemakuvaan on kuulunut aiemmin myös tuulimylly.

Kuva 24. Sarselinkylä.

Kirkonkylä

Kirkonkylän asutus on aikaisemmin todetun mukaan selvästi Saksalanharjun alueen asutusta nuorempaa. Kirkon paikkaa, Marjolahtea ja Haukirantaa lukuun ottamatta se on peräisin pääosin 1900-luvun ensimmäisiltä vuosikymmeniltä. Raitin varrelle ovat ryhmittyneet vanhat kunnanhuone ja kansakoulu, kotiseutumuseo sekä kymmenkunta rakennusta. Raitin varrella on toiminut kahdessa kiinteistössä aina 1950-luvun lopulle saakka Sinijärven kauppa kunnanhuonetta vastapäätä nykyiseltä osoitteeltaan Sinijärventie viidessä sekä Jääskeläisten, sittemmin Kärkkäisen kauppana tunnettu liike osoitteessa Kirkontie 309. Kirkonkylän raitti päättyy etelässä Haukirantaan, Haukivuoren entiseen pappilaan. Kirkonkylän raitin kohdilla, Kyyveden ranta-alueella maisemaa lisäksi rikastuttavat useat, pääosin hyvin säilyneet venevajat.

Kellotapuli on kirkkolain suojelukohde. Haukivuoren kirkko, kirkkotarha ja hautausmaat, kunnanhuone, kotiseutumuseo ja Haukirannan pappila ovat seutukaavan ja maakuntakaavaehdotuksen rakennussuojelukohteita.

Kuva 25. Kirkonkylän raitti 1900-luvun alussa (Entisaikojen Haukivuorta -kuvakokoelma).

Kuva 26. Kirkonkylän raitti 1958 (Mikkelin seurakuntayhtymä).

Pitäjäntupa on sijainnut nykyisen kunnanhuoneen kohdilla, Kirkontien vastakkaisella puolella. Ensimmäinen pitäjäntupa oli valmistunut v. 1847. Vuonna 1866 sen todettiin olevan niin rappeutunut ja korjauskelvoton, että sen tilalle tuli rakentaa uusi. Uusi pitäjäntupa valmistui vuonna 1869. Toinen pitäjäntupa palveli seurakuntaa ja kuntaa aina vuoteen 1922, jolloin kolmas rakennus valmistui. Sitä ei enää kutsuttu pitäjäntuvaksi vaan kunnanhuoneeksi. Tämä rakennus ei enää seissyt vanhojen pitäjäntupien paikalla vaan rakennettiin lähemmäksi Kyyvettä, Kyyveden rantatöyräälle. Kunnanhuoneen rakennustarpeiksi otettiin pitäjäntuvan hirret. Uusi kunnanhuone oli edeltäjiään huomattavasti kookkaampi käsittäen jopa kahdeksan huonetta, kun niitä²⁸ oli ensimmäisessä ollut vain yksi ja toisessakin vain tupa, kamari ja porstua²⁸. Kunnanhuone oli seurakunnan ja mm. rippileirien pitopaikkana 1980-luvulle saakka. Nykyisin kunnanhuone on kunnostettu yksityiskäyttöön.

²⁸ Kunnala 1926.

Kuva 27. Kirkonkylän raitti 2008.

Kuva 28. Kunnanhuone.

Haukivuoren pappila oli kirkonkylän ainoa maatila ja viljelysalue aina 1970-luvulle asti. Tila oli tullut seurakunnalle lahjoituksena. Bruuno Kunnalan kertomuksessa Haukivuoren seurakunnasta (1928) mainitaan pappilan olleen *”pinta-alaltaan pieni 102 ha, mistä aluksi viisi, sittemmin yhdeksän hehtaaria oli peltoa ja jokunen aari huonoa niittyä”*.

Ensimmäisen kappalaisvirkatalon arvellaan rakennetun Marjolahteen jo 1780-luvulla. Nykyisen päärakennuksen vanhin osa on vuodelta 1820. Pappilan kivinavetta on rakennettu puisen navetan tilalle v.1890. Päärakennus on maalattu ensiksi 1800-luvun lopulla keltaiseksi, mutta v. 1927 remontin yhteydessä väritys on muutettu vaaleaksi. Seurakunta luopui pappilasta v. 1975. Samoihin aikoihin myös pappilan pellot vaihtoivat omistajaa ja istutettiin koivulle. Kiinteistössä on toiminut Lomaliiton lomakeskus. Nykyisin Haukirannassa toimii yksityinen hoitokoti.

Kuva 29. Haukirannan pappila 1900-luvun alussa (Entisaikojen Haukivuorta -kuvakokoelma).

Kuva 30. Haukiranta 2008.

Marjolahden kansakoulu oli Haukivuoren ensimmäinen ja se perustettiin jo vuonna 1880. Rakennus toimi kouluna aina 1970-luvun alkuun saakka, minkä jälkeen kiinteistössä toimi kunnalliskoti. Nykyisin Marjolahdessa toimii matkailuyritys.

Kahden kaupan lisäksi kirkonkylällä on ollut muutakin pienimuotoista kaupallista toimintaa 1900-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä, kun mm. kalakauppiaat möivät saaliitaan säännöllisesti etenkin Haukirannan rannassa, mutta myös pitkin kirkonkylän rantoja. Vain kirkon alapuolella tapahtunutta kalojen kaupustelua paheksuttiin. Myös kyläläisten oli mahdollista otattaa perhekuvia valokuvaajalla, joka tapasi käydä kirkon läheisyydessä liki viikoittain. Myös erilaisia myyjäisiä järjestettiin kirkonkylällä, etenkin maatalousnaisten toimesta.

1950-luvun lopulta alkaen Haukivuoren kirkonkylä ja pitäjän vanha keskusta alkoivat jäädä syrjäiseksi ja kunnan hallinnollinen keskusta sekä keskustan kasvu keskittyivät Haukivuoren Asemakylälle.

Lietlahti

Lietlahden puustelli sijaitsee Kyyveden rannalla, kirkonkylältä etelään. Se on entinen sotilasvirkatalo. Tilan historia ulottuu pitkälle 1700-luvulle, miltä ajalta on peräisin myös vanha päärakennus. 1850-luvulla pihapiiriin on rakennettu toinen asuinrakennus. Pihapiiriin ja sen läheisyyteen kuuluu edelleen lukuisia rakennuksia mm. aittarivi, talli, maakellari, paja, tuulimylly ja muita talousrakennuksia, myös näistä osa on peräisin 1700-luvulta. Tilan maita kehystävät paikoin myös poikkeuksellisen hyvin säilyneet kiviaidat.

Lietlahti on seutukaavan ja maakuntakaavaehdotuksen rakennussuojelukohde.

Kuva 31. Lietlahti. Liete-sana merkitsee itämurteissa hienoa hiekkaa.

3.2.3 Tiestön kehittyminen

Vanhat kujat ja tiet ovat tärkeä osa kulttuurimaisemaa. Ne kertovat, miten yhteys kylien ja tilojen välillä on muodostunut. Vanhastaan tiet kulkivat pihojen kautta. Ihän alkuun saattoi olla vain polku, joka sitten kului ja leveni tieksi. Jalankulkijalle ja hevoselle tien mutkaisuudella ja mäkisyydellä ei ollut juurikaan merkitystä. Maasto-esteet kierrettiin ja tie hakeutui luonnostaan helpommin kuljettaville paikoille: harjujen ja selänteiden korkeimmille kohdille sekä alavassa maastossa tasaiselle penkereelle.

Merkittäviä vaiheita teiden historiassa ovat olleet vakituisten ratsureittien syntyminen 1500-luvulla, pääreittien kunnostaminen kärryteiksi 1700-luvulla ja 1900-luvun moottoriliikenteelle ja muun muassa maatalouden raskaalle kalustolle soveltuneiden teiden rakentamisen alkaminen. Tiet olivat mutkaisia ja luonnonmaaston muotoja myötäileviä aina 1960-luvulle saakka.

Päätiet ovat olleet jo varhain huomattavia avoimia väyliä, sillä keskiajalta periytyvien säännösten mukaan maantien oli oltava aluksi kymmenen kyynärää eli noin kuusi metriä leveä ja jo vuonna 1883 leveydeksi määrättiin 12 kyynärää eli seitsemän metriä. Samalla määrättiin, että tien varsilta tuli raivata pensaikkoa pois kolmen kyynärän (n. 1.8m) leveydeltä ojien ulkoreunasta. Käytännössä lakia ei aina noudatettu ja tiet ovat saattaneet olla tuolloin vielä määräyksiä kapeampia²⁹.

Mikkelistä oli muodostunut 1700-luvun lopussa viiden tien risteys. Yksi teistä johti Haukivuoren kautta Pieksämäelle³⁰. Tuolloin tie oli merkitty samalla tavalla kuin historialliset pää- eli valtatiet³¹. 1800-luvun alussa tie oli merkitty luokkaan ”historialliset paikallistiet”³². Merkittävä valtamaantie Mikkeli-Pieksämäki -tiestä tuli 1830-luvulla³³.

Kuva 32. Heinolanjoen siltapaikka on ainoa säilynyt historiallinen siltakohde vanhasta tiestä alueella. Sillan rakenteet ovat 1900-luvun alusta. Sillassa on puukansi kivisten arkkujen varassa, arkkujen päällä on ollut puupalkit, palkkien päälle on myöhemmin valettu betoniholvi^{34 35}.

²⁹ Pakarinen 1994.

³⁰ Wirilander 1960.

³¹ Hällström 2005.

³² Wallin 1893.

³³ Savonlinnan maakuntamuseo 1999.

³⁴ Kovanen 1999.

³⁵ Savonlinnan maakuntamuseo 1999.

Suomen itsenäistyttyä suoritettiin tieverkon järjestyksessä viides mittaussuoritus vuosina 1925-1931. Sen perusteella teiden varsille pystytettiin kilometripylväät. Mikkeli-Pieksämäki -tie oli silloin liikennemäärältään niin vähäinen, että sille pystytettiin puiset kilometripylväät. Vuonna 1938 tiestö jaettiin luokkiin: valtatiet, kantatiet, maantiet, kunnan- ja kylätiet. Mikkeli-Pieksämäki -tie kuului maanteihin. Jos se olisi luokiteltu jo silloin kantatieksi, olisi sille pystytetty todennäköisesti kiviset kilometripylväät³⁶.

Mikkeli-Pieksämäki -tie oli vuoteen 1971 asti luokaltaan maantie 978. Kun koko tie tuli uudelleen rakennetuksi vuonna 1972, korotettiin se kantatieksi ja se sai numeron 72. Suomen tärkeimmät tiet oli luokiteltu vuonna 1938 valta- ja kantateihin. Karjalassa, luovutetulla alueella, väli Sortavalasta Impilahden ja Pitkärannan kautta Salmiin oli luokiteltu kantatieksi 72. Mikkeli-Pieksämäki -tie peri sen numeron v. 1972.

Uusi tielinja suunniteltiin kulkemaan pääosin 200-400 m vanhan Mikkeli-Pieksämäki -tien itäpuolelle. Kun vanha Mikkeli-Pieksämäki -tie kulki kylästä kylään ja keskeisesti asutuksen lomassa, uusi kantatie linjattiin kulkemaan asutusnauhojen vieressä ja peltoaukeiden ja metsäselänteiden keskellä. Vanha tie jäi pääosin palvelemaan edelleen kylätienä uuden kantatien käyttöönoton jälkeenkin. Vain pieneltä osin alueen pohjoisosassa, Alatalon tilan ja Heinolanjoen sillan välillä vanha tielinja ei ole enää säännöllisessä liikennekäytössä.

Jo 1700-luvulla Saksalanharjulta ja Mikkeli-Pieksämäki -tieltä on vienyt sivutie kirkonkylälle sekä Saksalanharjun pohjoisosasta että nykyisten Kääriälän ja Annilan kautta. Samoin Saksalanharjulta on ollut tieyhteys tuolloin jo niin Sarselin- kuin Hämeenkylällekin.

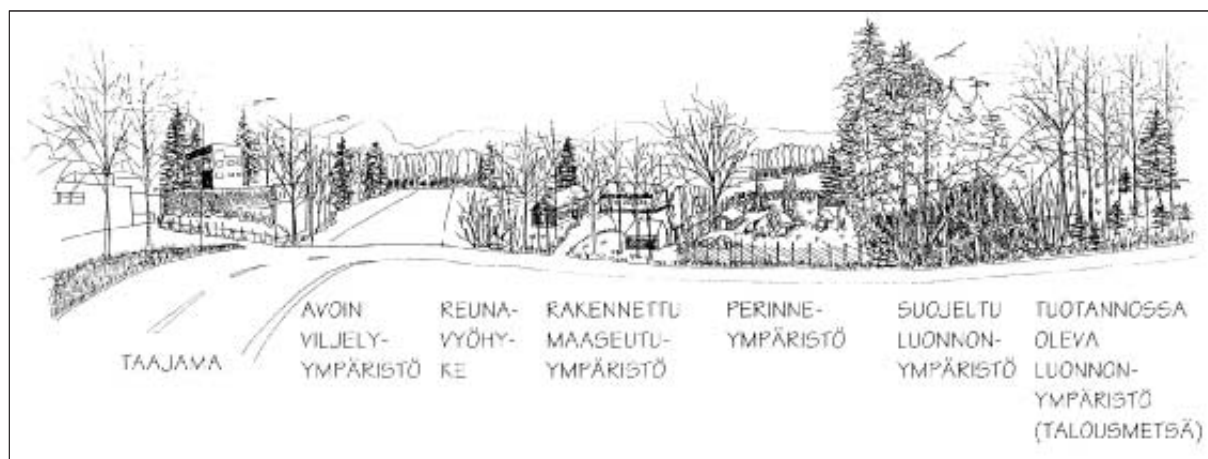
Entisaikaan luonnollisesti kirkolle ja kirkkoon kuljettiin pitäjän eri puolilta kesäisin myös vesiteitse ja talvisin jäätä pitkin. 1750-luvulla kirkonkylältä vei jonkinlainen kärrytie myös Haukirantaan ja nykyisten tilojen Kukkulan ja Kotimäen kautta aina Lietlahteen asti sekä Lietjärven länsipuolen rannoille. Mutta Lietlahdesta etelään tie oli ”kärrytietä” vielä 1950-luvun lopulla. Lietlahti-Hiirenmaan metsäautotie, kuten Lietlahdentietä Lietlahdesta etelään aluksi kutsuttiin, rakennettiin vasta 1960-luvulla.

Tien 72 linjausta ei ole sen rakentamisen jälkeen alueella muutettu. Suurimmat tiestön muutokset 1970-luvun jälkeen alueella ovatkin tapahtuneet Haukivuoren kirkonkylällä, kun kirkonkylän ns. ohitustie rakennettiin 1990-luvulla. Samalla tien kulku ohjattiin myös pois pihapiireistä ja mm. Haukirannasta, kulkemaan sen pohjoispuolelle. Kirkontie sai myös asfalttipinnoitteen ja Lietlahdentien linjaa oikaistiin alueen pohjoisosassa, Kivimäen ja Annilan tilojen kohdilla.

³⁶ Savonlinnan maakuntamuseo 1999.

4 Kulttuurimaiseman muutokset

Kulttuurimaiseman kehityksessä on useita alueen maisemakuvaan eri aikoina keskeisesti vaikuttaneita vaiheita. Maiseman muutosten arviointi on laadittu maisemasuunnittelun toimenpide-ehdotusten pohjaksi.

Kuva 33. Kulttuurimaiseman ilmenemismuotoja.

Kulttuurimaiseman muutosta on arvioitu kolmijakoluokituksella: positiivinen muutos, nolla muutos tai negatiivinen muutos. Lisäksi lähinnä nykymaisemakuvan negatiivisia maisemamuutoksia on sen lisäksi arvioitu kolmijakoluokituksella: vähäiset muutokset, korjattavissa olevat muutokset ja peruuttamattomat muutokset.

Vähäiset muutokset liittyvät yleensä tilapäisiin olosuhteisiin maisemassa. Tällaisia ovat rakentamisen aiheuttama tilapäinen epäsiisteys ja maakasat, erilaiset maahan kaivettavat linjat (ellei hävitetä samalla esim. vanhaa kiviaitaa), yksityinen roskanpolttopaikka tien varressa, ränsistyvät rakennukset. Näihin muutoksiin voidaan vaikuttaa joko yhteisesti tai yksityisesti ja saattaa tilanne kuntoon siivoamalla, maalaamalla ja kunnostamalla, tasoittamalla maakasat tai purkamalla. Vähäisten muutosten hallinnan avuksi suunnitelmaan on koottu yleisiä maisemanhoidon suosituksia ja ohjeita.

Korjattavissa olevat muutokset ovat vähäisiä muutoksia suuritöisempiä tai pitempi-vaikutteisia. Taloudelliset seikat saattavat tehdä niistä lähes peruuttamattomia (esim. pellon metsitys). Metsänreunojen hakkuu kylän keskeisellä näkymäalueella korjautuu ihmisen aikajänteellä hitaasti, vaikka peruuttamatonta muutosta ei tapahtuisikaan. Samoin ympäristöön sopimaton rakennusmuoto tai väri on korjattavissa, joskin silloin pitää yleensä olla riittävä toiminnallinen syy. Korjattaviin muutoksiin voidaan vaikut-

taa hyvällä ennakkosuunnittelulla. Korjattavissa oleviin muutoksiin on erityisesti keskitytty suunnitelman kohdekohtaisissa hoitosuosituksissa.

Peruuttamattomat muutokset maisemassa liittyvät yleisimmin rakentamiseen. Maanpinnan muokkaaminen ja maamassojen siirto, aikanaan tapahtunut kiviaitojen hautaaminen tai poiskuljetus sekä järvien laskeminen ovat esimerkkejä käytännössä peruuttamattomista muutoksista. Vaikka muutos olisi peruuttamaton, ei sen silti tarvitse olla silmiinpistävä. Tietyn ylimenovaiheen jälkeen muutos saattaa hyvinkin sopeutua ympäristöönsä. Kielteisiä peruuttamattomia muutoksia ovat esim. laajassa mitassa tapahtunut peltojen ottaminen rakennuskäyttöön, vanhojen rakennettujen ympäristöjen muuttaminen niihin sopimattomilla rakennuksilla ja teiden korotukset vanhoissa miljöissä. Peruuttamattomiin maisemamuutoksiinkin voidaan usein kuitenkin vaikuttaa maisemakuvaa korjaavasti. Jos ei itse muutoksen tai häiriöön voida vaikuttaa, voidaan sen lähiympäristössä tehdä toimenpiteitä, jotka vähentävät ja pehmentävät negatiivisen vaikutuksen määrää. Myös näihin on kiinnitetty huomioita kohdekohtaisissa hoitosuosituksissa.

4.1

Varhainen asuttaminen

Erilaiset suotuisat luonnonolosuhteet, ravinteikas moreenimaaperä, Kyyveden vesistön läheisyys ja ilmastollinen suotuisuus toivat asutuksen alueelle jo varhain. Esihistoriallisella ajalla luonnonympäristöä muokattiin asumiskäyttöön alueen ranta-alueilla ja etenkin Kyyveden rannoilla. Todennäköisesti pysyvän peltoviljelyn myötä alueen uudisasuttaminen keskittyi kuitenkin aluksi Saksalanharjulle ja sen lähiympäristöön ja samalla rannoilla asuminen väheni. Alueen Kyyveden rannat ja rantojen läheisyys tulivat pysyvästi asutuiksi 1800-luvulta alkaen.

Luonnontilaisen ympäristön asuttaminen luonnollisesti muuttaa maisemaa pysyvästi. Muutos ei kuitenkaan ole negatiivinen, sillä alueen asutus on sijoittunut maisemaan luontevasti. Etenkin alueen vauraus on näkynyt maisemassa positiivisesti ja poikkeuksellisen hyvin hoidettuna maisemana viljelysten ja mittavien talojen muodossa jo pitkään. Seutu oli jo 1700-luvulla silloisen Pieksämäen pitäjän vauraimpia ja toimivat tilat hyvin toimeentulevia.

4.2

Kaskiviljely ja maiseman avoimuus

Uudisasutus eteni koko Itä-Suomessa kaskiviljelynä, koska kivikkoisilla moreenimailla mahdollisuudet kiinteään peltoviljelyyn olivat etelää ja merenranta-alueita heikommät. Peltoviljely alkoi yleistyä Savossa 1800-luvun alussa, mutta kaskiviljelyä harjoitettiin paikoin jopa 1870-luvulle asti³⁷ ja sitä pitempäänkin. Alueen kaskiviljelystä ei ole olemassa tietoa, mutta on erittäin todennäköistä, että myös alueen metsiä kaskettiin aivan samaan tapaan kuin Mikkelin seudulla ja muuallakin lähialueilla noihin aikoihin yleensä. On kuitenkin mahdollista, että kaskeaminen on hävinnyt pysyvän peltoviljelyn tieltä alueelta maiden ravinteikkuuden ansiosta ympäristöalueita nopeammin.

³⁷ Wirilander 1960.

Mikkelin alueen maisemaa on kuvailtu 1850-luvulla puustoltaan hyvin kaljuksi, juuri voimakkaan kaskeamisen vuoksi³⁸. Kaskeamisen näkyvin ja voimakkain haittavaikutus oli metsien hupeneminen, mikä on näkynyt maiseman avoimuutena. Kaskiviljelyyn on oleellisesti kuulunut myös lehtipuiden suosiminen niiden havupuita nopeamman kaskikierron vuoksi. Reheväpohjaisena alueen metsät olisivat luontaisesti kuitenkin tuolloin olleet hyvin pitkälle havupuuvaltaisia ja puusto lehtipuustoa kookkaampaa. Maisemakuvan muutos nykykuvaan verrattuna on ollut huomattava, kun vielä otetaan huomioon kaskeamisen vaikutus talvimaisemaan, havupuiden vähäisyytenä. Kaskiviljelyn hävitessä alueen metsät ovat vähitellen ja etenkin jo 1900-luvun alusta alkaen muuttuneet havupuuvaltaisiksi ja kuusikot kasvaneet paikoin hyvinkin mittaviksi.

4.3

Kirkonkylän maiseman muutos

Kirkonkylä kehittyi ja tiivistyi asutukseltaan nauhamaiseksi kirkon rakentamisesta alkaen. Asemakylän aseman vahvistuminen ja kuntakeskuksen siirtyminen asemakylälle v. 1958 pysäytti kirkonkylän kasvun ja hiljensi kylän raitin. Kirkonkylän ”ohitustien” rakentaminen syrjäytti entisestään vanhaa kirkonkylää.

Maisemakuva on muuttunut avoimesta rakentuneesta raitista puoliavoimeksi maisemaksi, missä osa rakennuksista on jäänyt kasvillisuuden varjoon. Kirkonkylän tontteja on aina aidattu, lähinnä pitämään puutarha pois laiduntajien alta. Aidat ovat olleet kautta aikojen sekä puusta rakennettuja että myös pensasaitoja. Maisemallisesti hallitsevia ovat edelleen kirkkotarhan ja hautausmaan hyvin säilyneet kiviaidat.

Kuva 34. Kirkonkylän tontteja on aina aidattu.

³⁸ Wirilander 1960.

Sekä rakenteellisia puutaitoja että pensasaitoja on kylän maisemassa edelleen olemassa, mutta monin paikoin pensasaidat ovat kasvaneet puukokoon ja osaltaan lisänneet maiseman sulkeutumista. Kyyvesi on myös ollut aiemmin maisemassa nykyistä vahvempi elementti, kun päätie on kulkenut rantoja mukaillen aina Haukirantaan saakka. Haukirannan peltojen ja niittyjen metsittäminen on omalta osaltaan merkittävästi sulkenut kirkonkylän maisemaa.

Kirkonkylän maiseman muutosta voidaan osin pitää negatiivisena puuston ja pensaskasvillisuuden aikaansaaman maiseman sulkeutumisen vuoksi. Haukirannan pappilan peltojen ja niittyjen metsityksiä lukuun ottamatta muutos on kuitenkin korjattavissa maiseman avoimuutta lisäämällä.

Kuva 35. Kirkonkylän maiseman kannalta on tärkeää, että rakennuksia pidetään kunnossa edelleenkin säännöllisesti ja että niistä useimmat säilyvät ympärivuotisessa käytössä, vähintään vapaa-ajan asuintoina.

4.4

Saksalanharjun hierarkkisten pisteiden muutos ja drumliinin kokeminen

Teiden merkitys maiseman avoimuudelle on ollut jo 1700-luvulla verrattain huomattava, kun otetaan huomioon vaatimukset pääteiden leveydestä. Vanhastaan, aina 1970-luvulle asti päätiestä on kulkenut Saksalanharjulle asutuksen kautta, mukaillen harjujen selänteitä ja vauraimmat tilat ovat erottuneet maisemassa keskeisesti. Myös Kyyvesi on ollut Saksalanharjun maisemassa nykyistä näkyvämpi ja keskeinen elementti etenkin metsien käytön tehokaudella, kaskiaikaan.

Saksalan tila hoidettuine viljelyalueineen lienee ollut Saksalanharjun maiseman solmukohta. Mutta etenkin kantatie 72:n rakentaminen on muuttanut Saksalanharjun maiseman hierarkkisia pisteitä ja siirtänyt katselukulmia. Samalla Saksalan tila on

kadonnut lopullisesti harjun päätien maisemakuvasta, sitä vastoin Hovilan tilan maisemallinen merkitys korostuu positiivisesti nykyisessä tiemaisemassa. Saksalan ohella myös monet muut tilat ja asuinpaikat ovat siirtyneet sivuosaan metsän reunoihin ja metsäsaarekkeiden ja reunavyöhykkeiden varjoon, kun päätielinja on siirretty asutusnauhasta etäämmälle.

Maisemallinen muutos on merkittävä, mutta ei suinkaan negatiivinen, sillä Saksalanharjun hoidettu vauraus on säilynyt havaintokulman muutoksista huolimatta. Uusi tielinja on myös tehnyt Saksalanharjun ja drumliinin kokemisesta maisemallisesti antoisaa. Uusi tie on vanhaa Mikkeli-Pieksämäki -tietä oleellisesti suoraviivaisempi ja kulkee asutuksen ohittaen, mutta halkoen viljelyksiä Saksalanharjun lakipisteen kautta. Mikkelin suunnasta Saksalanharjun laelle saavutaan komeakasvuisten kuusimetsän halki, ilman merkittävää maisemassa erottuvaa rakentamista. Drumliinin laella avautuu maisemallinen avoimuus kuin portista ja peltojen yli huikeat maisemat aina Kyyveteen saakka. Suuret maisemalliset tila- ja korkeusvaihtelut ovat luultavimmin vanhaan tielinjaan verraten merkittävämmät tie 72:lla. Korkeuden ja harjun komeuden kokemiseen uuden tien rakentamisella on ollut positiivinen vaikutus. Tosin rakentamisessa on tapahtunut maisemalle myös negatiivisia, peruuttamattomia muutoksia, kun tie on linjattu kulkemaan mm. drumliinin laella oleva suon poikki. Uusi tie myös paikoin liittyy vanhaan tielinjaan tai sivuaa sitä maiseman kannalta epäluontevasti ja rikkoo tiloille johtavia perinteisiä kujia.

Kuva 36. Saksalanharjun hoidettu vauraus on säilynyt havaintokulman muutoksista huolimatta.

Myös Hämeenkyllällä on tapahtunut maiseman hierarkkisen pisteen muutos. Häyriälän ja Uusituvan tilojen vauraus ja hallitseva asema avoimine pitkine näkymineen on aiemmin ollut todennäköisesti hyvin huomattava. Laidunnuksen loppuminen on sulkenut maisemaa ja siirtänyt maisemallista painopistettä kohti kylän asutusnauhan eteläosaa, Välitalon ja Vanhatalon tiloja ja niiden viljelymaiseman avoimuutta.

Kuva 37. Laidunnuksen loppuminen on sulkenut Hämeenkyön maisemaa.

Etenkin Uusituvan kulttuurihistoriallisesti arvokas ja hyvin hoidettu asuin ympäristö olisi mahdollista ja tärkeää saada Hämeenkyön maisemassa jälleen esiin ja osaksi kylän hoidettua asutusnauhaa. Maisemakuvan negatiiviset muutokset koskevat tilan vanhoja niittyalueita ja niiden reuna-alueita ja ovat korjattavissa hoitotoimenpiteillä.

4.5 **Lietjärven kuivatus**

Lietjärven kuivatus ja muuttaminen pelloksi on alkanut jo 1800-luvun lopulla. Maisemallinen muutos ollut vain lievästi negatiivinen, sillä järvellä ei ole ollut läheisen laajan Kyyveden vesistön kaltaista maisemallista keskeistä merkitystä, eikä järven ympärille ollut ehtinyt merkittävämmän muodostua ranta-asutusta. Järven kuivatus ei ole myöskään merkittävästi vaikuttanut maiseman avoimuuteen, kun pääosa vesistöstä kuitenkin on muutettu avoimeksi pelloksi. Tosin vesialana Lietjärven alue on ollut nykyistä peltoalaa suurempi ja avointa peltomaisemaa nykyisin halkovat osin sarkaojat ja pensaspeitteiset sarkaojen reunavyöhykkeet. Talvimaisemassa muutos kuivattamisen jälkeen on ollut selkeästi kesämaisemaa vähäisempi.

Nykyisin Lietjärven viljelyalueen peruskuivatus on puutteellista ja etenkin sateisina vuosina osa alueen peltolohkoista on liki viljelykelvottomia. Alue on maaperältään hyvin rehevää ja vähitellen viljelykelvottomat peltolohkot saattavat kasvaa umpeen ja maisemallinen avoimuus hävitä, mikä on ehdottomasti maiseman kannalta negatiivista muutosta. Peltoalueen tulviessa myös ravinteita huuhtoutuu Kyyveteen. Negatiivinen kehitys on korjattavissa. Sekä vesiensuojelun että maiseman avoimuuden vuoksi olisi tärkeää pikaisesti kunnostaa alueen valta- ja sarkaojat. Ojien kunnostushankkeessa olisi kuitenkin tärkeää huolehtia luonnon- ja maiseman monimuotoisuudesta siten, että pensaskasvillisuutta säilytetään sekä maiseman pitämiseksi elävänä että alueella viihtyvän runsaan linnuston suojana, mutta samalla myös maisema säilyy mahdollisimman avoimena.

Kuva 38. Kuivatuksella muodostettu eteläsavolaisittain merkittävän suuri yhtenäinen peltoalue on maisemaharvinaisuus ja arvotekijä sinänsä.

5 Maisemanhoitosuunnitelma

5.1

Ohjeita ja suosituksia maisemanhoitoon

5.1.1 Rakentaminen

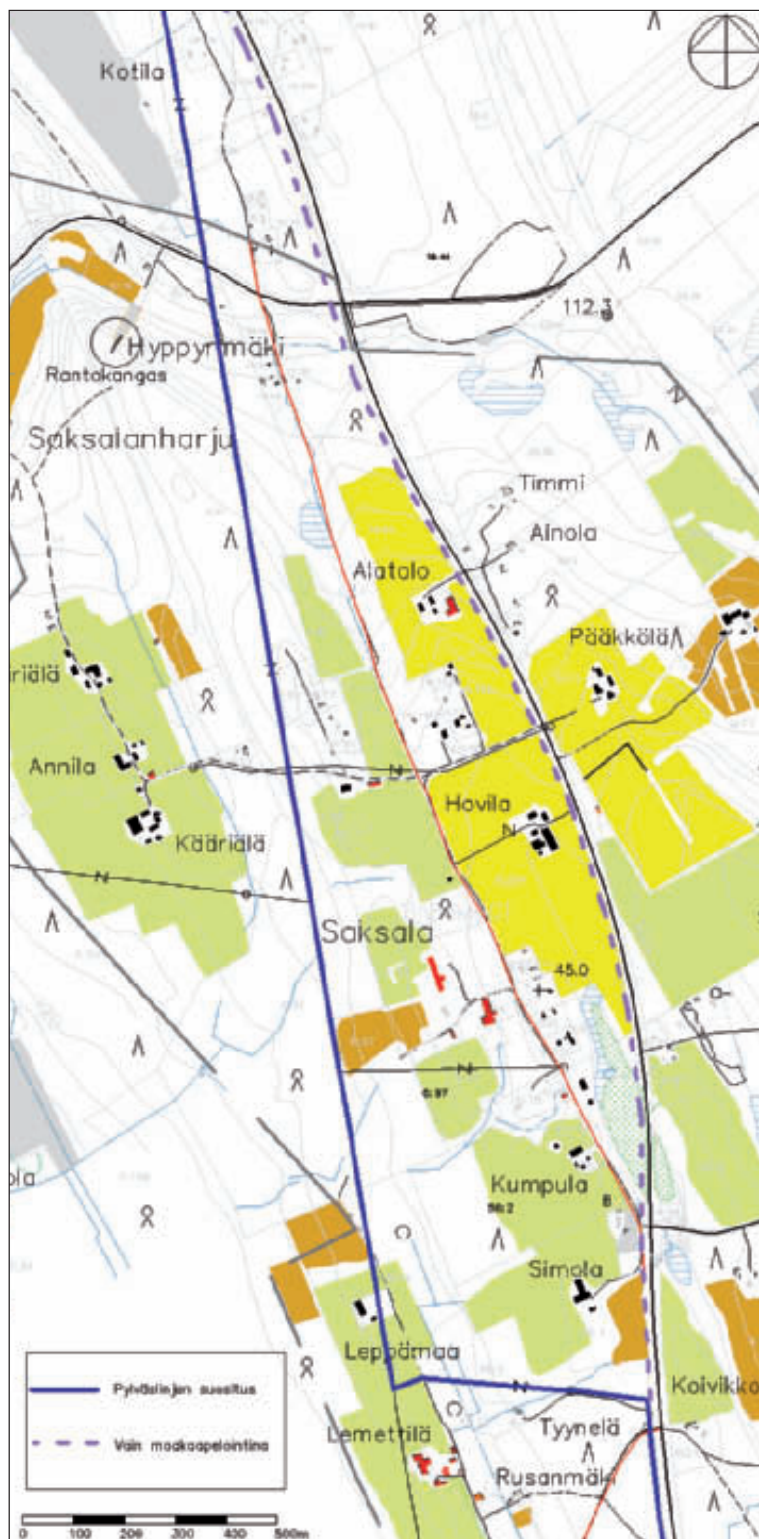
Alueen asutus- ja kylärakenne on säilynyt ja kehittynyt liki samanmuotoisena vähintään 200 vuotta. Kaavoituksessa ja alueen uudis- ja täydennysrakentamisessa olisi tärkeää huomioida alueen asutuksen vanha ja perinteinen rakennemuoto ja suunnata rakentamista ennen kaikkea nykyisiä pihakeskittymiä täydentävään rakentamiseen harjujen rinteille ja metsäselänteiden reunavyöhykkeille. On tärkeää, että vältetään uudisrakentamisen sijoittamista maisemallisesti arvokkaimmille ja keskeisille peltoalueille ja etenkin Saksalanharjun lakialueille. Myös laaksot eivät ole hyviä sijoituspaikkoja maisemassa.

Pääsähkölinja on vanhastaan kulkenut harjualueen länsipuolella rinteessä, metsämaisemaan hyvin piiloutuen. Uutta linjaa on suunniteltu rakennettavaksi ja siirrettäväksi Mikkeli-Pieksämäki -tien (tie 72) varteen. Alueen avoimuus, pitkät näkymät ja peltomaisema eivät kestä massiivista pylväslinjaa avoimilla ja korkeimmilla drumliinin alueilla.

Kuva 39. Saksalanharjun maiseman avoimuus ei kestä massiivisia pylväsrakenteita.

Linjan rakentamisesta ei aiheudu maisemallista häiriötä, jos käytetään maakaapelointia. Metsäisillä tienvarsialueilla maisema sallii pylväslinjan rakentamisen aivan tien vieressäkin, kun rakentamisessa vältetään ylileveän maisematilan luomista ja säästetään kasvillisuutta maisemoiden ja ryhminä, myös tien ja sähkölinjan välissä.

Kuva 40. Suositus pylväs sähkölinjan paikaksi.

5.1.2 Pihapiirit ja rakennukset

Eteläsavolaisen maaseudun rakennusperintö on moni-ilmeinen. Joukossa on kymmeniä erilaisia rakennustyyppiejä. Pihapiirit ovat vielä monin paikoin "kerroksellisia" niin, että yhdellä tilalla tai talolla on usein monen ikäisiä rakennuksia. Rakennukset ovat materiaaleja, rakenteita ja tiloja sekä siten myös pääomaa. Vaikka rakennuksen käyttö lakkaisi tai käyttötarkoitus muuttuisi, voi sen taloudellinen arvo laskea, mutta ei kokonaan hävitä. Uudella käytöllä on mahdollisuus korottaa arvoa ja samalla hyödyntää olemassa olevia rakenteita. Joskus jo pelkästään rakennuksen olemassaolo luo taloudellista arvoa³⁹.

Hoito ja kunnossapito sekä oikeaa aikaan tehdyt korjaukset ovat rakennusten säilymisen perusedellytyksiä. Hoitotoimenpiteiden oikealla ajoituksella voidaan vaikuttaa asumiskustannuksiin ja siirtää korjaustarpeiden kasaantumista. Hoidon laiminlyöminen aiheuttaa sekä taloudellisten että kulttuuristen arvojen menetyksiä. Asuinpihaan kuuluvat myös monet rakenteelliset pienet yksityiskohdat ja kevyet rakenteet kuten kalusteet, aidat ja portit. Ne ovat usein näkyvä ja persoonallinen osa maisemaa. Myös niitä on huollettava ja kunnostettava säännöllisesti, että ne säilyttäisivät arvonsa.

Puurakennusten keskeiset hoitotoimenpiteet

- vesikaton tarkistukset ja huolto
- vesikourujen puhdistus
- ikkunoiden ja ulko-ovien tiivistäminen
- lämmityslaitteiston huolto, puhdistus ja säätö, hormien nuohous
- alapohjan tuuletusaukkojen käyttö
- maanpinnan muotoilu pois päin viettäväksi
- istutukset vähintään 0,5 m etäisyydelle rakennuksista

Korjausrakentajan muistilista

- kysy ensin asiantuntijoilta
- hyväksy epäsäännöllisyydet
- hyväksy mutkat ja vinoudet
- hyväksy pienet epäkäytännöllisyydet
- hyväksy tyylikerrostumat ja kestävät vanhan ajan ratkaisut
- hylkää teolliset tyylijäljitelmät ja
- hylkää teolliset materiaali jäljitelmät uusiessasi rakennusosia

5.1.3 Pihapiirin kasvillisuus

Puutarhakulttuuri on Suomessa nuorta. Asuinrakennusten läheiset pihamaat pysyivät pitkään hyvin avoimina ja kasvillisuus muodostui pääosin luonnonnurmesta ja hyötykasveista. Puutarhaistutukset levisivät vähitellen etenkin pappiloiden ja kartanoiden kautta taloihin 1900-luvun alussa.

Aluksi istutettiin koristeeksi luonnonvaraisia puita, etenkin kuusia ja koivuja, mutta myös jaloja lehtipuita ja pihtoja. Eläinten kulun rajoittamiseksi pihaa alettiin rajata myös aidoilla. Kylvönurmet yleistyivät 1900-luvun alkuvuosikymmeninä yhtä aikaa

³⁹ Kovanen, Luostarinen & Lahdenvesi-Korhonen.

koristekasvien käytön yleistyessä. Sotien jälkeen pihaille kotiutuivat nopeasti monet uudet tuontilajit ja puutarhan rakenteet ja kalusteet, samalla kun pihoja alettiin yleisemmin myös suunnitella.

Pihan eri alueilla tarvitaan erilaisia kasveja

Pihan kasvillisuus valitaan sen mukaan, mikä on kunkin paikan tarve ja tarkoitus: rajaistutus, tilanjako, maanpeite tai rinne. Ensiksi valitaan ne kasvit, joilla rakennetaan pihalle 'seinät', ja lopuksi valitaan ne kasvit, joilla piha koristellaan. On tärkeää, että valitaan paikan luonteeseen ja ympäristöön sopivia lajeja ja pidetään huoli, ettei koriste- ja vieraslajeja päästetä leviämään ympäröivään luontoon.

Istutusalueista tulee helppohoitoisia, kun istutukset erotetaan selvästi mm. nurmikosta, käytetään suodatinkangasta ja vain puhdasta kasvualustaa, ei koskaan peltomultaa ja alueet katetaan katteella tai maanpeitekasveilla. Rehevät, riittävän tiheät kasvustot varjostavat maanpintaa ja estävät rikkakasvien itämistä. Tiheät istutukset suojaavat myös aina vihantia kasveja kevättauringolta. Rikkakasvien siemeniä leviää aina istutusalueille ympäristöstä, joten niitä pitää yleensä ainakin vähän kitkeä.

Perinneperennoja vanhoihin pihoihin

Perinneperennoiksi kutsutaan monivuotisia kukkakasveja, joita on viljelty Suomessa useiden vuosikymmenien ajan. Maatiais- eli perinneperennat ovat kestäviä, vaivattomia ja viihtyvät monenlaisissa pihossa ja puutarhoissa. Ne ovat alkujaan joko luonnonlajeja tai vain vähän jalostettuja lajikkeita. Kestävät perinneperennat menestyvät paikallaan pitkiäkin aikoja ilman säännöllisiä jakamisia tai uudelleen istutuksia. Ne eivät tarvitse lannoitteita eikä niitä yleensä vaivaa taudit ja tuholaiset.

Terveitä maatiaisperennoja mm.

- arovuokko	- mirrinminttu
- harmaamalvikki	- myski- ja ruusumalva
- herttavuorenkilpi	- palavarakkaus
- idänunikko	- pioniunikko
- iisoppi	- puistolemmikki
- jalokiurunkannus	- päivänliljat
- kanadanpiisku	- rohtosormustinkukka
- kosmoskukka	- rohtosuopayrtti
- kultapallo	- särkynytsydän
- kuunliljat	- tarha-alpi
- kyläkurjenpolvi	- tarhapioni
- maariankello	- ukonhattu
- maatiaisleimut	

Kuva 41. Perinneperennat ovat aina turvallinen vaihtoehto vanhan pihapiirin kasvillisuudeksi.

Hyviä pihapuita vanhoihin pihapiireihin

- koivu
- kotipihlaja
- metsäkuusi
- metsälehmus
- metsävaahtera
- mänty
- siperianpihta
- tammi
- tervaleppä
- tuomi
- hedelmäpuut; luumu, omena, kirsikka, makeapihlaja

Kestäviä aita- ja aidannepensaita perinteisiin pihoihin

- idänvirpiangervo
- koivuangervo
- koristearonia
- metsäkuusi
- sinikuusama
- syreenit
- taikinamarja
- virpiangervo

Niityillä voi korvata nurmikkaa

Säännöllistä leikkausta vaativaa nurmikkaa voi osin korvata kerran tai kahdesti kesässä niitettävillä luonnon monimuotoisuuden ja maiseman kannalta arvokkailla niityillä. Niityn kulutuksen kesto ei ole kuitenkaan samaa luokkaa kuin nurmikoilla. Niitykasvillisuus kestää satunnaista räsytystä.

Niitty perustetaan yleensä aikaisin keväällä tai syksyllä syys-lokakuussa. Kylvettävä alue muokataan muutamien neliöiden suuruisissa laikuissa ja poistetaan laikuilta havaittavat rikkakasvit. Alle hehtaarin suuruisen niityn perustaminen onnistuu parhaiten huolellisena käsityönä.

Siemenet ovat pieniä, joten niiden sekoittaminen esim. hienoon hiekkaan helpottaa kylvöä. Siemenet kylvetään pintaan, sillä useat siemenet vaativat valoa itääkseen. Siemenmateriaalina käytetään valmiita kotimaista alkuperää olevia siemenseoksia.

Siemenet itävät hitaasti ja keväällä kylvettyjen lajien pienet taimet kehittyvät kesän kuluessa. Niityn kehittäminen vaatii kärsivällisyyttä, sillä jotkut lajit saattavat odottaa lepotilassa suotuisia itämisolosuhteita jopa vuosia. Jos vielä 3-4 vuotta kylvöstä niitty ei ole kehittynyt toivotusti monilajiseksi, voidaan suorittaa laikuittain täydennyskylvöjä.

Niitty niitetään kerran tai kahdesti vuodessa kasvuston ränsistyttyä ja luoko kerätään pois muutama päivä niiton jälkeen. Yleensä niitto suoritetaan loppukesällä, mutta niitto on kuitenkin hyvä suorittaa ennen ei-toivottavien lajien kukintaa. Jos niittojäte kerätään heti pois, osa siemenistä ei ehdi varista, vaan kulkeutuu luokon mukana pois niityltä. Sopiva niittokorkeus on 5-10 cm eikä mielellään sitä korkeampi, eikä matalampi.

Rehevät alueet ja etenkin laikut, joille niittysiementä ei kylvetty vaan joille niityn lajien toivotaan vähitellen leviävän, kannattaa niittää useita kertoja kesässä (2-3 kertaa) ja aina kerätä niittojäte pois. Ei toivottavien lajien, kuten maitohorsman ja vuohenputken hävittämistä voidaan tehostaa muutaman vuoden ajan useita kertoja kesässä, tehtävällä niitolla. Niittäminen ei tehoa voikukkaan. Yksittäiset voikukat voi poistaa juurineen voikukkaraudalla, mutta suurempiin kasvustoihin tarvitaan joko kasvinsuojeluaineita tai alueen uudistamista.

Vanhaa nurmikko voi myös muuttaa niityksi, mutta muokkaaminen vaatii kärsivällisyyttä. Mitä karumpi nurmikko on, sitä helpommin niityksi muuttaminen onnistuu. Ensimmäisenä toimenpiteenä lopetetaan nurmikon lannoitus ja pintamaahan lisätään hiekkaa. Nurmikonleikkausvälejä pidennetään ja samalla tehostetaan leikkaustähteen poiskeruuta. Nurmikko voidaan poistaa myös laikkuina ja lisätä laikkuihin hiekkaturveseosta ja kylvää niihin niittykasvien siemeniä. Niittysiemeniä ei pidä kylvää muokkaamattoman nurmikon joukkoon, koska siemenet tuhoutuvat jäädessään nurmikkoheinien sekaan.

5.1.4 Vieraslajit ja niiden torjunta

Vieraslajit ovat alun perin Suomen luontoon kuulumattomia lajeja, jotka ovat levinneet maahamme ihmisen mukana joko tahattomasti tai tarkoituksella. Suomesta on tavattu yli 600 vieraslajia, joista osa esiintyy myös Etelä-Savossa. Vieraslajeilla ei usein ole lainkaan luontaisia kilpailijoita uusilla esiintymisalueilla, joten luontoon levitessään ne pystyvät valtaamaan elinympäristöjä ja syrjäyttämään paikan alkuperäisiä lajeja. Pahimmillaan vieraslajit muuttavat kokonaisten eliöyhteisöjen rakennetta. Vieraslajit voivat tuoda mukanaan tauteja ja aiheuttaa tuhoja mm. maa- ja metsätaloudelle. Jotkut vieraslajit mm. jättiputket, ovat haitallisia myös ihmisen terveydelle.

Suurin osa maahamme levinneistä vieraslajeista on kasveja. Etelä-Savossa yleisimmät vieraskasvilajit ovat jättiputki, jättipalsami ja komealupiini. Nämä lajit on alun perin

tuotu maahamme koristekasveiksi, mutta nykyään ne ovat levinneet myös pihapiirien ulkopuolelle asutuksen läheiseen luontoon.

Vieraslajeja voi toki edelleenkin kasvattaa rajatuissa istutusryhmissä, mutta niistä on pidettävä huoli, etteivät ne leviä luontoon. Luontoon levinneitä kasveja olisi hyvä pyrkiä poistamaan juurineen. Laajaksi levinneeseen esim. jättipalsami ja komealupiini kasvustoon tehoaa myös useita kertoja kesässä tapahtuva niitto. Vieraslajien jäänteitä ei saa kompostoida vaan ne kuivatetaan ja mahdollisuuksien mukaan poltetaan. Mikkelin seudun ympäristöpalvelut sekä Etelä-Savon ympäristökeskus antavat ohjeita ja neuvoja ongelmallisten ja terveydelle haitallisten vieraslajien torjuntaan ja hävittämiseen.

Suomalaiseen luontoon kuulumattomia, helposti villiintyviä lajeja:

- etelänruttojuuri *Petasites hybridus*
- idänkannukka *Cornus alba*
- isopiisku *Solidago gigantea*
- isosorsimo *Glyceria maxima*
- isotuomipihlaja *Amelanchier spicata*
- japaninruttojuuri *Petasites japonicus ssp. giganteus*
- japanintatar *Fallobia japonica*
- jättipalsami *Impatiens glandulifera*
- jättitatar *Fallobia sachalinensis*
- kanadanpiisku *Solidago canadensis*
- kaukasianjättiputki *Heracleum mantegazzianum*
- keltamajanvankaali *Lysichiton americanus*
- kiiltotuhkapensas *Cotoneaster lucidus*
- komealupiini *Lupinus polyphyllus*
- korkeapiisku *Solidago altissima*
- kurturuusu *Rosa rugosa*
- pajuasteri *Aster x salignus*
- persianjättiputki *Heracleum persicum*
- pilvikirsikka *Prunus pensylvanica*
- punakarhunköynnös (elämänlanka) *Calystegia sepium ssp. spectabilis*
- punalehtiruusu *Rosa glauca*
- rehuvuohenherne *Galega orientalis*
- rohtoraunioyrtti *Symphytum officinale*
- ruotsinraunioyrtti *Symphytum x uplandicum*
- terttuselja *Sambucus racemosa*
- vuorivaahtera *Acer pseudoplatanus*

Kuvat 42 ja 43. Vieraslajit ovat uhka luonnon monimuotoisuudelle.

5.1.5 Reunavyöhykkeet ja metsämaiseman hoito

Metsälaissa on määritelty metsäluonnon erityisen tärkeät elinympäristöt. Niiden läheisyyteen ulottuvat metsänhoidolliset toimenpiteet tulee tehdä kohteiden ominaispiirteet säilyttäen.

Erityisen tärkeitä elinympäristöjä ovat:

- lähteet, purot ja norot välittömine lähiympäristöineen (vähintään 5-10m)
- ruoho- ja heinäkorvet sekä saniaiskorvet
- rehevät lehtolaikut
- ojittamattomien soiden pienet kangasmetsäsaarekkeet
- rotkot ja kurut
- jyrkänteet välittömine alusmetsineen
- kitu- ja joutomaiden hietikot, kalliot, kivikot, louhikot, vähäpuustoiset suot ja rantaluhdat

Metsien muutkin arvokkaat elinympäristöt on hyvä säilyttää alkuperäisessä tilassaan. Usein ne muodostavat kokonaisuuden erityisen tärkeän elinympäristön kanssa. Ne voivat olla paikallisen yleisyyden vuoksi vähemmän edustavia tai niiltä voi puuttua jokin erityisen tärkeän kohteen tunnusmerkki, mutta pienialaisina ne kannattaa silti säilyttää. Metsänomistaja päättää metsiensä arvokkaiden elinympäristöjen hoidosta ja käytöstä, niiden säilymisen turvaaminen on hyvää metsänhoitoa.

Peltomaiseman luonnollisen rajan muodostavat yleensä metsänreunat, silloin kun pellot eivät rajoitu järveen. Metsänreunojen käsittely onkin yksi peltoluonnon monimuotoisuuden avainkysymyksiä. Luonnossa reunavyöhykkeet ovat yleensä lajistoltaan rikkaimpia alueita, koska niissä yhdistyy kaksi erilaista elinympäristötyyppiä. Reunavyöhyke on myös muuttuva ympäristö: puut kasvavat, pensaat valtaavat alaa ja jos mitään ei tehdä, leviää metsä aikanaan pellolle. Vanhat karjan

laidunmetsät olivat jatkuvasti hoidettuina melko vakaita elinympäristöjä. Tietenkin puut kasvoivat ja paikoin syntyi myrskyjen, karanneen kaskan tai puunkaadon takia aukkoja, mutta suuri osa lähimetsistä pysyi entisessä kuosissaan ja avoimemmat kohdat loivat vaihtelua.

Nykyisin karjan laidunnus luo monipuolisia metsänreunoja vain harvoissa kohdissa. Metsänreunojen ilmeen määrääkin pääasiassa metsätalouskäyttö ja metsänhoidollisia toimia ja hakkuita tehtäessä olisi oleellista toimia niin, että metsän reunavyöhyke säilyisi monipuolisena. Tämän voi toteuttaa suojakaistana tai jättämällä muutamia puuryhmiä pellon reunaan ja jättämällä pensaskerroksen sekä matalammat lehtipuut, kuten tuomet, pihlajat ja raidat, kasvamaan. Jättöpuustoa ja lehtipuuntaimia voidaan valikoida aukon kohdalla niin, että muutamassa vuodessa niistä jo kasvaa kesäaikaan peittävä suojapuusto. Reunavyöhyke on metsänhoidollisestikin perusteltu. Se suojaa uudistusalaa paahteelta ja hallalta sekä antaa nuorille taimille suojaa kevätahavalta.

Viljelymaiseman metsänreunoissa huomioon otettavaa:

- pyri säilyttämään hakkuilta keskeisimpien peltoalueiden pellonpuoleinen metsänreuna sekä matalampien puiden ja pensaiden vyöhyke (tuomet, pihlajat, pajut, matalammat pensaats)
- hakatessasi voit myös jättää aukon suojaksi muutamia puuryhmiä suojakaistan asemasta
- pyri talviaikaisiin töihin ja kerää hakkuutähteet aina pois
- säilytä erityiskohteet aina alkuperäistilassaan tai mahdollisimman lähellä sitä (purot, lähteiköt, kosteat korvet ja muut erityisen tärkeät elinympäristöt)

Maisemaraivaus ja puuston kaulaaminen

Maisemaraivauksissa raivataan esiin korostetuksti erikoiset sekä kaunismuotoiset puuyksilöt ja marjovat lajit, kuten katajat ja pihlajat, isot kivet sekä laidunalueiden rakenteet ja vanhojen rakenteiden jäänteet. Erityisesti tulee välttää kaavamaisista, tasavälistä puuston harventamista esimerkiksi: joka toinen puu jätetään / jokaisella oltava vähintään 5 m kasvutilaa. Puustoa ja pensaita säilytetään alueiden reunaosilla alueiden muodon, sijainnin, laajuuden ja rajojen hahmottamiseksi.

Yleiskuvaltaan ja etenkin sisäosiltaan alueet voidaan raivata hyvin avoimiksi. Alueiden sisälle muodostetaan raivaten muutaman puun muodostamia ryhmiä. Raivauksissa tulee huomioida, että samalla kun suositaan lehtipuita, jäljelle jäävä puusto olisi mahdollisimman monilajinen ja alueen syys- ja talviväriytyy mahdollisimman rikas. Hoitorauvaus on toistettava myös säännöllisesti, jotta valoisat aukkoalueet eivät tulevana vuosina nopeasti vesottuisi jälleen umpeen.

Tiheissä vesakoissa, haavikoissa ja lepikoissa, ei kannata raivata koko alaa heti, koska se vapauttaa kasvutilaa juuristosta kasvaville uusille vesoille. Ensivaiheessa voi poistaa tai kaulata 1/3 tai puolet kasvustosta ja seuraavana vuonna loput tai jälleen 1/3. Ainakin voimakkaammat puuyksilöt kannattaa kaulata ja kaataa loput reiluun tappikantoon. Tappikannosta on helppo katkaista siitä kasvavat uudet vesat. Kaulaaminen tappaa koko puun juuria myöten ravinteiden ja vedenkuljetuksen estyessä, joten kaulatusta puusta ei enää pitäisi syntyä uusia juurivesoja. Työ suoritetaan veistämällä rinnankorkeudelta esim. kuorintaraudalla kuori pois rungon ympäri nilan alta vähintään 30 cm matkalta. Puu on valmis kaadettavaksi, kun kuori alkaa irrota. Rauvausjätteet on syytä kasata ja kerätä aina maastosta pois.

5.1.6 Viljelysmaisema ja luonnon monimuotoisuus

Luonnon monimuotoisuuden ylläpitäminen ja edistäminen viljelymaisemassa liittyy pitkän ajan kuluessa kehittyneiden, peltoympäristöstä ja sen perinteisistä maankäyttötavoista riippuvaisten eliölajien suojeluun. Niiden suosimisella edistetään maaseudun ympäristön kiinnostavuutta ja houkuttavuutta retkeily- ja matkailukohteena. Monipuolinen ympäristö ja sen rikas lajisto rikastaa myös asukkaiden jokapäiväistä elämää.

Luonnon monimuotoisuutta on kolmenlaista; erilaisten elinympäristöjen kirjoa (ne voivat olla toisinaan hyvinkin pienialaisia), eri lajien määrällistä rikkautta sekä kolmantena saman lajin sisäistä geneettistä vaihtelua. Elinympäristöjen säilyttäminen ja oikea hoitaminen on hyvin tärkeää, sillä niillä luodaan edellytykset eri lajien levittäytymiselle alueelta toiselle ja elinympäristöjen valtaamiselle, kuin tulevien sukupolvien geeniperimän parantamiselle.

Kuvat 44, 45, 46. Perinteinen maatalous edisti luonnon monimuotoisuutta. Niityt, hakamaat ja kaskiahot olivat lukuisien niihin erikoistuneiden kasvien ja hyönteisten elinpaikkoja. Nykyisin noin 30 % maamme uhanalaisista lajeista on näitä maatalouden kulttuuriympäristöjen lajeja, joiden elinpiiri on pienentynyt lähes olemattomiin maataloudessa tapahtuneiden muutosten myötä.

Peltolinnuston huomioon ottaminen edellyttää tietoa alueella yleisimpien lintulajien pesinnästä ja ruokamaista. Kriittisiä vaiheita ovat: peltojen muokkaus ja kylvö keväällä, jolloin linnut ovat aloittaneet pesintänsä (pesät voidaan havaita emolintujen käyttäy-

tymisestä ja merkitä), säilörehun niitto- ja korjuu- sekä heinäkorjuu-aikaan, on pelloilla ja pientareilla lintupoikueita. Jos vain mahdollista, tulisi pellot niittää niin, että poikueille jää mahdollisuus paeta kasvustosta ojanpientareelle tai metsänreunaan. Tarpeetonta pientareiden niittämistä tulee välttää alkukesästä, koska silloin siellä voi olla hautovia emolintuja, jotka eivät poistu pesästään ja jäävät teriin.

Toimenpiteitä luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseksi ja kohentamiseksi:

- jätä reilut pientareet valtaojille ja perusta ne tarvittaessa heinänsiemenseoksella
- niitä nurmikasvustot niin, että lintupoikueille jää mahdollisuus väistää konetta
- älä ruiskuta tai niitä pientareita ja monivuotisia luonnonkasvustoja "tavan vuoksi"
- perusta kotipihaan pitkäaikainen niittyprojekti: niitä kerran tai kaksi kesässä tai useamminkin, jos niityllä kasvaa nokkosta, voikukkaa ja koiranputkea ja kerää luoko pois.
- suosi talviaikaista kasvipeitteisyyttä
- kierrätä viljelykasveja eri lohkoilla
- säilytä pelloilla ja pellonreunoilla yksittäisiä aiheita ja kohteita, kuten puita ja puuryhmiä, lähteiköitä, kosteikoita, perkaamattomia puroja ja pikku noroja

Laidunnus

Laidunnus on useimpien luonnon monimuotoisuuskohteiden ja ennen kaikkea perinnebiotooppien luontevinta hoitoa. Sen vaikutus monipuolistuu, jos samaa aluetta voidaan laiduntaa eri laiduneläimillä, koska lampaat, nautakarja ja hevoset syövät eri tavalla ja eri kasvinosia. Laiduntamisen väheneminen luonnonlaitumilla on vaikuttanut eliömaailmaankin: monet lannasta riippuvalaiset hyönteiset ovat tulleet harvinaisiksi, koska niiden elinpaikat ovat tulleet harvalukuisiksi ja toisistaan etäällä sijaitseviksi.

Perinnebiotooppien laidunnuksessa on tärkeää, ettei alueelle tuoda lisäruokaa eikä eläimillä ole pääsyä viljelynurmille. Alueella pyritään elinympäristön asteittaiseen köyhtymiseen, jolloin perinteiset kasvilajit saavat tilaa. Vähätuottoisilla metsälaitumilla, hakamailla ja kuivilla niityillä voidaan alueen kulumista välttää rotaatiolaidunnuksella, jolloin karjaa pidetään alueella vain lyhyempiä jaksoja kerrallaan tai vain alkukesästä, jolloin kasvu on voimakkainta. Eläintenmäärä sopeutetaan laidunnettavan kohteen tyyppiin ja eläinten tuotostavoitteeseen: metsälaitumet ja kuivat niityt mahdollistavat esimerkiksi vain yhden suuren laiduneläimen 1–2 ha kohti, kun taas parempituottoisilla rantaniityillä ja muilla tuoreilla niityillä eläimiä olla enemmän.

Niitto

Niittäminen eroaa laidunnuksesta siinä, että perinteisesti siinä ei valikoida poistettavaa kasvustoa samalla tavalla kuin eläimet tekevät. Tietysti niitonkin yhteydessä voidaan säästää harvinaisia kasvilajeja, antaa tiettyjen lajien siementää tänä vuonna ja niittää taas ensi vuonna jne. Niitossa poistetaan kuitenkin enemmän massaa ja ravinteita alueelta siksi se on suositeltava hoitotapa.

Niiton ajankohdalla voidaan suosia toisia lajeja ja taannuttaa toisia. Rehevillä, kunostettavilla niityillä voidaan suorittaa alkukesästä runsaskasvuisia ei-niitylajeja taannuttavia niittoja (voikukka, nokkonen, koiranputki, koiranheinä, ohdakkeet) ja niittää vielä toisen kerran loppukesästä, kun varsinaisten tavoiteltujen niittykasvien siemenet ovat kypsyneet. Myöhempinä vuosina riittää useimmilla kohteilla yksi niittokerta kesässä, kuivilla tyypeillä etenkin. Niitetty luoko viedään aina pois niityltä, mutta mikäli sitä ei voida kuljettaa pois tai syöttää karjalle, voidaan se polttaa jollakin kasvillisuudeltaan vähempiarvoisella kohdalla.

Kulotus

Kulottamalla voidaan poistaa karjalta syömättä jääneet hylkylaitut sekä ei-toivottu kasvillisuus. Kulotus vapauttaa maahan ravinteita, typen ja fosforin suhde muuttuu fosforin eduksi, ja kasveille tärkeitä kivennäis- ja hivenaineita. Sillä on lievä emäksinen eli kalkitseva vaikutus. Lisäksi sen myötä poistuu pääosa havupuuntaimista alueelta. Kulotuksen ravinteita vapauttavan vaikutuksen takia alueita on syytä hoitaa laiduntaen. Näin tuhkasta keväällä kasvava ravinteinen heinä tulee käyttöön ja alue ravinteikkuus vähenee vähitellen. Kulotus suoritetaan joko varhain keväällä, juuri lumien sulamisen jälkeen tai loppukesästä, jolloin alueen eliölajisto ei enää kärsi toimenpiteestä.

Kulotuksesta on ilmoitettava kunnan paloviranomaiselle. Toimiva ensisammutuskalusto on hoidettava paikalle. Lisäksi polttaminen vaatii riittävän määrän ihmisiä sytyttämiseen, palon ohjaamiseen ja myös sen sammutukseen. Poltettava alue on rajattava hyvin joko luonnostaan kosteisiin painanteisiin, ojiin tai vesistöihin taikka kaivettava maahan pieni oja, jonka lähistöltä kaikki palava aines poistetaan. Muutaman metrin levyinen suoja-alue voidaan myös kastella perusteellisesti (käy puuttomalle tai matalalle pensaikkoiselle paikalle).

5.1.7 Muinaisjäännökset

Muinaismuistolaki rauhoittaa kiinteät muinaisjäännökset ja kieltää niiden säilymistä uhkaavat toimenpiteet. Kaivamisen ja muun vahingoittamisen lisäksi on myös muinaisjäännökseen peittäminen kiellettyä. Muinaisjäännösten hoidon tarkoituksena on tuoda esiin ja korostaa nykymaisemassa näkyviä kulttuurihistoriallisia elementtejä ja turvata niiden säilyminen tulevaisuuteen⁴⁰.

Myös esihistoriallista aikaa nuoremmat historiallisen ajan muinaisjäännökset ovat lain suojaamia. Etelä-Savossa yleisimpiä ovat mm.: linnoituslaitteet ja puolustusvarustukset, vartiopaikat, rajamerkit, muut hakkaukset kalliossa, tervahaudat, raudanvalmistuspaikat, hiilihaudat eli sysimiilut, karsikkopuut, -kivet ja -vuoret, hautausmaat, talonpohjat, uhrilähteet ja -puut, vanhat kulkureitit, tienviitat ja sillat tai niiden jäänteet, pyyntikuopat ja teollisuuslaitosten jäännökset (myllyt, ruukit). Yleisempiä historiallisen ajan irtolöytöjä ovat ruuhet ja muut hylt, rahalöydöt ja liitupiiput⁴⁰.

Uudet löydöt ovat aina rikkaus, eikä muinaisjäännösten rauhoittaminen suinkaan merkitse sitä, että kaikki liikkuminen tai maatöiden tekeminen olisi muinaisjäännosalueella kielletty. Peltoa tai puutarhaa, jolta on löydetty merkkejä muinaisjäännöksestä, voi viljellä tavalliseen tapaan, ainoastaan ojen kaivaminen tai muu kynnösyvyyden alle ulottuva maanmuokkaus on kielletty, Maanomistaja voi usein myös osallistua muinaisjäännösten hoitoon mm. laiduntamalla muinaismuistoalueita.

Hyvin hoidetut muinaisjäännökset ovat monipuolisia käyntikohteita, joita voidaan hyödyntää niin virkistyskäytössä, opetuksessa kuin matkailussakin, usein niistä kerrotaan yleisillä informaatiotauluilla. Muinaisjäännösten hoidosta on aina sovittava Museoviraston kanssa.

⁴⁰ Lehtinen 1989.

⁴¹ Lehtinen 1989.

⁴² Lehtinen 1989.

Kuva 47. Laiduntaen hoidettu rautakautinen muinaisjäännösalue Sulkavalla.

5.2

Toimenpide-ehdotukset kylittäin

5.2.1 Kirkonkylä

(1) Vanha Mikkeli-Pieksämäki -tie

Vanhalla tiellä on sekä historiallista, maisemallista että virkistysarvoa. Tie on nopeasti umpeutumassa alueen pohjoisosassa, missä se ei ole enää alituisessa liikenteen käytössä.

Toimenpidesuositus: Vanhat kulkuväylät säilyvät parhaiten, kun niitä käytetään. Turhia teiden levennyksiä ja oikaisuja tulee myös välttää. Tieura ja pientareet olisi hyvä vesoa säännöllisesti muutaman vuoden välein. Vanhaa tietä voisi hyödyntää osana opastettuja ulkoilu- ja matkailureittejä.

Rahoitusmahdollisuus: Leader-hankerahoitus

Kuva 48.

(2) Heinolanjoen siltapaikka

Heinolanjoen siltapaikka liittyy vanhaan Mikkeli-Pieksämäki -tiehen ja on alueella ainoa vanhasta tiestä säilynyt silta. Silta on perusrakenteiltaan hyväkuntoinen, mutta sillankaiteet ovat jo hävinneet.

Toimenpidesuositus: Kunnostetaan silta ja sillan kaiteet niin, että sen alkuperäinen historiallinen rakenne säilyy. Kiviladelmien ja kaiteiden korjaamista varten tarvitaan suunnitelma.

Rahoitusmahdollisuus: Työllisyystyöt

Kuva 49.

(3) Kierrätyspiste

Kierrätyspiste sijaitsee keskeisellä ja avoimella tiemaisema-alueella. Kierrätysastia ja astian ympäristö ovat siistit, mutta alue on kohteena hyvin epäviihtyisä ja kierrätysastia avoimessa maisemassa liiankin esillä.

Toimenpidesuositus: Rakennetaan maisemakuvaa pehmentävä ja kierrätysastia kahdelta sivulta rajaava aita. Rakentaminen tarvitsee suunnitelman. Alueen omat aidat ovat sopivia aidan malleja.

Rahoitusmahdollisuus: Työllisyystyöt

Kuva 50.

(4) Kuntopolut ja hiihtomaja

Kohde sijaitsee keskeisellä tiemaisema-alueella ja alue on kuntoilijoiden päivittäisessä käytössä. Alueen maisemallisena ongelmana on osittaisen keskeneräisyyden leima ja epäviihtyisyys.

Toimenpidesuositus: Kohteen edelleen kehittäminen ja hyödyntäminen osana ulkoilu- ja matkailureittejä.

Rahoitusmahdollisuus: Leader-hanke

Kuva 51.

(5) Orjansaaren peltomaisema

Avoin peltojono tuo vaihtelua metsäiseen tiemaisemaan ja vastapainoa maisemallisiin epäkohtiin, pellon ja tien välinen puustoinen reunavyöhyke kuitenkin peittää näkymän pelloille.

Toimenpidesuositus: Tien ja peltojonon välistä reunavyöhykettä raivataan sektoreittain maiseman avaamiseksi. Raivaamisessa säästetään kaikki kaunismuotoiset ja erikoiset puut sekä puustoa monilajisesti.

Rahoitusmahdollisuus: Työllisyystyöt tai Maatalouden ympäristötuen erityiset: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

(6) Orjansaaren perinnebiotoppi

Perinnebiotoopit ovat luonnon monimuotoisuuskohteita. Orjansaaren perinnebiotooppeja on laidunnettu vuosia ja viime vuosina sekä lampailla että hevosilla. Hakamailla ei ole voimassa olevia maatalouden ympäristötuen erityistukisopimuksia. Kohteet olisivat kuitenkin pääosin sopivia sopimuksille.

Toimenpidesuositus: Laidunnus on kohteiden paras hoitomuoto. Yli- ja alilaidunnusta tulisi kuitenkin välttää ja tehostaa ongelmakasvustojen (mesiangervo, nokkonen) vähenemistä tehostetuilla niitoilla. Puustoisimmilla hakamailla myös puuston harventaminen (etenkin kuusien) tulisi tehdä niin, että lopullinen puuston peittävyys olisi alle 30%. Puuston harvennus lisäisi alueiden valoisuutta ja siten aluskasvillisuutta.

Rahoitusmahdollisuus: Maatalouden ympäristötuen erityistuet: Perinnebiotoopin hoito

Kuvat 52 ja 53.

(7) Paahdekasvillisuus

Paahteiset ja karut tienpienareet ovat erinomaisia ketokasvillisuuden siemenpankkeja. Tienvarren paahteisessa kohteessa viihtyy runsaana mm. huopakeltano.

Toimenpidesuositus: Kohde säilyy ilman hoitotoimenpiteitä. Kohdetta voidaan hyödyntää osana matkailu- ja virkistysreittejä.

(8) Kivimäen reunavyöhyke

Puustoinen ja paahteinen pellon reunavyöhyke on sekä maiseman että luonnon monimuotoisuuskohde.

Toimenpidesuositus: Puustoa ja vesakkoa harvennetaan sektoreittain välttämällä kaavamaisuutta ja pyrkien monilajisuuteen. Erityisesti suositetaan ja säästetään marjovia lajeja (pihlaja, kataja, tuomi). Pienareet niitetään 1-2 krt kesässä ja luoko kerätään pois.

Rahoitusmahdollisuus: Maatalouden ympäristötuen erityistuet: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

(9) Kuusiaita

Kulkua ohjaava ja pihapiiriä rajaava hyvin hoidettu kuusiaita on tiealueen keskeinen ja näkyvä maisemaelementti. Liikenteen läheisyys ja tien hoitotoimenpiteet saattavat vaurioittaa aitaa ja tien mahdollinen oikaisu ja leventäminen ovat uhka aidalle.

Toimenpidesuositus: Kuusiaitaa hoidetaan edelleen säännöllisesti, vuosittain leikaten.

(10) Pellon reunavyöhyke

Puustoinen ja paahteinen pellon reunavyöhyke on sekä maiseman että luonnon monimuotoisuuskohde.

Toimenpidesuositus: Puustoa ja vesakkoa harvennetaan sektoreittain välttämällä kaavamaisuutta ja pyrkien monilajisuuteen. Erityisesti suositetaan ja säästetään marjovia

(lajeja (pihlaja, kataja, tuomi). Pientareet niitetään kerran tai kahdesti kesässä ja luoko kerätään pois.

Rahoitusmahdollisuus: Maatalouden ympäristötuen erityiset: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

(11) Kuusialta

Kulkua ohjaava ja pihapiiriä rajaava hyvin hoidettu kuusialta on tiealueen keskeinen ja näkyvä maisemaelementti. Liikenteen läheisyys ja tien hoitotoimenpiteet saattavat vaurioittaa aita ja tien mahdollinen oikaisu ja leventäminen ovat uhka aidalle.

Toimenpidesuositus: Kuusialtaa hoidetaan edelleen säännöllisesti, vuosittain leikaten.

(12) Lonkarinjoki

Lonkarinjoen ympäristö on arvokas metsäelinympäristö ja pieneltä näkyvältä osalta myös tiemaiseman arvokohde. Jokivarren voimakas vesottuminen sulkee maisemaa.

Toimenpidesuositus: Vesakkoa harvennetaan varoen keskeisillä tiemaiseman näkymäalueilla.

(13) Mäkimeiramiesiintymä

Mäkimeirami (*Origanum vulgare*) viihtyy erittäin kuivilla ja paahteisilla kasvupaikoilla, joissa se leviää kasvustoksi sekä siementen että juurakkonsa avulla. Kirkonkylän ohittavan maantien ja kirkolle menevän vanhan maantien risteyksessä kasvaa mäkimeiramia. Kasvia ei muutoin tunneta seudulta lainkaan luonnonvaraisena. Kasvupaikalleen hyvin sopeutuneena se on Suomessa ääriajallaan. Kasvi on mahdollisesti levinnyt kasvupaikalleen viljelykarkulaisena Tielaitoksen rakennustöiden yhteydessä tai nurmisiemensekoituksessa.

Toimenpidesuositus: Esiintymä tulee suojata rakentamistoimilta, muutoin kohde säilyy ilman hoitotoimenpiteitä. Kohdetta voidaan hyödyntää osana opastettuja matkailu- ja virkistysreittejä.

Rahoitusmahdollisuus: Osana virkistysreittiä, Leader-hankerahoitus

Kuva 54.

(14) Kirkonkylän raitin katuvalaistus

Valaisintyyppi ja valaisimen korkeus ovat vanhan raitin tyyliin ja tilaan sopimattomia.

Toimenpidesuositus: Raitin maisemakuva parantuisi ja eheytyisi uudistamalla katuvalaistus raitin vanhempaan ilmeeseen paremmin sopivilla valaisimilla ja nykyisiä matalammilla pylväillä. Valaistuksen kunnostamiseen tarvitaan suunnitelma.

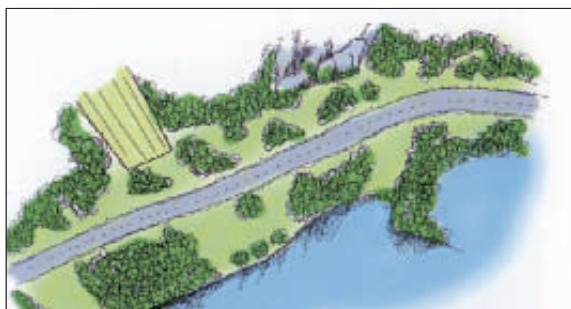
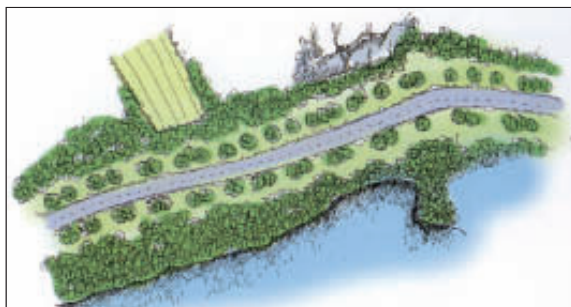
(15) Rantametsät

Kirkon itäpuoleiset metsäkaistat Kirkontien ja Kyyveden välissä ovat mäntyvaltaisia talousmetsiä. Kirkon välittömässä läheisyydessä ja hautausmaiden ympäristössä aluskasvillisuutta ja lehtipuiden taimia on raivattu säännöllisesti, viimeksi kesällä 2008, mutta kirkolta pitemmälle itään pihlajan ja koivuntaimet sekä pajut ovat nopeasti sulkemassa näkymää kohti Kyyvettä.

Toimenpidesuositus: Vesakko raivataan harkitusti avaamalla maisemaan selkeitä sektoreita. Talousmetsän luonne huomioidaan, mutta maisemakuva kehittyisi nykyistä selkeästi viihtyisämmäksi, jos raivauksissa noudatettaisiin maisemaraivausperiaatteita ja pyritäisiin maiseman ja luonnon osittaiseen monimuotoisuuteen säästämällä ryhmissä myös osa lehtipuiden (koivu, pihlaja) vesoista sekä vältettäisiin kaavamaisuutta. Puustoisuuden suositus on n. 25-30%.

Kuva 55.

Kuva 56. Tienvarsimaiseman raivauksessa tulee välttää kaavamaisuutta: yläkuva väärin tehty raivaus, alakuva oikein tehty raivaus.

Kuva 57.

Rahoitusmahdollisuus: Osin työllisyystöinä

(16) Hautausmaan reuna-alue

Hautausmaan jätepiste sijaitsee keskeisellä ja avoimella tiemaisema-alueella ja kirkkopihan lähimaisemassa. Kierrätysastia on siisti, mutta mittasuhteiltaan paikkaan sopimaton ja maisemassa liian esillä. Astian ympäristö on myös viimeistelemätön ja aluskasvillisuus hoitamatonta ja rehevää.

Toimenpidesuositus: Maisemoivilla suojarakenteilla sekä viherympäristön huolitelluilla sekä erityisesti rehevän kasvuston tehostetulla niitolla voitaisiin parantaa alueen viihtyisyyttä ja maisemakuvaa. Myös jätepisteen siirtämistä maisemallisesti syrjäisemmälle alueelle suositellaan harkittavaksi. Ympäristön kunnostustyöt tarvitsevat suunnitelman.

Kuva 58.

(17) Kirkon rinteen niittykasvillisuus

Kirkkopihan välittömässä läheisyydessä sekä myös kirkkopihalla kasvaa laikkuina edustavaa niittykasvillisuutta. Paahteisten alueiden kasvillisuus on säilynyt ja lisääntynyt alueella ilman erityisiä hoitotoimia. Kirkkotarha on kuitenkin nopeasti vesottumassa etenkin kirkon länsipuolella ja valon väheneminen on jatkossa uhka kasvillisuuden viihtymiselle.

Toimenpidesuositus: Puustoa ja vesakkoa olisi syytä pikimmiten harventaa nykyisestä n. 30%, jotta niittykasvillisuus saa jatkossakin valoa. Ketomaisia alueita ei tarvitse muutoin erityisesti hoitaa, mutta rinteen heinäisimmät alueet hyötyisivät 1-2 kertaa kasvukaudella tehtävästä hoitoniitosta ja niittojätteen poiskeräämisestä. Ensimmäinen niitto voisi tapahtua juhannuksen aikoihin ja toinen elo-syyskuussa.

Rahoitusmahdollisuus: Alkuraivauksen osalta työllisyystyöt.

Kuvat 59, 60 ja 61.

(18) Hulkonniemen asuinpaikka

Toimenpidesuositus: Alue on muinaismuistolain suojelema kiinteä muinaisjäännös. Kohdetta voidaan hyödyntää osana opastettuja virkistys- ja matkailureittejä.

Rahoitusmahdollisuus: Osana virkistysreittiä, Leader-hankerahoitus

(19) Keltamoesiintymä

Keltamo (*Chelidonium majus*) on arkeofyytti eli muinaistulokas. Laji on kulkeutunut Suomeen ja asettunut kasvupaikalleen ihmisen toiminnan ansiosta jo yleensä ennen 1600-luvun alkupuolta. Sen yleisyys muinaislinnojen ja vanhan asutuksen yhteydessä kertoo vanhasta käytöstä. Se on tunnettu voimallisena rohtona tuhansien vuosien ajan. Kasvin kaikki osat ovat myrkyllisiä ja maitiaisneste voi aiheuttaa kosketusihotumaa.

Toimenpidesuositus: Opastustaulu ja lajin leviämisen rajaaminen.

Rahoitusmahdollisuus: Osana virkistysreittiä, Leader-hankerahoitus

Kuva 62.

(20) Vanha rantatie

Vanhalla rantatiellä on sekä historiallista, maisemallista että virkistysarvoa. Tie on nopeasti umpeutumassa Marjolahden ja Haukirannan välisellä alueella, missä se ei ole enää liikenteen käytössä.

Toimenpidesuositus: Vanhojen kulkuväylien parasta hoitoa on niiden käyttö. Turhia teiden levennyksiä ja oikaisuja tulee myös välttää. Tieura ja pientareet olisi hyvä vesoa säännöllisesti, muutaman vuoden välein. Vanhaa tietä voisi hyödyntää osana opastettuja ulkoilu- ja matkailureittejä.

Rahoitusmahdollisuus: Leader-hankerahoitus

Kuva 63.

(21) Kirkonkylän raitti

Kirkonkylän kulttuurihistoriallisesti merkittävän raitin ja sen reuna-alueiden maisemakuva on muuttunut viimeisten vuosikymmenien aikana oleellisesti, eivätkä raitin varren rakennukset erotu enää raitin kulkijalle kokonaisuutena reunavyöhykkeiden rehevöitymisen ja puustottumisen takia. Raitin pientareilla on pieniä, monilajisia, reheviä niittyalueita.

Toimenpidesuositus: Kunnostetaan edelleenkin rakennuksia ja rakenteellisia aitoja perinteiden mukaan. Raitin varren vanhimmat säleaidat sopivat hyviksi malleiksi kaikkine yksityiskohtineen uusillekin puuaidoille. Raivataan puustoa ja kasvillisuutta säännöllisesti raitin varrelta. Suositaan pensasaidoissa mm. syreeniä, idänvirpiangervoa ja kuusamia sekä vältetään toistuvaa hoitoleikkausta vaativia lajeja, jos säännöllistä hoitoleikkausta ei ole mahdollista järjestää. Hoidetaan ja kehitetään edelleen niittymäisiä alueita vuosittain niittämällä ja keräämällä niittoluoko pois.

Rahoitusmahdollisuus: Rakenteiden säilyttävään korjaamiseen perinteisin menetelmin: Avustus rakennusperinnön hoitoon

Kuva 64.

(22) Marjolahti

Toimenpidesuositus: Piha-alueiden (myös koulun vanha urheilukenttä) toimintojen järjestäminen ja kunnostus lisäisi alueen viihtyisyyttä. Muutostoimenpiteet tarvitsevat suunnitelman. Kohdetta voisi hyödyntää osana opastettuja ulkoilu- ja matkailureittejä.

Piha-aluetta kehystävä kuusi-aita on jäänyt vähäiselle hoidolle. Nykyisellään aita ei voi enää kunnostaa hoitoleikkauksin ja pihaa kehystämään olisi parasta istuttaa uusi aita.

Kuusiaidan uudistaminen

Uuden kuusiaidan perustaminen aloitetaan kaatamalla vanhat aitapuut ja pilkkomalla kannot ja kuljettamalla ne pois pihapiiristä. Taimiryhmälle kaivetaan yhtenäinen alue, ei erillisiä kuoppia kullekin taimelle. Havupensaat suosivat hapanta maata (pH 5-5.5). Kova pohjamaan pinta rikotaan ennen istutuskannan lisäämistä. Jos pohjamaa on kuivahkoa kivennäismaata, sekoitetaan siihen kolmannes turvemultaa ja kolmannes savimultaa. Istutuskannaksi sopii myös pelkkä puutarhamulta.

Kuusiaitataimia (esim. metsäkuusi ja serbian kuusi) on tarjolla erityyppisiä. Astiataimia voidaan istuttaa melkein koko kesän ajan, tosin toukokuuta ja elokuuta pidetään parhaimpina istutusaikoina. Paakkutaimia käytetään vain kevät ja syksy istutuksissa.

Taimien istutusväli on noin 35 cm eli 3 kpl metrille, mutta mitä isompi taimi sitä suurempi on myös istutusväli. Taimet istutetaan muutaman sentin taimen kasvatusvyöhykettä, taimistovyöhykettä syvempään. Taimistovyöhyys näkyy rungon kuorella vaalean ja tumman kohdan rajana.

Aitataimia ei yleensä leikata istutuksen yhteydessä, mutta kuivat tai vioittuneet oksat voi poistaa. Juuripaakut on syytä kastella huolellisesti ennen istutusta. Istutettavasta taimirivistä saa suoran pingottamalla tulevan aidan kohdalle naru, jonka viereen taimet istutetaan. Juurten on tultava luonnolliseen asentoon ja multa tiivistetään taimien juurille. Juuren niskaa ei saa kuitenkaan vahingoittaa. Istutuksen jälkeen kasvualusta kastellaan perusteellisesti ja kastelua jatketaan kerran viikossa, kunnes taimet ovat juurtuneet ja alkaneet kasvaa kunnolla. Lannoitusta ei tarvita istutuskesän, mutta myöhemmin voi lannoittaa varovasti keväisin kasvun alettua.

Kuusiaidan alle ei kylvetä ruohoa, vaan alusta katetaan, pidetään mulloksella tai siihen istutetaan peitekasveja.

Isojen taimien hoitoleikkaukset voi aloittaa vuoden kuluttua istutuksesta. Ensimmäisen kerran leikataan oksat hyvin läheltä runkoa. Pian oksien uinuvat silmut alkavat kasvaa ja aita tuuheutuu yleensä jo kesän puoliväliin mennessä. Joka vuosi aidan sivustoille jätetään uutta kasvua vain pari senttiä. Oksia ei saa kuitenkaan leikata vanhaan vuosikasvuun saakka, koska vanhasta oksasta ei puhkea uusia silmuja. Latvoja ei leikata ennen kuin on saavutettu haluttu lopullinen korkeus. Tästä eteenpäin aita leikataan vuosittain sekä päältä että sivuilta. Sopiva leikkuuajankohta on syksyllä kasvun päätyttyä tai vielä suositellummin keväällä maaliskuun alkuun, ennen kasvukauden alkua. Oksat eivät saa olla kuitenkaan leikattaessa jäässä. Kilpalatvan voi poistaa kesälläkin ja kuivat oksat saa poistaa milloin vain.

Hyvänmuotoinen kuusiaita on ylöspäin kapeneva ja teräväkärkinen. Leveä kuusiaita kerää runsaasti lunta jolloin aidan muoto ei pysy ja oksat murtuvat helposti. Lisäksi leveän aidan sisäosien neulasen varisevat valon puutteesta.

Aidan korkeuden tulee pääsääntöisesti seurata maastonmuotoja. Jos tontilla on aidan kohdalla vain vähän epätasaisuutta, leikataan aita yläosastaan suoraksi. Hyvän näkösuojan antaa 150–200 cm korkea aita. Yli 200 cm korkean aidan leikkaaminen on jo hankalaa.

Rahoitusmahdollisuus: Leader-hankerahoitus

Kuva 65.

(23) Museon ympäristö

Museon rakennukset ovat hyväkuntoisia. Ilman vesakon säännöllistä raivausta näkymät kyläteiltä sulkeutuvat.

Toimenpidesuositus: Reunavyöhykemetsää on syytä hoitaa säännöllisesti harventaen. Erityisesti tuulimyllyn ympäristö on hyvä pitää avoimena. Kohdetta voisi hyödyntää osana opastettuja ulkoilu- ja matkailureittejä.

Kuvat 66 ja 67.

(24) Haukiranta

Vanhan pappilan kulttuurihistoriallisesti merkittävä ympäristö on muuttunut maisemaltaan oleellisesti vuosien kuluessa. Rakennukset ovat pääosin hyväkuntoisia ja rakenteiden lähimmät viheralueet ovat hoidettuja. Haukirannan peltojen metsittäminen on sulkenut pihapiirin ja maisemaa. Ranta-alueiden viheralueet ovat paikoin huoltotelemattomia.

Toimenpidesuositus: Erityisesti rannan viheralueiden toimintojen järjestäminen ja kunnostus lisäisi alueen viihtyisyyttä. Kohdetta voisi hyödyntää osana opastettuja ulkoilu- ja matkailureittejä. Muutostojenpiteet tarvitsevat suunnitelman.

Rahoitusmahdollisuus: Leader-hankerahoitus

Kuvat 68 ja 69.

(25) Lietlahden reunavyöhykkeet

Perinteiset kiviaidat sisältävät paljon maatalouden historiaa ja kertovat aikaisempien sukupolvien kovasta työstä, niillä on suuri kulttuurihistoriallinen ja maisemallinen arvo. Ne ovat myös maatalousluonnon monimuotoisuuskohhteita, sillä niissä viihtyvät muuten jo harvinaistuneet hyönteis-, jäkälä- ja sammallajit. Kiviaitoja ja korotettujen aitojen jalkoja on vielä paljon, mutta monet ovat jääneet metsään tai muun kasvillisuuden alle.

Toimenpidesuositus: Aitojen säilymiseksi on aidan vierustan vesakkoa ja korkeaa kasvillisuutta hyvä raivata säännöllisesti. Kivirakennelmat tulisi pitää avoimena myös siksi, että niillä asustava moninainen kasvi- ja eläinlajisto hyötyy valosta ja lämmöstä. Kivien välejä voidaan puhdistaa myös roskista, mutta työskennellessä on varottava vahingoittamasta aitaa. Raivaustahteet ja roskat viedään aina pois.

Sortumia voi kunnostaa latomalla sortuneet kivet takaisin aidan muotoon. Jos aitaa ei käytetä enää aitana eikä ladontatavasta ole varmuutta, sortumat kannattaa jättää nostamatta paikoilleen.

Rahoitusmahdollisuus: Maatalouden ympäristötuen erityistuet: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

Kuva 70.

(26) Lietlahden tuulimylly

Tuulimyllyjä on säilynyt niiden melko lyhyeltä rakennuskaudelta 1800-luvun puolivälin tienoilta 1800-luvun lopulle. Lietlahden tuulimylly on alueen ainoa paikallaan säilynyt. Se on hyvin keskeinen maisemaelementti ja maamerkki Lietlahdentien tiemaisemassa.

Toimenpidesuositus: Vaurioituneiden puuosien kunnostusta varten tarvitaan erillinen restaurointisuunnitelma. Korjaustoimenpiteiden jälkeenkin tuulimylly tarvitsee huolenpitoa ja mm. puurakenteita ja –pintoja kuivina pitäviä tuulia säilyäkseen. Myllyn ympäristö on syytä pitää avoimena ja siipiä on pyöräytettävä silloin tällöin. Jos ei niin tehdä, lahoavat avoimena olevat vaakaosat, napa, siivet ja kynnet liian nopeasti. Myös koneiston selkäranka, tukki, alkaa lahota, jos pintavedet pääsevät peruskuoppaan.

Rahoitusmahdollisuus: Rakenteiden säilyttävään korjaamiseen perinteisin menetelmin: Avustus rakennusperinnön hoitoon ja työllisyystyöt sekä Museoviraston avustus

(27) Lietlahden vanhat maatalouden rakennukset

Lietlahden pihapiirin monista rakennuksista on säilynyt suuri osa. Rakennukset ovat suhteellisen hyväkuntoisia, mutta joidenkin säilymisen uhkaksi saattavat muodostua hoitamattomat vesikatot.

Toimenpidesuositus: Huopakatot kunnostetaan. Vain huonokuntoisin huopakate uusitaan, mutta voidaan asentaa uusi huopa vanhan päälle. Kattorakenteita oikaistaan altapäin kiilaamalla ja liitetään irronneita kattotuolien osia takaisin yhteen. Joissain kohdin vahvistetaan kattotuoleja ”kylkiäisillä”. Takapihan rakennusten korjaustoitmenpiteitä varten tarvitaan tarkemmat korjaussuunnitelmat.

Kuva 71.

Rahoitusmahdollisuus: Rakenteiden säilyttävään korjaamiseen perinteisin menetelmin: Avustus rakennusperinnön hoitoon ja työllisyystyöt sekä Museoviraston avustus

(28) Lietjoki ja rantatie

Lietjoen ympäristö on arvokas metsäelinympäristö ja pieneltä näkyvältä osalta myös tiemaiseman arvokohde. Jokivarren voimakas puustottuminen ja vesottuminen sulkevat vesimaisemaa.

Kuva 72.

Toimenpidesuositus: Puustoa ja vesakkoa harvennetaan varoen keskeisillä maiseman näkymäalueilla. Toimenpiteissä suositetaan monilajisuutta, kaunismuotoisia ja erikoisia, etenkin vanhoja puita, voidaan myös korostaa raivaamalla ne esiin. Kohdetta voidaan hyödyntää myös osana opastettuja virkistys- ja matkailureittejä.

Rahoitusmahdollisuus: osin työllisyystyöt, osin Leader-hankerahoitus

5.2.2 Saksalanharju

Kuva 73.

(29) Kääriälän kiviaidat

Kiviaidat kehystävät Kääriälän kylän peltomaisemaa. Maisemallisesti komeat ja hyvin säilyneet kiviaidat ovat myös luonnon monimuotoisuuskohteita.

Toimenpidesuositus: Aitojen säilymiseksi on aidan vierustan vesakkoa ja korkeaa kasvillisuutta hyvä raivata säännöllisesti. Kivirakennelmat tulisi pitää avoimena myös siksi, että niillä asustava moninainen kasvi- ja eläinlajisto hyötyy valosta ja lämmöstä. Kivien välejä voidaan puhdistaa myös roskista, mutta työskennellessä on varottava vahingoittamasta aitaa. Raivaustähteet viedään aina pois.

Sortumia voi kunnostaa latomalla sortuneet kivet takaisin aidan muotoon. Jos aitaa ei käytetä enää aitana, eikä ladontatavasta ole varmuutta, sortumat kannattaa jättää nostamatta paikoilleen.

Rahoitusmahdollisuus: Maatalouden ympäristötuen erityistuet: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

(30) Kääriälän lato

Kääriälän lato sijaitsee keskeisellä kylämaisema-alueella, peltolohkojen välissä. Ilman rungon ja katon korjaustoimia lato on vaarassa luhistua.

Toimenpidesuositus: Korjaustoimenpiteitä varten tarvitaan suunnitelma.

Rahoitusmahdollisuus: Työllisyystyöt

(31) Alatalon reunavyöhykkeet ja kuusikuja

Alatalon vanha, komea kuusikuja Mikkeli-Pieksämäki -tien varressa on maisemallinen solmukohta ja tärkeä maisemakuvan kiintopiste. Kujaan liittyvä, peltoalueita reunustava lehtipuustoinen reunavyöhyke kehystää ja rajaa peltolohkoja, mutta osin myös peittää tielle muutoin avautuvaa peltomaisemaa.

Toimenpidesuositus: Reunavyöhykkeiden puustoa ja vesakkoa harvennetaan sektoreittain välttämällä kaavamaisuutta ja pyrkien monilajisuuteen. Erityisesti suositetaan ja säästetään marjovia lajeja (pihlaja, kataja). Pihlajien määrä kohteessa on tosin paikoitellen niin runsas, että niidenkin määrää voidaan osin harventaa. Heinäiset pientareet niitetään kerran kesässä ja luoko kerätään mahdollisuuksien mukaan pois.

Rahoitusmahdollisuus: Työllisyystyöt tai Maatalouden ympäristötuen erityistuet: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

Kuva 74.

(32) Hevoslaidun

Metsälaitumet ovat maaseutuluonnon monimuotoisuuden ja maiseman arvokohteita.

Toimenpidesuositus: Laidunnus on metsälaitumien tärkein hoitomuoto ja hevoset soveltuvat alueen laiduntamiseen erinomaisesti. Kohdetta voisi kehittää vielä nykyistä avoimemmaksi harventamalla puustoa siten, että enimmillään puuston peittävyys olisi 30%. Avoimuuden lisääntyessä lohkon aluskasvillisuus myös elpyy ja kenttäkerroksen lajisto muuntuu nykyistä monilajisemmaksi. Raivauksissa on aina hyvä suosia lehtipuustoa sekä marjovia lajeja (pihlaja, kataja, tuomi). Erikoisenmuotoisia ja maiseman kannalta kauniita puuyksilöitä voi myös raivata korostetusti esiin.

Rahoitusmahdollisuus: Maatalouden ympäristötuen erityistuet: Ei-tuotannollinen investointi ja perinnebiotooppien hoito tai luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

(33) Pääkkölän vaahteraviete

Vaahteraviete tilatien varrella, keskeisellä kylän peltomaisema-alueella on sekä maiseman että luonnon monimuotoisuustekijä.

Toimenpidesuositus: Kohteen aluskasvillisuus ja pientareet niitetään kerran kasvukaudella ja luoko kerätään pois. Huolehditaan vaahteroiden kunnosta ja tarvittaessa uusitaan puita yksitellen. Uusia puita istutettaessa otetaan huomioon nykyisen liikenteen tarvitsema tilantarve ja tarvittaessa pyritään siirtämään viete nykyistä vähän etäämmälle tilatien keskilinjasta.

Rahoitusmahdollisuus: Maatalouden ympäristötuen erityistuet: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

Kuva 75.

(34) Alangon reunavyöhykkeet

Puustoinen ja paahteinen pellon reunavyöhyke keskeisellä ja avoimella kylämaisema-alueella on sekä maiseman että luonnon monimuotoisuuskohde.

Toimenpidesuositus: Puustoa ja vesakkoa harvennetaan sektoreittain välttämällä kaava-omaisuutta ja pyrkien monilajisuuteen. Erityisesti suositaan ja säästetään marjovia lajeja (pihlaja, kataja). Pihlajien määrä kohteessa on tosin paikoitellen niin runsas, että niidenkin vesoja voidaan osin harventaa. Heinäiset pientareet niitetään kerran kesässä ja luoko kerätään mahdollisuuksien mukaan pois.

Rahoitusmahdollisuus: Maatalouden ympäristötuen erityistuet: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

Kuva 76.

(35) Hovilan sauna

Hovilan sauna on siirretty nykyiseen paikkaansa tilan pihapiiristä. Rakennus on vähitellen jäämässä käyttämättömänä reunavyöhykkeiden kasvillisuuden varjoon.

Toimenpidesuositus: Saunan ympäristön kasvillisuutta olisi syytä poistaa ja puustoa harventaa. Alueella villiintyvää jättipalsamia olisi myös hyvä niittää tehostetusti, useita kertoja kasvukaudella pois. Ongelmalajien niittoluokoa ei pidä kompostoida. Myös alueella varastoitavien tavaroiden ja laitteiden järjestäminen ja reunavyöhykkeen avaaminen tielle parantaisi kohteen maisemakuvaa oleellisesti. Rakennusta kunnostetaan muuttamalla se nostamalla takaisin nurkkakiville, muotoilemalla vierus poispäin viettäväksi joka puolelta, asentamalla uusi kattuhuopa vanhan tilalle ja maalamalla seinät keittomaalilla (italianpunainen). Hirsirakenteiden korjaustoimenpiteitä varten voi tehdä tarkemmankin suunnitelman.

Rahoitusmahdollisuus: Työllisyystyöt

Kuva 77.

(36) Saksalan pihapiiri

Toimenpidesuositus: Piha-alueiden maisemallinen suunnittelu, järjestäminen ja kunnostus matkailukäyttöä ja kylämaisemaa palvelevaksi. Toimenpiteitä varten tarvitaan suunnitelma.

Rahoitusmahdollisuus: Leader-hankerahoitus

Kuvat 78 ja 79.

(37) Saksalan reunavyöhykkeet ja pihapuisto

Hoitamattomat, tiheät lehtipuuvaltaiset reunavyöhykkeet sulkevat peltomaisemaa.

Toimenpidesuositus: Reunavyöhykkeet raivataan maisema huomioiden ja monilajisuuteen pyrkien.

Rahoitusmahdollisuus: Maatalouden ympäristötuen erityistuet: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

Kuva 80.

(38) Vanhat niityt

Saksalan tilan vanhat niityt ovat osin täysin lepikoituneet. Lepikot ovat tiemaiseman ja tilamaiseman epäviihtyisyys tekijä.

Toimenpidesuositus: Niityt ja reunavyöhykkeet raivataan maiseman ominaisuudet huomioiden ja monilajisuuteen pyrkien. Vanhojen niittyjen jatkohoidoksi sopii erinomaisesti laiduntaminen hevosilla tai muilla kotieläimillä.

Rahoitusmahdollisuus: Työllisyystyöt, Ei-tuotannollinen investointi ja Maatalouden ympäristötuen erityistuet: perinnebiotooppien hoito

(39) Suo ja maisemamännyt

Suo ja sen reuna-alueen komeakasvuiset männyt sijaitsevat keskeisesti kylämaisemassa ja tiealueella Saksalanharjun korkeimmilla alueilla. Luontokohteiden ympäristössä varastoidaan mm. puutavaraa.

Toimenpidesuositus: Puutavaran varastoinnin siirtäminen toisaalle suon ja maisemamäntien läheisyydestä ja maisemakuvasta

Kuva 81.

(40) Martin Galleria

Kohde torneineen on maisemallinen solmukohta Saksalanharjun avoimessa kylämaisemassa.

Toimenpidesuositus: Piha-alueiden maisemasuunnittelu, järjestäminen ja kunnostus toimintaa palvelevaksi ja nykyistä viihtyisämmäksi. Toimenpiteitä varten olisi hyvä laatia suunnitelma.

Rahoitusmahdollisuus: Leader-hankerahoitus

Kuva 82.

(41) Harjun Helmi ja kierrätyspiste, opasteet

Kierrätyspiste sijaitsee keskeisellä ja avoimella liiketoiminta-alueella. Kierrätysastia ja astian ympäristö ovat siistit, mutta alue on kohteena epäviihtyisä ja kierrätysastia avoimessa pihamaisemassa liiaksi esillä.

Toimenpidesuositus: Piha-alueiden toimintojen järjestämisellä, uusilla toimintoja maisemoivilla aidoilla sekä istutustöillä voitaisiin parantaa alueen viihtyisyyttä ja maisemakuvaa. Jo kahdelta sivulta kierrätyspistettä rajaava aita parantaisi maisemakuvaa. Alueen omat aidat ovat sopivia aidan malleja. Rakentaminen ja istutustyöt tarvitsevat suunnitelmat.

Rahoitusmahdollisuus: Kierrätyspisteen osalta työllisyystyöt

(42) Simolan koivukuja ja reunavyöhykkeet

Puukujanteet tarjoavat elinympäristöjä ja suojapaikkoja lukuisille eliölajeille. Kujanne myös muuttaa avoimen alueen pienilmastoa haihduttaen vettä, suojaten auringon paahteelta ja pienentäen tuulen ja tuiskun vaikutuksia. Lehtipuuvaltaiset ja paahteiset pellon reunavyöhykkeet keskeisellä ja avoimessa tiemaisemassa ovat sekä maiseman että luonnon monimuotoisuuskohteita.

Kuva 83.

Toimenpidesuositus: Koivukujan puita joudutaan uudistamaan aika-ajoin. Kujanteen pientareet ovat usein varsin otollinen kasvualusta ketokasveille, ja pientareiden niitto ja niitetyn luokon poiskeruu edesauttavat monimuotoisen ketokasvillisuuden menestymisessä.

Reunavyöhykkeiden puustoa ja vesakkoa harvennetaan sektoreittain välttämällä kaavamaisuutta ja pyrkien monilajisuuteen. Erityisesti suositaan ja säästetään marjovia lajeja (pihlaja, kataja). Pihlajien määrä on tosin niin runsas, että niitä voidaan paikoitellen harventaa. Heinäiset pientareet niitetään kerran kesässä ja luoko kerätään pois.

Rahoitusmahdollisuus: Maatalouden ympäristötuen erityistuet: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

Koivukujan uudistaminen

Onnistunein koivukuja syntyy, kun kujan puut uudistetaan kaikki yhtä aikaa. Vanhat puut kaadetaan aikaisin keväällä, kannot pilkotaan ja poistetaan. Vanhat kujat ovat usein liian ahtaita nykyaikaisia koneita ja kulkuvälineitä ajatellen, siksi uudet puut on syytä istuttaa hieman etäämmälle tien keskilinjasta. Istutuksia ei kuitenkaan pidä sijoittaa ojan pohjalle. Puu on hyvä myös istuttaa hieman eri kohtaan, kuin missä aikaisempi on sijainnut ja istutustiheyttä on usein syytä entisestä harventaa. Sopiva puiden istutustiheys on koivulla yleensä viidestä kymmeneen metriä.

Kevät on paras aika istuttaa koivuja, tosin astiataimia voidaan istuttaa koko sulan maan ajan. Taimia käsiteltäessä huolehditaan siitä, että puiden juuret ja juuripaakku eivät kuivu missään vaiheessa. Maa paakun ympärillä tiivistetään ja kasvualusta kastellaan hyvin. Koivut tuetaan kahdella tukiseipäällä rungon vastakkaisilta puolilta istutuksen yhteydessä. Tukiseipäät laitetaan syvälle istutuskuopan alapuoliseen pohjamaahan samalla varoen, etteivät ne pääse hankaamaan puun runkoa ja oksia. Puun runko sidotaan vähintään kahdesta kohdasta muovinauhalla tai sidontamuovilla. Siteen on oltava tiukka, että se tukee puuta. Liian kireä sidonta kuristaa runkoa ja häiritsee kasvua. Tukiseipäät poistetaan parin vuoden kuluttua, kun puu on juurtunut paikalleen. Istutuksia tulee kastella alussa runsaasti. Kujanpuiden hoidoksi riittää voittuneiden, kuivien ja sairaitten oksien säännöllinen poisto.

(43) Lemettilän perinnebiotoopit

Perinnebiotoopit ovat maaseutuluonnon monimuotoisuuden arvokohteita. Perinnebiotoopeilla on erityinen arvo tällä alueella, sillä laidunnuksen vähetessä on säilynyt hoidossa vain harvoja perinnebiotooppeja. Lemettilän perinnebiotoopit ovat reheväpohjaisia ja pääosin havupuuvaltaisia metsälaitumia. Paikoin niillä on pieniä avoimempia koivikoita.

Toimenpidesuositus: Laidunnus on metsälaitumien tärkein hoitomuoto ja Lemettilän lihakarja soveltuu alueiden laiduntamiseen erinomaisesti. Alueita voisi kehittää vielä nykyistä avoimemmiksi harventamalla puustoa siten, että enimmillään puustonpeittävyys olisi 30–35 %. Avoimuuden lisääntyessä lohkojen aluskasvillisuus myös elpyy ja kenttäkerroksen lajisto muuntuu nykyistä monilajisemmaksi. Raivauksissa on hyvä suosia lehtipuustoa sekä aina marjovia lajeja (pihlaja, kataja, tuomi). Erikoisemuotoisia ja maiseman kannalta kauniita puuyksilöitä voi myös korostaa raivaamalla näitä esiin.

Rahoitusmahdollisuus: Maatalouden ympäristötuen erityistuet: Perinnebiotooppien hoito

Kuva 84.

(44) Lemettilän riihi

Riihi on keskeinen osa Lemettilän tilan pihapiiriä ja kylämaisemaa ja se on säilynyt melko hyvin. Riihessä on erillinen hirsisalvos ja rankorakenteinen katos. Riihessä on säilynyt hoviuuni ja muitakin riihen alkuperäisiä rakenteita ja varusteita.

Toimenpidesuositus: Peltikatto on kunnossa. Hirsikehikkoa nostetaan yhdeltä nurkalta. Ympäristö raivataan n. 1,5 metrin leveydeltä, maasto muotoillaan. Katososan alapaarteet uusitaan ja samalla reivataan katos suoraksi. Korjaustoimenpiteitä varten voidaan laatia tarkempikin suunnitelma.

Rahoitusmahdollisuus: Työllisyystyöt

Kuva 85.

(45) Lemettilän koivukuja

Pihapiiriin johtava koivukuja on sekä maiseman että luonnon monimuotoisuustekijä. Osa koivukujan puista on jo hyvin huonokuntoisia ja kuja on osin ahdas nykyliikenteen vaatimuksille.

Toimenpidesuositus: Puuston uudistaminen ja uusien puiden istuttaminen nykyliikenteen tilatarve huomioiden, tien pientareen hoitoniitosta kts. kohde 42.

Rahoitusmahdollisuus: Maatalouden ympäristötuen erityistuet: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

Kuva 86.

(46) Lemettilän lato

Lemettilän ladolla on tärkeä maisemallinen merkitys vanhan Mikkeli-Pieksämäki -tien maisemassa. Ladon seinälaudat ovat pohjoispäädystä osin huonokuntoisia, mutta vielä vähäisin toimenpitein korjattavissa. Ladon säilymisen kannalta tärkein osa on pitävä vesikatto. Rankorakenteisten latojen uhkana on seinän viereen vuosien mittaan kertyvä maa-aines, joka puuosat tavoittaessaan alkaa lahottaa niitä. Samoin käy helposti hirsiladon pulikkalattialle ja nurkille, varsinkin jos nurkkakivi on päässyt kie- rähtämään sivuun paikaltaan. Ohuet puurakenteet saattavat kärsiä suurten koneitten painosta ja puurunkoon kuuluvien vaaka-, pysty- tai vinojen osien poistamisesta oviaukkoja ja sisätiloja avarrettaessa.

Toimenpidesuositus: Peltikatto on kunnossa. Seinälaudoitusta paikataan pohjoispäädystä, samalla tarkistetaan alapaarten toimivuus. Eteläpäädyn aukkoon voidaan tehdä "saluunan ovien" malliset portit.

Rahoitusmahdollisuus: Työllisyystyöt

Kuva 87.

5.2.3 Hämeenkylä

(47) Toivolan kiviaidat ja reunavyöhykkeet

Maisemallisesti komeat ja hyvin säilyneet kiviaidat ja lehtipuuvaltaiset reunavyöhykkeet ovat viljelymaiseman ja luonnon monimuotoisuuskohteita.

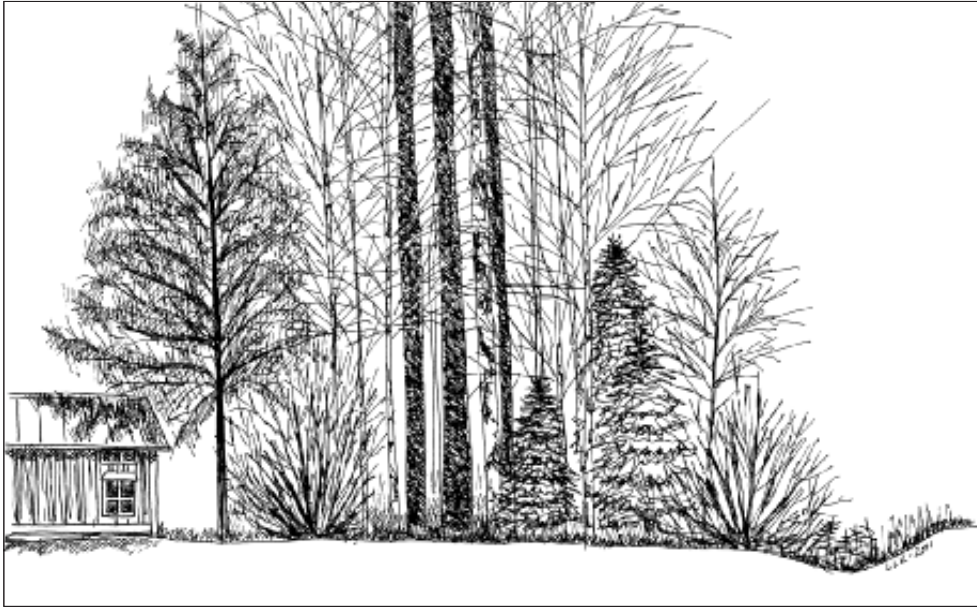
Toimenpidesuositus: Kiviaidan rakenteet säilyvät parhaiten kun huolehditaan, että kasvillisuus ja etenkin vesakko eivät pääse työntymään rakenteiden väliin. Sortuneita kohtia voi varovasti latoa takaisin, mutta se ei ole välttämätöntä. Reunavyöhykkeen puustoa on hyvä avata ja raivata sektoreittain kohti Mikkeli-Pieksämäki -tietä, jotta reunavyöhykkeen taakse nyt jäävä peltomaisema avautuu tiemaisemaan.

Rahoitusmahdollisuus: Maatalouden ympäristötuen erityistuet: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

(48) Häyriän reunavyöhykkeet ja pihapiiri

Puustoinen ja paahteinen pellon reunavyöhyke keskeisellä ja avoimella kylämaisema-alueella on sekä maiseman että luonnon monimuotoisuuskohde. Reunavyöhykkeillä kasvaa vanhaa viljelykarkulaista, humalaa.

Toimenpidesuositus: Puustoa ja vesakkoa harvennetaan sektoreittain välttämättä kaava- maisuutta ja pyrkien monilajisuuteen. Erityisesti suositaan ja säästetään marjovia lajeja (pihlaja, kataja). Heinäiset pientareet niitetään kerran kasvukaudella ja luoko kerätään mahdollisuuksien mukaan pois. Säästetään humala. Pihapiirin koneiden, laitteiden ja tavaroiden järjestäminen parantaisi tilamaisemakuvaa.

Kuva 88. Monilajinen reunavyöhyke.

Rahoitusmahdollisuus: Maatalouden ympäristötuen erityistuet: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

(49) Uusituvan pihapiiri ja vanhat niityt

Uusituvan niityillä on luonnon monimuotoisuusarvon lisäksi myös maisema-arvoa Hämeenkylässä kylämaiseman keskellä. Alueella on vielä säilynyt tuoreelle niitylle tyypillistä ja edustavaa niittykasvillisuutta (mm. kellokukat, särmäkuisma, ahomansikka, poimulehti, päivänkakkara), mutta jos puustoisuus lisääntyy, on niittykasvillisuuskin vaarassa hävitä. Maiseman umpeutuminen on puustoisuuden lisääntyessä ollut nopeaa. Maisemakuvaltaan vanhat niityt muistuttavat nyt hakamaita.

Toimenpidesuositus: Vesakkoa ja puustoa harvennetaan n. 30 %. Raivauksissa suositetaan erityisesti alueella runsaana esiintyviä marjovia lajeja (pihlaja ja kataja). Aluskasvillisuutta ja etenkin alueen reheviä kohtia ja ongelmalajeja (mm. mesiangervoa) niitetään kolmen vuoden ajan tehostetusti ja luoko haravoidaan ja kerätään alueelta pois. Laidunnus ja kiertolaidunnus olisi alueen luontevin ja tehokkain jatkohoitomuoto. Kunnostustoimenpiteiden jälkeen kohde on hoidettavissa säännöllisesti niittäen ja raivaten.

Perinnebiotooppien hoito lammaslaidunnuksella

Hakamaiden ja metsälaidunten laiduntamisessa ovat uuhet ja uuhikaritsat tehokkaita. Uuhet ovat erikoistuneet vesakontorjuntaan ja opettavat puiden taivutustekniikan myös karitsoilleen. Lammasta on kotieläimistämme vahvimmin sopeutunut laumassa elämiseen. Yksittäinen lammas seuraa tiiviisti laumaansa, ja evoluution kuluessa voimakas seuraamisvietti on osoittautunut lajin säilymiselle hyödylliseksi. Koska karitsa seuraa emoaan heti syntymänsä jälkeen, se saa lauman suojan alusta asti. Lampaiden käyttäytyminen on hyvin tarkoituksenmukaista: ne pitävät hyvää huolta jälkeläisistään ja selviävät hyvin vaihtelevissakin oloissa.

”Nykyaikaiset” lampaat pysyvät hyvin kaksinkertaisessa sähkölanka-aidassa. Arkana eläimenä lammas haluaa harvoin karata metsiin, jos kylvönurmet houkuttelevat hakamailla pidettäviä. Toki aitamateriaali riippuu siitä, millaisista laidunolosuhteista lampaat tilalle tulevat ja mihin he ovat aikaisemmin tottuneet.

On tärkeää, että etenkin aloituslaitumella on hyvät aidat, vähintään kaksin-kolminkertaiset nauha-aidat ja laidunalue ei ole liian suuri, jotta eläin oppii aidan merkityksen. Yleensä noin 25 000 joulen sähköpaimen on riittävä noin hehtaarin suuruiselle laitumelle. Koska lampaan villa eristää hyvin sähkölangan näpättyksiä, eivät hevoslaitumella käytettävät tehot riitä lampaille. Laitumille on hyvä sijoittaa myös kivennäiskivi. Lampaat valitsevat laitumella ns. kotipaikan ja kivennäiskivi on usein kotipaikan merkki ja sen luo lampaat saattavat karattuaankin mielellään palata. Olisi myös tärkeää, että seuraavana laidunkautena laidunnuksen aloittavien lampaiden joukossa olisi ainakin muutamia jo aloitusvuonna alueella laiduntaneita uuhia. Siten rajojen ja tilan tapojen oppiminen on nuorille uuhikaritsaille vaivattomampaa.

Valitettavasti nauhalankoja huomaamattomampi perinteinen paimenlanka ei yksin riitä lampaille, koska lampaat eivät sitä näe ja maisemassa enemmän huomiota herättävää nauhalankaa on käytettävä ainakin toisena lankana. Nauhasta on kuitenkin syytä valita mahdollisimman neutraali väri (valkoinen) ja välttää kovin erikoisia värejä. Aitamolppina käytetään tiheäsyistä kuusta ja on huomioitava, että tolppien kyllästäminen tervalla on vielä sallittua ja tervatut tolpat ovat suositeltavia maisemaan hyvin sopivina. Myös tolppien hiillostamista on kokeiltu.

Rotaatiolaidunnukseen suositellaan, että kerrallaan yhtä hakamaahehtaaria kohden eläinmäärä olisi 3 uuhia + 7 uuhikaritsaa. Tuoreella niityllä eläinmäärä voikin kerrallaan olla hieman hakamaita suurempi, noin 4 uuhia ja 10 uuhikaritsaa / ha. Laidunkierto aika mikä kuluu siihen, että eläimet voidaan päästää takaisin samalle laidunlohkolle, on alkukesällä noin 2-3 viikkoa ja loppukesällä noin 3-4 viikkoa. Laidunten tuotto vaihtelee kasvukauden aikana ja voi myös vaihdella huomattavasti eri kasvuvuosien välillä. Onkin tärkeää, että laidunnuspaineen vaikutuksia tarkkaillaan säännöllisesti eläinten valvonnan yhteydessä ja tarvittaessa eläinmääriä joko lisätään tai vähennetään lohkoilla. Oikealla laidunnuspaineella varmistetaan se, että laidunalueille ei tarvitse toimittaa lisärehua, mikä kuormittavaa laitumia ja heikentää laidunten syöntiä. Mitä aikaisemmin keväällä laidunnus voidaan aloittaa, sitä parempi jälki laidunnuksella saadaan aikaan. Lampaat eivät syö mielellään korsiintunutta vanhaa heinää.

Rahoitusmahdollisuus: Maatalouden ympäristötuen erityiset: perinnebiotoopin hoito ja tienvarsien reunavyöhykkeillä osin työllisyystyöt

(50) Hämeenkieläntien reunavyöhykkeet ja kivinen karjakuja

Hyvin säilynyt kivinen karjakuja on edelleen laiduntajien käytössä. Peltomaisema-alueella on useita sekä maiseman että luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaita lehtipuuvaltaisia peltojen reunavyöhykkeitä ja pieniä saarekkeitä.

Toimenpidesuositus: Rakenteiden kunnosta ja ympäristöstä pidetään huolta vastaisuudessaakin estämällä kasvillisuuden työntyminen aitarakenteiden väliin.

Rahoitusmahdollisuus: Maatalouden ympäristötuen erityistuet: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

Kuva 89.

(51) Välitalon kuusiportti

Välitalon vanha kuusiportti on kylämaiseman solmukohta. Nykyisille maatalouskoneille ja niiden liikenteelle portti on käymässä liian ahtaaksi.

Toimenpidesuositus: Portti pyritään säilyttämään mahdollisuuksien mukaan aiheena. Vaihtoehtoisesti voitaisiin nykyinen portti säilyttää ja kiertää se rakentamalla uusi kiertotie. Porttia voidaan myös avata poistamalla toinen puista ja istuttamalla uusi puu portin pieleksi hieman etäämmälle tien keskilinjasta.

Kuva 90.

5.2.4 Sarselinkylä

(52) Puustoiset peltojen reunavyöhykkeet

Puustoinen ja paahteinen pellon reunavyöhyke keskeisellä kylän maisema-alueella on sekä maiseman että luonnon monimuotoisuuskohde.

Toimenpidesuositus: Puustoa ja vesakkoa harvennetaan sektoreittain välttäen kaavamaisuutta ja pyrkien monilajisuuteen. Erityisesti suositaan ja säästetään marjovia lajeja (pihlaja, kataja). Pihlajien määrä kohteessa on tosin paikoitellen niin runsas, että niidenkin vesoja voidaan osin harventaa. Heinäiset pientareet niitetään kerran kesässä ja luoko kerätään mahdollisuuksien mukaan pois.

Rahoitusmahdollisuus: Maatalouden ympäristötuen erityistuet: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

Kuva 91.

(53) Väliahon riihi

Maatalouden vanhat rakennukset ovat tärkeä osa alueen historiaa. Väliahon riihi on osin huonokuntoinen ja ilman korjaustoimenpiteitä vaarassa luhistua.

Toimenpidesuositus: Rakennus reivataan suoraksi ja vaurioituneet puuosat paikataan. Vierustat raivataan ja maanpinta muotoillaan.

Rahoitusmahdollisuus: Työllisyystyöt

Kuva 92.

5.2.5 Lietjärven alue

(54) Lietjärven valtaoja

Valtaojaa ei ole kunnostettu n. 40 vuoteen ja se on paikoin kasvanut umpeen ja liettynyt. Liettyminen vuoksi peltoalueiden peruskuivatus on riittämätöntä ja alue on altis tulvimiselle.

Toimenpidesuositus: Valtaoja peruskunnostetaan, mitä varten tarvitaan suunnitelma.

Rahoitusmahdollisuus: Peruskuivatusrahoitus, Etelä-Savon TE-keskus

Kuva 93.

(55) Lietjärven peltoalueen ojanpientareiden ja reunavyöhykkeiden lumo-kohteet

Laajaa peltoaluetta lohkovilla ojanvarsilla on monilajisina kasvupaikkoina, tärkeä suojamerkitys alueella viihtyville eläimille. Reunavyöhykkeillä on myös maisemallinen merkitys maisemaa pehmentävinä kehyksinä. Ojanvarsien runsas pensoittuminen sulkee maisemallisesti arvokkaita pitkiä peltonäkymiä.

Toimenpidesuositus: Reunavyöhykkeiden kasvillisuutta raivataan puoliavoimeksi säännöllisesti siten, että suositetaan lehtipuustoa ja puita ja pensaita ryhminä. Toimenpiteillä pyritään edistämään myös puuston monilajisuutta ja raivatessa jätetään erityisesti alueella viihtyviä marjovia lajeja (pihlaja).

Rahoitusmahdollisuus: Maatalouden ympäristötuen erityistuet: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

Kuva 94.

(56) Kukkolan hakapuisto ja joki

Hakamainen puisto ja siihen liittyvä vesiuoma ovat tievarsimaiseman ja luonnon monimuotoisuustekijä. Puisto on avoin, vain joen varret ovat paikoin vesottumassa.

Toimenpidesuositus: Jokivarsia hoidetaan säännöllisesti vesakkoa raivaten. Puisto-osan heinävaltainen aluskasvillisuus monimuotoistuisi alueen vuosittaisesta hoitoniitosta ja niittojätteen poiskeruusta.

Rahoitusmahdollisuus: Maatalouden ympäristötuen erityistuet: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

Kuva 95.

(57) Suontauksen AIV-torni

Toimenpidesuositus: Tornista puuttuu alkuperäisenmallin mukainen katto. Rakennuksen maalipinta ja väritys on kauhtunut. Vanhan mallin mukainen vesikatto tehdään uudestaan. Tornin ulkopinta puhdistetaan ja maalataan kalkkivellillä, johon on sekoitettu vähän punamultaa.

Rahoitusmahdollisuus: Työllisyystyöt

(58) Suontauksen paja

Alueella on säilynyt vain kaksi pajaa. Paja oli hevoskaudella maatilan tärkeä rakennus. Suontauksen paja on huonokuntoinen ja ilman korjaustoimenpiteitä vaarassa kadota tilamaisemasta.

Toimenpidesuositus: Rankorunko reivataan suoraksi ja nostetaan kivien päälle. Seinälaudoitusta paikataan vähän. Peltikattoa paikataan kaistaleilla sekä harjalta että räystäiltä noin 30 cm. Ympärys siistitään ja muotoillaan.

Rahoitusmahdollisuus: Työllisyystyöt

(59) Suontauksen riihi

Suontauksen riihi kylkiäisineen on keskeinen osa tilan pihapiiriä. Riihen hirsirunko on levinnyt alareunasta maalattian paineen takia. Nurkkasalvokset ovat siksi alaosiastaan auenneet.

Toimenpidesuositus: Rakennus tuetaan korjaamista varten, seiniin asennetaan följäreitä nurkkien ja aukkojen vieriin. Kehikko nostetaan nurkkakiville. Ovet kunnostaan ja nostetaan paikoilleen. Huom. vanhat, aidot helat ovat tallella.

Rahoitusmahdollisuus: Työllisyystyöt

Kuva 96.

(60) Suontauksen lehtipuuvaltaiset reunavyöhykkeet ja peltojen metsäsaarekkeet Suontauksen lehtipuuvaltaiset pellon ja metsän väliset paahteiset reunavyöhykkeet sekä kiviset metsäsaarekkeet tarjoavat monille linnuille ja pikkunisäkkäille pesimis- ja lepopaikkoja ja lisäksi ne ovat monien paahdeympäristöjen hyönteisten elinympäristöjä. Luonnon monimuotoisuuden ohella niillä on tilamaisemallista arvoa.

Kuva 97.

Toimenpidesuositus: Reunavyöhykkeitä ja metsäsaarekkeita hoidetaan suosimalla monilajisesti lehtipuustoa ja etenkin marjovia lajeja. Yksittäiset komeakasvuiset maisemapuut (havupuita) kannattaa aina myös säästää. Pientareet olisi hyvä myös niittää kerran kasvukaudella (rehevyyttä ilmentävät kasvupaikat useammankin kerran kasvukaudella) ja kerätä luoko pois.

Kuva 98. Ennen ja jälkeen. Reunavyöhykkeen ja metsäsaarekkeen maiseman raivausperiaate.

Rahoitusmahdollisuus: Maatalouden ympäristötuen erityistuet: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

(61) Itätalon riihi

Itätalon vanha riihi kylkiäisineen on keskeinen osa tilan rakennuskantaa ja maisemaa. Siinä on harvinainen kuusikulmainen nurkka. Hirsirunko on hyvässä kunnossa, huopakatot ovat sammaloituneita.

Toimenpidesuositus: Kolmiorima huopakatot kunnostetaan uusilla huovilla saman mallisiksi kuin nytkin. Hirsiä kengitetään ja asennetaan följäreitä. Ovi kunnostetaan ja asennetaan paikoilleen. Puurakenteet myös hyötyvät, jos tien varren oja ja alueen ympäristön kasvillisuutta ja puustoa raivataan nykyistä avoimemmaksi.

Rahoitusmahdollisuus: Työllisyystyöt

Kuva 99.

(62) Mikkolan laidun

Perinnebiotoopit ovat maaseutuluonnon monimuotoisuuden arvokohteita. Alueella perinnebiotoopeilla on erityinen arvo, sillä laidunnuksen vähetessä alueella on säilynyt hoidossa vain muutamia perinnebiotooppeja. Mikkolan laidun on inventoitu perinnebiotooppikohde. Alue on luontaisesti rehevä ja laidunnuksen loputtua alue on rehevöitynyt entisestään.

Toimenpidesuositus: Perinnebiotooppi on vielä kunnostettavissa aloittamalla laidunnus pikimmiten uudestaan. Laidunnuksen lisäksi aluksi tarvitaan myös raivausta ja rehevimpjen ja ongelmallisten lajien niittoa (mm. mesiangervo).

Rahoitusmahdollisuus: Maatalouden ympäristötuen erityistuet: Perinnebiotoopin hoito

(63) Maitolaituri

Maitolaitureilla tavattiin muutenkin kuin maidon keruun merkeissä. Niillä vietettiin aikaa ja parannettiin maailmaa. Maitolaitureiden teko oli paikallista, mutta perusmallit olivat kaikkialla samat. Maitolaitureiden aikakausi jäi lyhyeksi, vain pariksi vuosikymmeneksi. Ne ovat jo monin paikoin hävinneet maaseutumaisemasta. Vanhan Mikkeli-Pieksämäki -tien varressa vielä säilyneet kaksi laituria ja etenkin tämä laituri on ilman korjaustoimenpiteitä vaarassa kadota tiemaisemasta.

Kuva 100.

Toimenpidesuositus: Pienet puurakenteiden korjaukset: uusi jalusta samalla mallilla, vesikatto uusitaan, vierus raivataan. Seinät ja ovet maalataan (kermanvärinen öljymaali ja huopa on punainen).

Rahoitusmahdollisuus: Työllisyystyöt

6 Tukea ja rahoitusta maisemanhoitoon

6.1

Maatalouden ympäristötuen erityistuet ja Ei-tuotannolliset investoinnit

Maatalouden ympäristötuen erityistuet perustuvat maatalouden ympäristötukijärjestelmään. Maisemanhoitoa edistäviä sopimuksia ovat:

- Perinnebiotooppien hoito, 5 -vuotinen sopimus
- Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen 5- tai 10 -vuotinen sopimus
- Monivaikutteisten kosteikkojen perustaminen ja hoito
- Suojavyöhykkeiden hoito

Perinnebiotooppien hoidon erityistuen tavoitteena on ylläpitää perinnebiotooppien monipuolista lajistoa sekä vaalia kulttuuriperintöä ja maisema-arvoja. Perinnebiotoopit ovat perinteisten maankäyttötapojen, pääasiassa niiton ja laidunnuksen muovaamia ja ylläpitämiä, luonnoltaan monimuotoisia alueita. Itä-Suomessa on lisäksi leimallista pitkään jatkunut kaskeamisen perinne, joka on synnyttänyt koivuvaltaisia metsälaitumia ja hakamaita. Perinnebiotooppeja ei lannoiteta, kylvetä eikä muokata.

Niiton ja laidunnuksen seurauksena perinnebiotoopeille on kehittynyt omaleimainen kasvi-, sieni- ja eläinlajisto. Perinnebiotoopeilla elää suuri joukko uhanalaisia lajeja: peräti 28 % maamme uhanalaisista lajeista on perinneympäristöjen lajeja. Uhanalaisten lajien kannalta tärkeimpiä perinnebiotooppeja ovat kuivat niityt ja kedot, joilla elää putkilokasvien ohella muun muassa kovakuoriaisia, perhosia, pistiäisiä ja luteita sekä heltta- ja kupusieniä.

Avoimia perinnebiotooppeja ovat muun muassa kuivat niityt eli kedot, tuoreet niityt ja rantaniityt. Hakamailla vaihtelevat avoimet niittyalueet, yksittäiset puut ja puuryhmät. Metsälaitumet ovat puolestaan laidunnettuja metsäaloja, joiden kasvillisuudessa on vallitsevan metsälajiston ohella myös niittylajistoa lähinnä aukkopaikoissa.

Puustoiset perinnebiotoopit hoidetaan yleensä laiduntamalla. Vähäpuustoisia perinnebiotooppeja voidaan joko laiduntaa tai niittää. Perinnebiotoopeilla eläimille ei tarjota lisäruokaa ja lohkot aidataan erilleen kylvönurmista. Usein kohteet tarvitsevat myös täydentävää raivaamista. Raivaus toteutetaan samoin periaattein kuin luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen kohteilla. Puustoa tulisi raivata ryhmiä, joiden väleihin jää niittyaukkoja. Niitto- ja raivaustähteet tulee aina korjata pois sopimusalueilta.

Pitkään hoitamattomana olleiden perinnebiotooppien alkukunnostukseen ja aitaamiseen voi hakea myös **ei-tuotannollisten investointien tukea** ja sen jälkeen säännölliseen ja jatkuvaan hoitoon perinnebiotooppien hoidon tukea

Perinnebiotooppien osalta sekä maatalouden ympäristötuen erityistukea että ei-tuotannollista investointitukea voivat hakea ympäristötukeen sitoutuneiden viljelijöiden lisäksi rekisteröityneet yhdistykset Leader-toiminnan kautta. Sopimuskausi on viisi vuotta. Vuonna 2009 tuki on enintään 450 euroa/ha/v. Sopimuksen vähimmäispinta-ala on 0,30 ha, mikä voi koostua useammasta vähintään 0,05 ha lohkokosta. 30 aaria pienemmille, inventoiduille tai muutoin arvokkaiksi todetuille pienialaisille perinnebiotoopeille (5-30 aaria), voidaan poikkeuksellisesti myöntää kiinteä 135 euron vuosikorvaus. Ei-tuotannollisten investointien tukea maksetaan arvokkaiden perinnebiotooppien alkuraivauksesta ja aitaamisesta enintään 675 euroa hehtaarilta.

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen maatalouden ympäristötuen erityistuen tavoitteena on maatalousympäristöjen tyypillisten ja uhanalaisten lajien sekä niiden elinympäristöjen säilyttäminen sekä viljelymaiseman avoimuuden ja monipuolisuuden edistäminen. Tällaisia kohteita ovat muun muassa erilaiset pellon reunavyöhykkeet. Pellon ja metsän reunavyöhykkeet voivat olla avoimen niittymäisiä, puoliavoimia tai monipuolisen pensaskerroksen luonnehtimia. Monin paikoin reunavyöhykkeillä on kasattua tai ladottua kiviaitaa, joka tuo oman lisänsä reunuksen monimuotoisuuteen. Myös monimuotoiset pellon ja tien tai pellon ja rannan väliset reunavyöhykkeet ovat erityistukikelpoisia.

Pelloilla sijaitsevat metsäsaarekkeet sekä puu- ja pensasryhmät ovat usein jääneet pellon raivauksen yhteydessä jäljelle esimerkiksi kalliopaljastuman tai suuren puun vuoksi. Ne ovat tärkeitä alueita tarjoten suojaa, pesimärauhaa ja ruokailumahdollisuuksia eläimille ja elävöittäen samalla maisemaa. Saarekkeiden ja reunavyöhykkeiden pientareilla viihtyvät myös monet niitty- ja mesikasvit.

Avo-ojien pientareiden luontainen kasvillisuus tarjoaa suojaisan paikan monille eläinlajeille ruoka-, pesä- ja suojapaikaksi. Ojien pientareet toimivat avoimessa peltoympäristössä ekologisina käytävinä, joita pitkin eläimet voivat kulkea.

Puukujanteet kuuluvat vanhaan kulttuurimaisemaan. Ne johtavat yleensä päätieltä taloon. Maisemaa voi monipuolistaa muun muassa yksittäisiä maisemapuita vaalien. Toisaalta joihinkin paikkoihin voidaan tarvita suojaistutuksia. Luonnon monimuotoisuuspellot hyödyttävät esimerkiksi lintujen säännöllisillä levähdyspaikoilla monia eläimiä ja ne ovat myös maisematekijä.

Kohteiden yleisin hoitomuoto on raivaus, jolla pyritään palauttamaan tai säilyttämään kohteiden avoin, puoliavoin tai kerroksellinen rakenne. Alueiden puustosta tulee muodostaa mahdollisimman monipuolinen laji- ja ikärakenteen suhteen. Raivauksessa poistetaan erityisesti reuna-alueilta vesakkoa ja nuorta puustoa, jotta aluskerros pysyy valoisana ja kasvillisuus monimuotoisena. Raivauksessa suositaan muun muassa lehtipuita, vanhoja ja suuria puita, lahopuita, pökkelöitä, katajia ja marjovia lajeja. Raivaus on hyvä tehdä lintujen muutto- ja pesimäkauden ulkopuolella. Kohteita voidaan lisäksi laiduntaa tai niittykasvillisuutta niittää, jotta kasvillisuus monipuolistuisi ja ei-toivotut kasvit vähenisivät. Niitto- ja raivaustähteet tulee aina korjata pois alueilta, jotta ne eivät jää rehevöittämään maaperää ja peittämään muuta kasvillisuutta.

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden hoidon erityistukisopimus voi olla 5- tai 10-vuotinen. Vuonna 2009 vuosittainen tuki on enintään 450 euroa/ha. Sopimuksen

vähimmäispinta-ala on 0,30 ha, joka voi koostua useammasta vähintään 0,05 ha lohkokosta.

Monivaikutteisten kosteikkojen avulla edistetään vesiensuojelua monin tavoin. Lisäksi kosteikot elävöittävät maisemaa ja lisäävät luonnon monimuotoisuutta tarjoamalla muun muassa vesilinnuille elinympäristöjä. Kosteikoilla voi olla myös riista- ja kalatalousmerkitystä.

Kosteikolla tarkoitetaan yleensä patoamalla tehtyä veden peittämää aluetta, jossa on avovesipintainen syvän veden alue sekä matalampi, vesi- ja kosteikkokasvillisuuden muodostama kasvipeitteinen alue. Perustettavassa kosteikossa on oltava kiintoainesta laskeuttava vesialue, joka on tyhjennettävissä sinne kertyneestä lietteestä.

Kosteikko hidastaa veden virtausta ja pidentää viipymää, jolloin kiintoaines ja siihen sitoutuneet ravinteet laskeutuvat pohjalle. Kosteikon kasvillisuuteen sitoutuu veteen liuenneita ravinteita. Vedessä elävät bakteerit vapauttavat ilmaan vedessä ja pohjasedimentissä olevia ravinteita.

Kosteikot ja laskeutusaltaat vaativat säännöllistä hoitoa, kuten lietteen poistoa, kasvillisuuden niittoa tai laidunnusta ja rakenteiden hoitoa. Jos kosteikossa on syvemmän veden alue, on sen pohjalle kertyvän lietteen määrää syytä seurata keväisin ja syksyisin. Kosteikon kasvillisuus pyritään pitämään monimuotoisena hoitotoimenpiteillä, kosteikkoa ja sen ympäristöä ei pidä myöskään päästää kasvamaan umpeen. Myös rakenteiden kuntoa, pitävyyttä ja toimintaa on seurattava säännöllisesti.

Monivaikutteisen kosteikon perustamiseen voi vuodesta 2008 lähtien hakea **ei-tuotannollisten investointien tukea**. Kosteikon hoito toteutetaan jatkossa erityistuen avulla. Sekä maatalouden ympäristötuen erityistukea että ei-tuotannollista investointitukea voivat hakea ympäristötukeen sitoutuneiden viljelijöiden lisäksi rekisteröityneet yhdistykset.

Kosteikon voi perustaa pellolle tai sen ulkopuolelle. Vähimmäispinta-ala on 30 aaria ja vähintään 0,5 % valuma-alueesta. Maatalouden ympäristötuen erityistukea voi saada kohteelle, jonka valuma-alueesta vähintään 20 % on peltoa. Hoitosopimuksen tuki on enimmillään 450 euroa/ha vuodessa (v. 2009). Sopimus on 5- tai 10-vuotinen. Ei-tuotannollisten investointien tukea maksetaan tulonmenetysten ja hyväksytyjen toteutuneiden kustannusten mukaan kosteikon perustamisesta enintään 4000 euroa hehtaarilta.

Suojavyöhykkeellä tarkoitetaan vähintään 15metrin levyistä, monivuotisen kasvilisuiden peittämää aluetta vesistön tai valtaojan varressa. Suojavyöhykkeiden tarkoituksena on vähentää eroosiota ja ravinteiden kulkeutumista pelloilta vesistöihin. Mikäli pelto viettää jyrkästi vesistöön tai valtaojaan tai kärsii toistuvasti vettymishaitoista tai tulvista, voi suojavyöhykkeen perustaminen olla aiheellista. Suojavyöhykkeet estävät tehokkaasti maa-aineksen ja ravinteiden huuhtoutumisen pelloilta. Ne vähentävät myös ojien ja rantojen ruoppaustarvetta.

Suojavyöhyke niitetään vuosittain ja niittoluoko korjataan pois. Suojavyöhykettä voidaan yleensä hoitaa myös laiduntaen. Suojavyöhykkeellä ei käytetä keinolannoitteita eikä kasvinsuojeluaineita. Suojavyöhykkeen hoitoon voidaan liittää sen ja vesistön väliin jäävää luonnontilaista aluetta ja sen hoitotoimenpiteitä, jolloin hoitomuotona voi olla myös vesakon raivausta. Sopimuskauti on 5- tai 10 -vuotinen. Tuki on enintään 450 euroa/ha vuodessa (v. 2009).

Maatalouden ympäristötuen erityistukien myöntämistä koskevia yleisiä ehtoja

- jos hakijana on viljelijä, on hänen sitouduttava ympäristötukeen ja hänellä tulee olla viljelyksessään vähintään kolme hehtaaria tukikelpoista peltoa
- sopimusalan on oltava vähintään 0,30 hehtaaria
- perinnebiotooppien hoito- ja monivaikutteisten kosteikkojen sopimuksissa hakijana voi olla myös rekisteröitynyt yhdistys

Hakuaika

Hakuaika on vuosittain huhtikuussa. Hakemus jätetään Etelä-Savon TE -keskukseen.

Lisätietoja

Etelä-Savon TE-keskus, www.te-keskus.fi

Maa- ja metsätalousministeriö, www.mmm.fi

Mikkelin maaseututoimi, www.mikkeli.fi

ProAgria Etelä-Savo, www.proagria.fi

6.2

Arvokkaiden metsäelinympäristöjen rahoitus

Metsälain erityisen tärkeiden elinympäristöjen sekä muiden arvokkaiden elinympäristöjen, kuten puustoisten perinnebiotooppien, säilyttämiseen voi hakea myös kestävän metsätalouden rahoituslain (Kemera) mukaista ympäristötukea. Metsälain mukaan erityisen tärkeiden elinympäristöjen ominaispiirteet tulee säilyttää. Ympäristötuella voidaan korvata metsänomistajalle metsän biologisen monimuotoisuuden tai erityisen tärkeän elinympäristön säilyttämisestä tai muusta luonnonhoidosta aiheutuvia lisäkustannuksia tai menetyksiä. Metsätalouden rahoituslaki on julkaisun kirjoittamisen aikaan muutoksen edessä ja lain uudistuessa sillä on vaikutuksensa myös ympäristötukeen.

Erilaisia metsäluonnon hoitohankkeita voidaan rahoittaa kestävän metsätalouden rahoituslain mukaisella tuella. Erilaisia hankkeita voivat olla esimerkiksi usean tilan alueelle ulottuvat tärkeiden elinympäristöjen hoito- ja kunnostustyöt, talousmetsien maisemanhoidon kannalta merkittävät metsän kunnostustyöt, metsäojitusalueiden laskeutusaltaiden tyhjentäminen tai metsäojituksista aiheutuneiden vesistöhaittojen estäminen tai korjaaminen (esim. perustamalla kosteikon), metsäojitusalueen ennallistaminen luonnonarvoltaan tärkeällä alueella sekä muut edellä mainittuja vastaavat metsäluonnonhoitoa, metsien monikäyttöä, maisema-, kulttuuri- ja virkistysarvoja korostavat alueellisesti merkittävät hankkeet. Etelä-Savon Metsäkeskus suunnittelee ja toteuttaa metsäluonnonhoitohankkeet.

Vapaaehtoisperiaatteella toimivan Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimitaohjelman (Metso) mukaisia, monimuotoisuuden kannalta keskeisimpiä elinympäristöjä voi tarjota ohjelman kautta suojeluun. Näitä elinympäristöjä ovat muun muassa lehtojen, lahoppuustoisten metsien, pienvesien lähimetsien, metsäluhtien ja tulvametsien, harjujen paahdeympäristöjen sekä metsäisten kallioiden ja jyrkänteiden lisäksi puustoiset perinneympäristöt.

Lisätietoja

Etelä-Savon metsäkeskus, www.metsakeskus.fi

6.3

Peruskuivatuksen rahoitus

Peruskuivatusta koskeva keskeinen lainsäädäntö sisältyy vesilain ojitusta koskevaan kuudenteen lukuun. Laki edellyttää, että valtaojien perkaus tehdään yleensä salaojituksen edellyttämään syvyyteen.

Peruskuivatustoiminta perustuu vesilakiin (264/1961). Peruskuivatushankkeelle voidaan myöntää valtion tukea peruskuivatustoiminnan tukemisesta annetun lain (947/1997) ja vastaavan asetuksen (530/1998) perusteella. Hanke, johon on myönnetty valtion tukea, voidaan toimeenpanna joko hyödynsaajien itsensä toimesta osakastyönä tai alueellisen ympäristökeskuksen toimesta valtiontyönä.

Osakastöille voidaan myöntää avustusta enintään 50 % hankkeen hyväksyttävistä kustannuksista. Avustusta voidaan korottaa enintään 20 %, jos hankkeessa tarvittavat vesiensuojelutoimenpiteet tai rakenneratkaisut ovat erityisen kalliita tai merkittävä osa hankkeen kustannuksista johtuu yläpuolisella valuma-alueella tehdyistä toimenpiteistä. Harkinnanvaraiset ympäristönsuojelu- ja -hoitotoimenpiteet voidaan rahoittaa kokonaankin avustuksella.

Lisätietoja

Etelä-Savon TE-keskus, www.te-keskus.fi

Etelä-Savon ympäristökeskus, www.ymparisto.fi/etela-savo

6.4

Laidunpankki

Laidunpankki on internetissä toimiva palvelusivusto, joka auttaa maisemanhoidosta kiinnostuneita nautojen, lampaiden ja hevosten omistajia sekä laidunmaan omistajia kohtaamaan toisensa. Sivuilta löytyy tietoa maisemalaiduntamisesta ja sen toteuttamisesta käytännössä.

Laidunpankin hakupalveluun voi jättää oman ilmoituksen, jolla voi tarjota maata laidunnettavaksi tai eläimiä maisemanhoitajiksi. Hakupalvelun kautta voi myös etsiä eläimiä ja laidunalueita paikkakunnittain.

Lisätietoja

ProAgria Etelä-Savo, Etelä-Savon Maa- ja kotitalousnaisten piirikeskus

www.maajakotitalousnaiset/etela-savo

www.laidunpankki.fi

6.5

Avustus rakennusperinnön hoitoon

Rakennusperinnön hoitoon voidaan myöntää avustuksia sellaisten kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten hoitoon, jotka on suojeltu suojelumerkinnällä tai jotka sisältyvät luetteloon arvokkaasta rakennetusta ympäristöstä tai joilla on todettu olevan rakennus- tai kulttuurihistoriallista arvoa. Avustuksia myönnetään sellaisiin korjauksiin, mitkä edistävät rakennusten säilymistä. Avustuksia käytetään yleensä rakennusten ulkovaippojen korjauksiin - esimerkiksi vesikaton, ulkoseinien, ikku-

noitten, ulko-ovien, perustusten ja kantavien rakenteitten korjauksiin, mutta myös kohteiden säilyttämisen edellyttämät selvitykset voivat olla avustusten kohteina. Tyypillisiä maaseudun kohteita ovat muun muassa vanhat talot, torpat, ladot, riihet ja aitat.

Tukea voivat hakea yksityiset kulttuurihistoriallisesti arvokkaan rakennuksen omistajat, rakennusperinnön hoitoa edistävät yhteisöt, kunnat ja kuntayhtymät.

Tuen myöntämistä koskevia ehtoja: rakennuksen tai alueen ominaisluonteen ja historiallisen aitouden tulee säilyä, korjattaessa sallitaan vain mahdollisimman pienet muutokset, rakennuksen käyttö on sopeutettava oleviin tiloihin, työ tulee tehdä perinteisin työmenetelmin ja rakenteellisin ratkaisuin, alkuperäisin tai niitä vastaavin materiaalein.

Tukea ei myönnetä rakennuksen siirtämiseen, samannäköistämiseen, koristemaalausten kunnostamiseen, käyttömukavuuden lisäämiseen, väliaikaisiin toimenpiteisiin tai toistuvaluonteisiin ylläpitokorjauksiin, eikä muihin ei-antikvaarisiin korjauksiin. Tukea voidaan myöntää enintään 50% kustannuksista. Hakuaika on vuosittain lokakuun loppuun mennessä.

Lisätietoja

Etelä-Savon ympäristökeskus ja Ympäristöministeriö, www.ymparisto.fi

6.6

Museoviraston entistämisavustus

Tukea voivat hakea yksityiset ja yhteisöt ja kunnat.

Tukea myönnetään rakennussuojelulain (60/1985) nojalla suojeltuihin rakennuksiin, autiokirkkoihin tai niihin verrattaviin rakennuksiin ja muihin kulttuurihistoriallisesti arvokkaisiin rakennuksiin. Tukea myönnetään entistämiseen, rakennuksen konservointiin, kunnostamiseen tai historiallisen asun palauttamiseen.

Tukea ei myönnetä perusparannukseen (lisälämmöneristys, vesijohto, viemäri, sähkö, kylpyhuone tms.). Avustuksen määrä harkitaan tapauskohtaisesti.

Tuen myöntämistä koskevia ehtoja: rakennuksen tai alueen ominaisluonteen ja historiallisen aitouden säilyminen, korjattaessa vain mahdollisimman pienet muutokset sallitaan, rakennuksen käyttö sopeutetaan oleviin tiloihin ja työ tehdään perinteisin menetelmin ja rakenteellisin ratkaisuin, alkuperäisin tai niitä vastaavin materiaalein. Hakuaika on vuosittain lokakuun loppuun mennessä.

Museoviraston päätös perustuu yhteistyöhön opetusministeriön, Museoviraston museotoimen kehittäminen -yksikön, maakuntamuseoiden, ympäristökeskusten, Suomen evankelis-luterilaisen kirkon Kirkkohallituksen, Suomen ortodoksisen kirkollishallituksen ja tarvittaessa muiden asiantuntijoiden kanssa. Museovirasto voi harkintansa mukaan siirtää hakemuksen yllämainitun viranomaisen käsiteltäväksi, jos kohde ja hanke on ensisijaisesti muuhun hallinnonalaan kuuluva.

Lisätietoja

Museovirasto tai www.museovirasto.fi tai www.nba.fi

6.7

Työllistämistyöt, Yty-työt

Etelä-Savon ympäristökeskus on työllistänyt vuosittain pitkäaikaistyöttömiä kunnostus-, korjaus- ja raivaustöihin. Työllistäminen perustuu työvoimaviranomaiselta saatuun projektirahoitukseen.

Tavoitteena on tarjota koulutusta ja työtilaisuuksia pitkäaikaistyöttömille ja lisätä puurakentamisen ja korjausrakentamisen tietotaitoa. Käytännössä ympäristöhoitotyöt käynnistyvät siten, että kunta, yksityishenkilö tai esimerkiksi maaseutuseura, kylätoimikunta tai muu yhteisö, jättää hanke-esityksen Etelä-Savon ympäristökeskukselle.

Ympäristökeskus tarkistaa hankkeen soveltuvuuden ja tavoitteet. Etusijalla ovat hankkeet, jotka perustuvat suunnitelmaan tai ovat osa suurempaa kokonaisuutta. Myös kohteen julkisuus on yksi valintakriteereistä.

Töistä aiheutuvat kustannukset jaetaan siten, että hakija maksaa materiaalit sekä konekulut, ympäristökeskus huolehtii palkkakustannuksista.

Myös muilla valtion viranomaisilla, kunnilla ja järjestöillä on usein käynnissä maisemien ja ympäristön hoito- ja kunnostushankkeita.

Lisätietoja

Etelä-Savon ympäristökeskus, www.ymparisto.fi/etela-savo

6.8

Leader-toimintaryhmän rahoitus

Veej'jakaja on maaseudun kehittämisyhdistys, Leader-toimintaryhmä, joka rahoittaa vuosina 2007–2013 paikallisia yleishyödyllisiä maaseudun kehittämishankkeita, maaseudulla toimivien mikroyritysten kehittämistä sekä uusien yritysten käynnistämistä. Veej'jakajan toimialue käsittää Etelä-Savon maakunnan länsiosan. Mikkelin kaupungin maaseutualueet kuuluvat tähän.

Hankerahoitusta voi saada:

- yleishyödyllisiin kehittämishankkeisiin
- yleishyödyllisiin investointihankkeisiin
- elinkeinojen kehittämishankkeisiin
- koulutushankkeisiin

Yleishyödyllisillä kehittämishankkeilla kehitetään maaseudun asumisviihtyvyyttä, vetovoimaisuutta ja toiminnallisuuden parantamista paikallisista tarpeista lähtien. Rahoitettavan toiminnan tulee olla avointa kaikille alueen asukkaille ja toimijoille. Hankkeiden toiminnan tulee tapahtua maaseutualueella.

Kehittämishankkeille voi saada avustusta 85% hankkeen kokonaiskustannuksista ja yleishyödylliselle investointihankkeille 50% avustusta. Pienin myönnettävä julkinen tuki hanketta kohti on 5 000 euroa ja suurin 150 000 euroa. Hanke voi olla kestoltaan enintään kolme vuotta.

Hankkeiden hakijana voi olla julkisoikeudellinen tai yksityisoikeudellinen yhteisö,

esim. kyläyhdistys tai säätiö. Hankkeiden rahoittamiseen tukea ei myönnetä yritykselle.

Mikroyritysten ja aloittavien yritysten Leader-rahoitus vuosina 2007–2013

Yrityusrahoitusta voi saada toimenpiteisiin, maaseudun yritystoimintaa monipuolistavien yritysten perustamiseen, kehittämiseen ja laajentamiseen.

Avustusta on mahdollista saada investointeihin, yrityksen kehittämiseen ja ensimmäisten vieraiden työntekijöiden palkkakustannuksiin.

Tukea voidaan myöntää mikroyritykselle, joka työllistää alle 10 henkilöä. Yrityksen tulee sijaita ja yrittäjän asua maaseutumaisella alueella. Tuettavan tulee olla 18–62-vuotias luonnollinen henkilö, avoin yhtiö, kommandiittiyhtiö, osuuskunta tai osakeyhtiö. Yhtiön pääasiallinen tarkoitus on kyseisen elinkeinon harjoittaminen. Yhtiön omistajat itse työhön osallistuen harjoittavat tuettavaa elinkeinotoimintaa. Yhtiössä määräysvalta on oltava tukikelpoisuuden täyttävillä yrittäjillä.

Yritystukea voidaan myöntää enintään 150 000 euroa hakemusta kohti. Tuen enimmäismäärä kolmen verovuoden aikana on 200 000 euroa.

Lisätietoja

Veej'jakaja ry, www.veejjakaja.fi

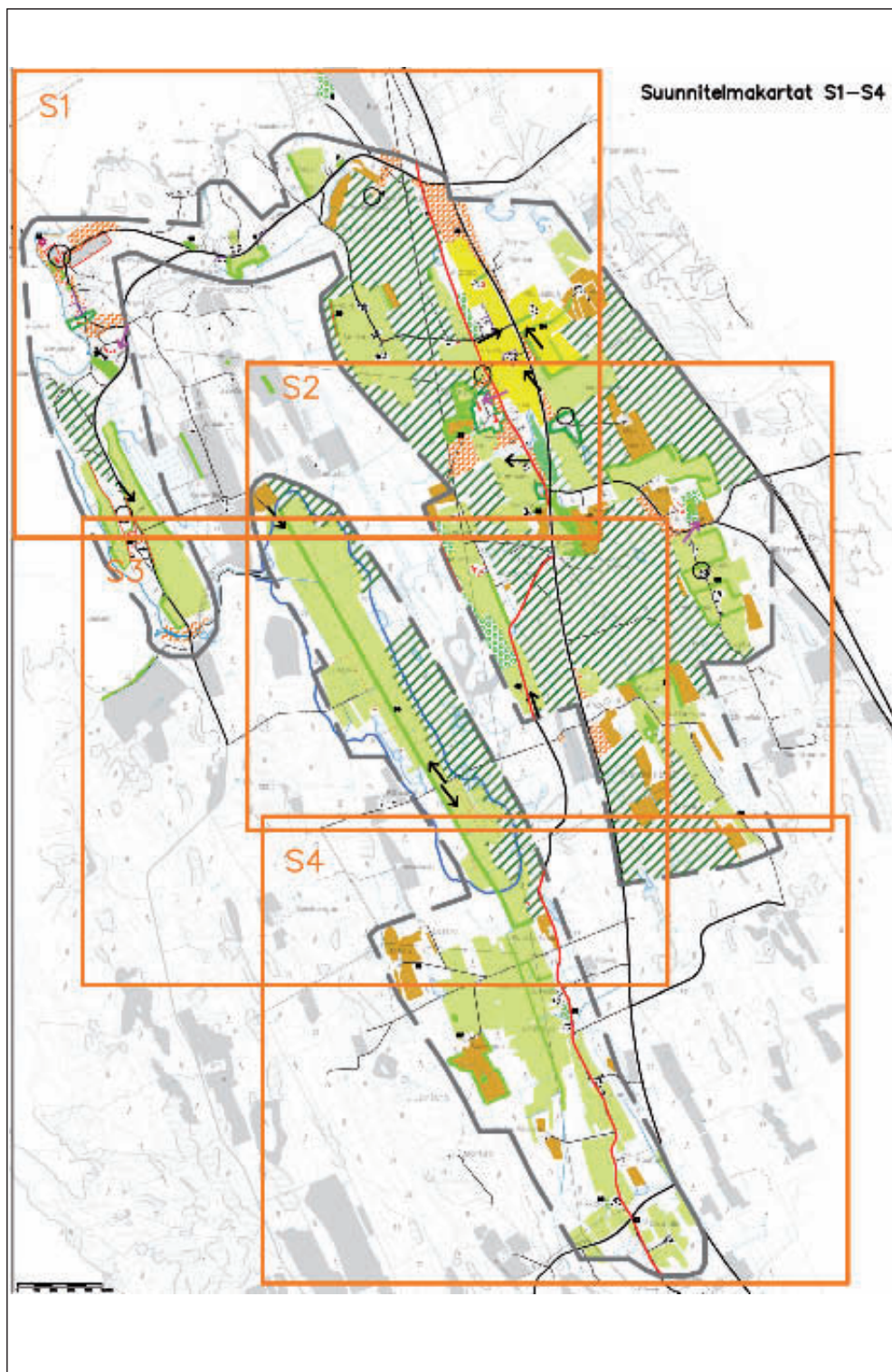
LÄHTEET

- Etelä-Savon seutukaavaliitto (1984). *Etelä-Savon rakennusperintö*. Etelä-Savon seutukaavaliiton julkaisu 14.
- Etelä-Savon seutukaavaliitto (1988). *Kulttuurimaisemainventointi 1988*. Julkaisu 147:1989.
- Hällström, C.P (2005). *Suomen karttakirja 1799*.
- Juuti, Martta (2008). Pitkäaho -kirjan, käsikirjoitusluonnos.
- Kaitanen, Veijo, Esa Laukkanen & Kari Uotila toim.(2003). *MUINAINEN Kalanti ja sen naapurit : talonpojan maailma rautakaudelta keskiajalle*.
- Karttakeskus & Kotimaisten kielten tutkimuskeskus (2007). *Suomalainen paikannimikirja*.
- Kovanen, Kirsti (1999). Suomen rakennuskulttuurin yleisluettelo, alueinventointilomake 5.8, Etelä-Savon maakuntaliitto. Aineistossa Haukivuori, kirkonkylä-Saksalanharju osayleiskaavoitus. Alustava osallistumis- ja arviointisuunnitelma.
- Kovanen, Kirsti, Maria Luostarinen & Leena Lahdenvesi-Korhonen (2004). *Koppelj, sarani ja kokkitalli. Opas maatalouden rakennusperinnön vaalimiseen Etelä-Savossa*.
- Kunnala, Bruno (1928). *Kertomus Haukivuoren seurakunnasta*.
- Lappalainen, Pekka (1961). *Pieksämäen seudun historia I*.
- Lehtinen, Leena (1989). *Opas Etelä-Savon esihistoriaan*.
- Lietjärven peltoalueen kuivatussuunnitelma 74 Mi 1 (24.5.1963). Suunnitelma-asiakirjakopio Etelä-Savon ympäristökeskus, arkisto.
- Museovirasto, ympäristöministeriö (1993). *Rakennettu kulttuuriympäristö. Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt*. Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisuja 16.
- Mäkinen, Kalevi, Jukka-Pekka Palmu, Jari Teeriaho, Hannu Rönty, Tom Rauhaniemi & Jaana Jarva (2007). *Valtakunnallisesti arvokkaat moreenimuodostumat. Suomen ympäristö 14/2007*.
- Nenonen, Keijo (2000). *Häkkilän kylän maastonominaisuuksia ja geologiaa*. Teoksessa Häkkilä kylä Kyyveden kainalossa.
- Nironen, Markku (1999). *Ympäristöselvitys*. Aineistossa Haukivuori, kirkonkylä-Saksalanharju osayleiskaavoitus. Alustava osallistumis- ja arviointisuunnitelma. Perusselvitykset ja alustavat tavoitteet (Kaava-suunnittelu Oy).
- Nykänen, Helka (2000). *Koulu ja koulunkäynti*. Teoksessa Häkkilä kylä Kyyveden kainalossa.
- Savonlinnan maakuntamuseo (1999) *Haukivuori-Saksalanharju. Rakennusperintö ja kulttuurimaisema*. Aineistossa Haukivuori, kirkonkylä-Saksalanharju osayleiskaavoitus. Alustava osallistumis- ja arviointisuunnitelma. Perusselvitykset ja alustavat tavoitteet (Kaava-suunnittelu Oy).
- Savonlinnan maakuntamuseo, Suur-Savon museo (1994). *Kalmistojen kertomaa. Rautakautinen Mikkelin seutu idän ja lännen välissä*.
- Taskinen, Helena (2007). *Saimaan muinaisrantojen kivikautinen ja varhaismetallikautinen asutus*. Julkaisussa: *Kulttuuriympäristöselvitys Etelä-Savon kulttuuriperinnön kehityslinjat, jatkumot ja murrokset*. Etelä-Savon maakuntaliiton julkaisu 88:2007.
- Pakarinen, Olavi (1994). *Suuri Savontie. Vanhan valtatie tarina*. Tielaitos, Kaakkois-Suomen tiepiiri.
- Pekkarinen, Lauri (2002). *Haukivuoren ja Pieksämäen kartta-alueiden kallioperä*. Geologian tutkimuskeskus.
- Wallin, Väinö (1893). *Suomen maantiet Ruotsin vallan aikana*.
- Wirilander, Kaarlo (1960). *Savon historia III. Savo kaskisavujen kautena*.
- Ympäristöministeriö (1993). *Arvokkaat maisema-alueet*. Maisema-alue työryhmän mietintö II.
- Ympäristösuunnittelu Henttonen (2006). *Haukivuoren kirkonkylän asemakaava, Luontoselvitys 19.01.2006*.

VAASEMÄKI

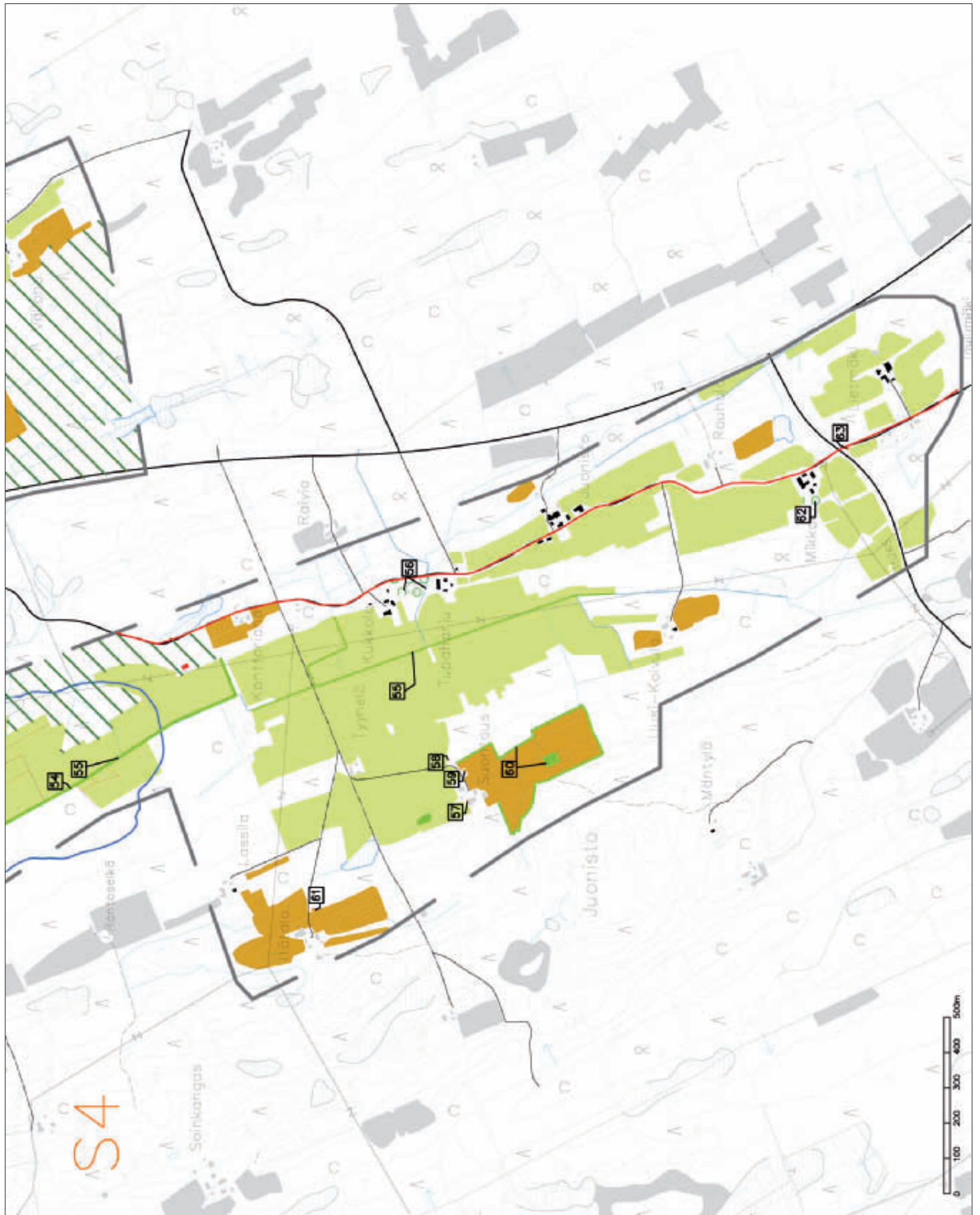
→ Merkittävät rakennusalueet
 ○ Maailman suojelualue
 ■ Rakennusalue
 ■ Vesistö
 ■ Lohi
 ■ Solirteet
 ■ Lehto
 ■ Pääteet
 ■ Rakennusalue
 ■ Terveystoiminta

VAASEMÄKI
 Tampere
 2007

MERKINNÄT

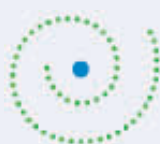
- Maisemassa merkittävä näkymä
- Maisemassa merkittävä, mutta sulkeutunut näkymä
- Maamerkki
- Maisemassa merkittävä avoin peltoalue
- Maisemaa täydentävät avoimet peltoalueet (kylä/tilamaisemallinen merkittävyys)
- Peltomaisema
- Maisemallisesti merkittävä kehys- tai selännemetsä
- Maisemallisesti tai luonnonmonimuotoisuudelta merkittävä reunavyöhyke, saareke, maisemapuu, kuja vete
- Perinnebiotooppi
- Muinaisjännös
- Vanha Pieksämäki–Mikkeli–tie
- Lietjärven vanha rantaviiva
- Huomionarvoinen luontokohde (luontotyyppi, kasvillisuus)
- Maisemallisesti merkittävä kultthist. rakennettu ympäristö
- Maisemallisesti merkittävä rakennettu ympäristö
- Maisemallisesti merkittävä kiviäitä
- Maisemallisesti merkittävä muu rakenteellinen tai pensasaita
- Maisemallisesti keskeinen, korjausta vaativa, rakenne/rakennus/ yksityiskohta
- Selkeytymätön reuna/kohde/alue tai maiseman häiriötekijä
- Keskeinen yritys ympäristö, ympäristösuunnittelu suotavaa

Kaa/Kgä		Vieromäen arkkitehtitoimisto arto			
Mikkelin Haukivuori		Päätösaj		Aloitte: S1-S4	
Hakemustieteen tied. ja osasto		Päätös: alio		Mikkeli	
Haukivuoren k. Saksalanharjun, Sarselinkylän ja Lietjärven alueen maisemanhoitosuunnitelma		Maisemanhoitosuunnitelma			
 MAISEMASUUNNITTELU Puhutti, Kalle-Sara Reu- ja maisemasuunnittelun palvelus LEENA LÄMSÄVESI-KORHONEN maisemasuunnittelija, FM	Sum.	Suunnittelija	Työnumero	Päivä	Muuta
	PRL	MAS	200875		
	Tek./				
	Pvm	Aloitteaj	Tiedoston nimi: Maisemasuunnitelma_.dmg		
	19.02.2009				

KUVAILULEHTI

<i>Julkaisija</i>	Etelä-Savon ympäristökeskus			<i>Julkaisu-aika</i> Kesäkuu 2009
<i>Tekijä(t)</i>	Leena Lahdenvesi-Korhonen			
<i>Julkaisun nimi</i>	Veden tuomaa, harjun huomaa - Haukivuoren kirkonkylän, Saksalanharjun, Sarselinkylän ja Lietjärven alueen maisemanhoito- suunnitelma			
<i>Julkaisusarjan nimi ja numero</i>	Etelä-Savon ympäristökeskuksen raportteja 02/2009			
<i>Julkaisun teema</i>				
<i>Julkaisun osat/ muut saman projektin tuottamat julkaisut</i>				
<i>Tiivistelmä</i>	<p>Etelä-Savon ympäristökeskus on laatinut vuosittain maisemanhoitosuunnitelmia maakunnan valtakunnallisesti arvokkaille maisema-alueille. Suunnittelutöiden yhteydessä on kerätty alueiden kulttuuriympäristöä, maankäyttöä ja luonnon ja maiseman monimuotoisuutta koskevaa aineistoa sekä laadittu näiden pohjalta maanomistajia maiseman hoitoon kannustavia ja käytännön hoitotoihin tähtääviä maisemanhoitosuunnitelmia. Suunnitelmat on laadittu vuorovaikutuksessa alueiden asukkaiden ja maanomistajien kanssa. Vuonna 2008 maisemanhoitosuunnitelma on laadittu Saksalanharjun, Haukivuoren kirkonkylän, Sarselinkylän ja Lietjärven alueelle.</p> <p>Suunnitelmassa käydään kyllittäin läpi maiseman erityispiirteitä sekä maiseman muutosta ja esitetään kohdekohtaisia hoitosuosituksia. Suunnitelmaan on koottu myös yleisiä ohjeita maisemanhoitoon sekä runsaasti tietoa hoitotoimenpiteiden rahoitusmahdollisuuksista.</p>			
<i>Asiasanat</i>	Etelä-Savo, Mikkeli, Haukivuori, Saksalanharju, Sarselinkylä, Lietjärvi, valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet, maisemanhoito, luonnon monimuotoisuus, drumliini			
<i>Rahoittaja/ toimeksiantaja</i>	Etelä-Savon ympäristökeskus			
	ISBN (nid.) 978-952-11-3470-8	ISBN (PDF) 978-952-11-3471-5	ISSN (pain.) 1796-1831	ISSN (verkkok.) 1796-184x
	<i>Sivuja</i> 112	<i>Kieli</i> Suomi	<i>Luottamuksellisuus</i>	<i>Hinta (sis. alv 8 %)</i>
<i>Julkaisun myynti/ jako</i>	Etelä-Savon ympäristökeskus			
<i>Julkaisun kustantaja</i>	Etelä-Savon ympäristökeskus			
<i>Painopaikka ja -aika</i>	Edita Prima Oy, Helsinki 2009			

Etelä-Savon ympäristökeskus on laatinut vuosittain maisemanhoitosuunnitelmia maakunnan valtakunnallisesti arvokkaille maisema-alueille. Suunnittelutöiden yhteydessä on kerätty alueiden kulttuuriympäristöä, maankäyttöä ja luonnon ja maiseman monimuotoisuutta koskevaa aineistoa sekä laadittu näiden pohjalta maanomistajia maiseman hoitoon kannustavia ja käytännön hoitotoihin tähtäviä maisemanhoitosuunnitelmia. Suunnitelmat on laadittu vuorovaikutuksessa alueiden asukkaiden ja maanomistajien kanssa. Vuonna 2008 maisemanhoitosuunnitelmaa on laadittu Saksalanharjun, Haukivuoren kirkonkylän, Sarselinkylän ja Lietjärven alueelle.

ETELÄ-SAVON
YMPÄRISTÖKESKUS

ISBN 978-952-11-3470-8 (nid.)
ISBN 978-952-11-3471-5 (PDF)
ISSN 1796-1831 (pain.)
ISSN 1796-184X (verkkok.)